

Zdigitalizowano w ramach projektu „OCHRONA I KONSERWACJA CIESZYŃSKIEGO DZIEDZICTWA PIŚMIENNICZEGO”

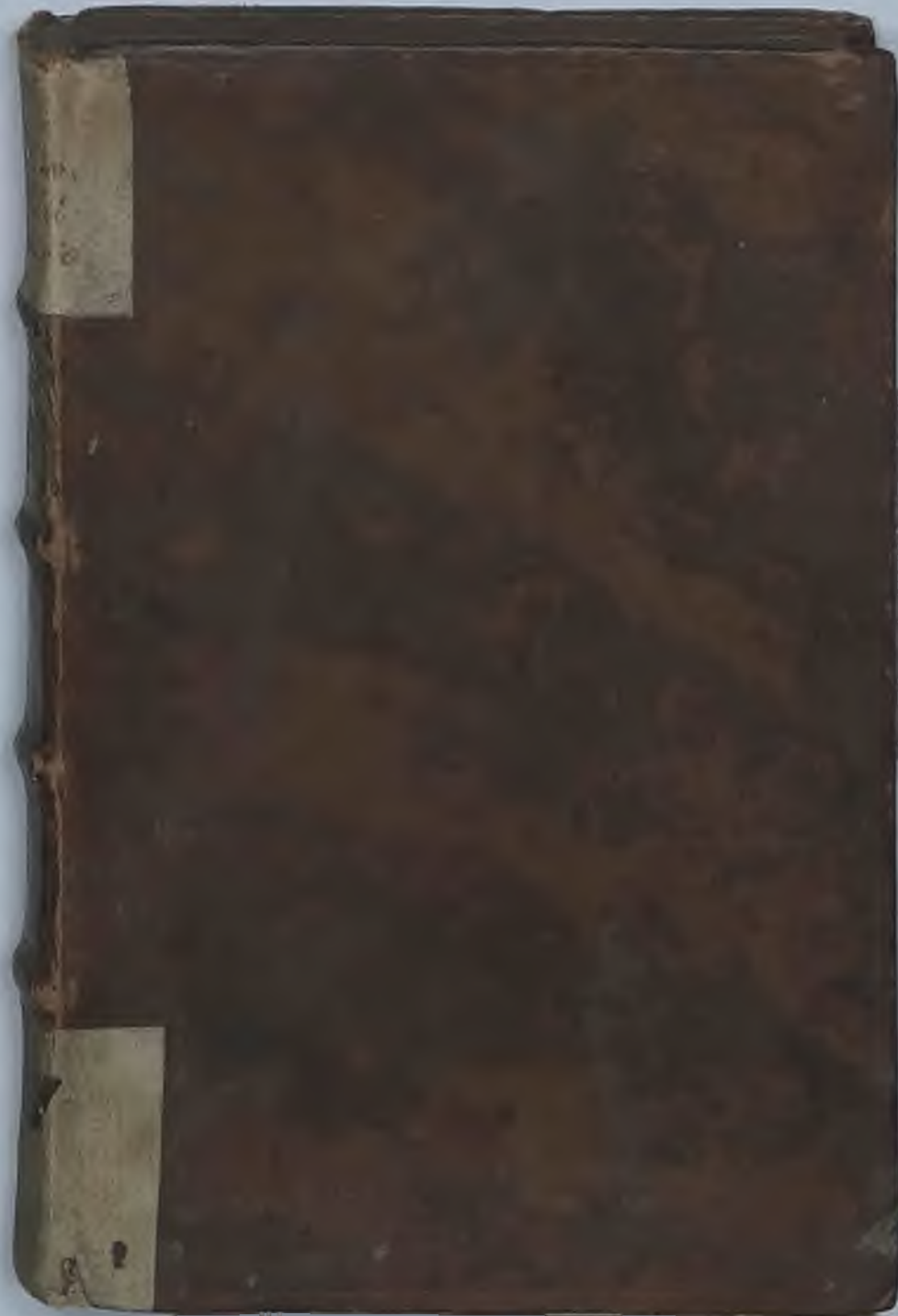

2007-2010

Wsparcie udzielone przez
Islandię, Liechtenstein oraz Norwegię
poprzez dofinansowanie
ze środków Mechanizmu Finansowego
Europejskiego Obszaru Gospodarczego

Zrealizowano
ze środków
Ministra Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

cr. 49.

DX VII 13

WSP

t.

Ray. Lul. t.

Hen. Cornelij Agrippae. armatæ
Militiæ Equitis Aserati. &c.
In artem brevem Raymundi Lulij Comen:
taria.

Raymundus Lulius composuit artem ad Sci:
entiarum Inventionem, quam ex eo artem inventi:
vam nuncupavit, et ipsam per multos et varios tracta:
tus sparsim scriptis tradidit, quorum alium instituta
vit Artem demonstrativam, alium de mixtionibus
principiorum, alium vocavit artem magnam ma:
lium artem brevem, in quo totam inventivam
brevisiter complectitur, sicut per presentem expositi:
onem compendioso declarabimus.

Dicitur autem hæc ars inventiva, quia docet nos in:
venire et multiplicare res et terminos, et propositiones,
definitiones, divisiones, media, loca, argumenta, quæssi:
ones, questionum, et argumentorum solutiones, etque
deductiones, veritates et scientias de oī re, et de oī eo quod
proponitur. Invenire autem rem vel terminos, hoc
solum inter est: quoniam res, cum una sit, pluribus
potest terminis explicari, idem aut simile significan:
tibus, convertibiliter vel aliter. Invenire itaque termi:
nos, nihil aliud est, quam re aliqua proposita illam
pluribus, et ipsis quidem apphij verbis amplificare et
exornare. Dicimus autem terminum, quidquid extra
propositionem est, ut nomen et verbum, quæ principalis
partes sunt orationis, sive etiam aliquod categori:
cum, quicquid præter nomen et verbum finitum, et
rectum est, ut quidam, omnis, nullus et reliquæ partes

Orationis, sive etiam aliquod complexum quantumlibet
multiplex à parte prædicati vel subiecti positum, vel
modus etiam, vel dictum de quo modus prædicatur.
Sem autem compositam vel terminum compositum
dicimus orationem / completam / completam, quam ex
rebus incomplexis repositis, facile est eorum variorum adun-
ctione complexas facere, ut homo, et homo iustus.

Primum autem nos invenire oportet terminos generales,
quibus in omni re proposita uti possumus, secundum huius
jura artis inventionem: et huiusmodi termini sunt, quos
Raymundus Lullius nobis sub quadruplici figura prædicit,
extra quos nihil cadit in intellectum.

In tres itaque partes præsens expositio nobis participanda
erit: in quarum prima, juxta intentionem materiam, ter-
minos ipsos generales declarabimus et multiplicare docebimus
in secunda parte, complexorum inventionem ostendemus
in tertia, universalem artis dispositionem applicati-
onem docebimus et per exempla demonstrabimus.

Prima pars in sex subdividitur: nam primo declaran-
tur subiecta universalia, quarum figura apud Raymundum
notatur per litteram (S.) Secundo agitur de prædicatis
absolutis, quarum figura signatur per (A.) Tercio de
prædicatis respectivis seu de triangulis, quarum figura
notatur per (T.) Quarto de questionibus, earumque
regulis ac speciebus, quarum figuram tenet littera (Q.)
Et hæc sunt quatuor figurae generales artis, a quolibet
illarum apud Raymundum novem propriis terminis
notatis per novem hæc litteras: B C D E F G H I K
post figurarum expositionem. Quinto terminorum
multiplicationem et extraneos terminos invenire debemus
sexto loco figurarum in se invicem multiplicationem ostendimus
quare figuram in fine libri:

fig. I^a

Primum itaque nunc definitiones subjectorum nobis memoranda sunt: ut in praedicatorum attributione considerentur. Definitiones, circumstantias et conditiones subjectorum quas unusquisque subjecti generis natura atque ordo demonstrat. Quoniam si natura praedicata, aut non eodem modo omnibus subjectis convenirent, aut cohererent, vel confunderentur vel attribuerentur vel anteaerent. Nam ea quae de Deo dicuntur, per quendam alium modum quam creaturae dicuntur: ita quae homini secundum rationem attribuantur oportet in bruto non esse: sic illa quae de homine iusto, aliter quam de homine iniusto dicuntur. Sed nunc ad definitiones subjectorum veniamus.

DEUS est illud ens, in quo bonitas, magnitudo et cetera praedicata absoluta in arte posita sunt, ipsum est idem numero, habens in se omni completum, complementum vel aliquo extra se non indigens. Est itaque DEUS illud ens infinitum, aeternum, perpetuum, ante et post omnium, neminem principium et finem, ipsum sine principio et fine, in quo sunt perfectiones omnium rerum, universae et imperfectiones, absunt.

Angelus est substantia spiritualis creata, corpori non con-
iuncta nec coniungibilis: ideoque non indigens tempore, neque motu, neque loco, secundum suam essentiam et naturam

Intellectualis immortalis insensibilis et impassibilis
ex sui naturae et proprietate, nisi ex ea facultate, quo sit
ex libero arbitrio permisa fuit, se moribus depravavit.
Similis descriptio animae convenit, nisi quia corpori con-
iuncta est, ipsum quoque semper appetit.

D. Soletum est illud corpus, quod habet magis extensam magni-
tudinem, quam aliud corpus. Est itaque corpus incorrupti-
bile, in quo non cadit mutatio ad formam, sed tantummodo
ubi, sua materia et forma compositum, non elementorum
compositione coactum, habens animam viventem, rationis
capacem, meliorem meliori coniunctam corpori, quam
sit anima humana.

E. Homo est substantia, in qua anima rationalis et corpus morte
se coniungantur: est itaque homo, qui habet esse, vivere,
sentire, imaginari et intelligere.

F. Imaginativa est illa potentia, in qua anima imaginatur
similitudines eorum, quae fuerunt sensibus per se sentata.
itaque sub eo continentur animalia imperfecta. Sunt
illa, quae habent esse, vivere, sentire, et apprehendere po-
tentias et sensibus interioribus et exterioribus.

G. Sensitiva est illa potentia, cum qua anima sentit et senti-
bilis: itaque sub ea continentur anima, quae habet esse, vivere, sen-
tire et apprehendere per potentias apprehensivas exteri-
ores, carens sensibus interioribus, aut potius sine illis com-
positum: potest enim sine illis intelligi, quamvis for-
satis sine illis dari non possit. huiusmodi secundum
Aristotemum sex sensus particulares, scilicet visus, auditus,
odoratus, gustus, tactus, aestus.

H. Vegetativa est illa potentia, per quam naturaliter fit trans-
mutatio dicitur substantia in aliam, itaque vegetantur
dicitur illud, cui convenit esse et vivere, ut ea quae generantur
nutriuntur et vegetantur, sicut arbores et plantae: et
itaque vivunt sicut sensu careant.

I. Elementativa est potentia in elementis, cum qua

elementa existunt et agunt actualiter et presentiali-
ter, ac potentialiter in ipsis elementatis. Est itaq;
elementativum, qd habet solum esse substantiale, et
continet sub sua generalitate primo quatuor elementa
simplicia scil. ignem, aërem, aquam, terram: deinde oia
mixta inanimata, in quibus n est vita, sive sint perfectiora
ut sunt metalla et gemmae sive imperfectiora, ut mixta
sunt, pluvia: et etiam quavis alia elementata, quodan-
do, qd de quatuor elementis composita sunt, sine vita in-
conspicua, licet vita non careant, ut aëlia et planta
et homo.

Præterquam nunc ad instrumentativam
procedimus, primo de scala naturæ pauca exponimus.

Scala naturæ quingis habet gradus generales ad quos:
ta rerum, universitas reducitur qui sunt:

Esse, vivere, sentire, imaginari, intelligere:
et infra quælibet illorum sunt multi gradus speciales,
quæ sub uno gradu generali continentur.

Conditio istonum graduum est, ut ois inferior possit esse
sine superiori, et non e contra: et ois gradus superior
fundatur in inferiori: ideoq; infimus gradus, qui est
ipsum Esse, est principium, radix, et fundamentum
scale, in quo ois alij gradus sustentantur ipsum autem
a nullo sustentatur, nec in alio fundatur: ideo potest
separatim sine alijs reperiri, alij autem sine ipso re-
periri non minime possunt.

Esse ergo est primus gradus scale naturæ, et sub ipso sunt
multi gradus dignitatis, secundum quos aliqua res habet
nobis esse, quam alia: et illa cognoscuntur a proprijs
ac specialibus accidentibus rerum, sic qd ubi sunt nobis
oia proprietates, ibi sit nobis esse: sicut in igne
luciditas, subtilitas, levitas, caliditas: in aëre tran-
sparentia, subtilitas, minor levitas, minor albuginitas, in
Aqua fluiditas lubrica, perspicua, propinqua, graveco.

labilis et frigiditas: in terra opacitas tenebrosa, solida grossities, ponderositas gravissima et siccitas: similiter nobilius esse est in mobili circulari, quam recto: in mobili sursum, quam deorsum: in motu simplici quam composito: quatuor etiam esse sectionum gradus duntionis et virtutis et reliquorum principiorum. Insuper illud est nobilius ingrossius dantur nobiliorum gradus ipsius scala et hoc idem de reliquis gradibus scala inferioribus intelligendum est.

II

Secundus gradus generalis est vivere et habet propria accidentia, et propria potentia, quae sunt generativa, nutritiva, augmentativa. Sic et quae ad illas sequuntur, vel antecedunt: ut attractiva, digestiva, retentiva, expulsi-
 va, quae proprie sequuntur esse compositum ex elementis, et quodammodo praecedunt aliquid vitale, et qualibet istarum utitur suo elemento ut instrumento, nam attractiva sive appetitiva aëre gaudet, quia implet, retentiva terra, quia restringit: digestiva igne, quia est dilatativa partium et ampliat: expulsi-
 va aqua, quia lubricitate sua evacuat.

III

Tertius gradus tenet sentire: et intelligitur de ceteris, non tantum et habet sex particularis sensationes: visum, auditum, olfactum, gustum, tactum, et aestum, secundum quos distinguuntur gradus nobilitatis sensitivorum. Et inter omnes sensus auditus est nobilior, quia non potest reperiri sine sensibus interioribus, nam ubi auditus est, ibi necessario est memoria, deorsus ab omni actu non est disciplina nobilitas.

IV

Quartus gradus est imaginari, et cohaerent sibi sensus intrinsecus, qui communis dicitur, item imaginatio, phantasia, aestimatio, memoria secundum quorum praeminentiam sumuntur sub illo gradu gradus particularis.

V

Quintus gradus est intelligere: et habet sibi conjuncta

recollere et liberè velle, sine quibus esse non potest, et quæ
 hæc leguntur: discere, docere, eligere, iudicare, san-
 nocinari, et quæ inde proveniunt: sapientia, scientia,
 ars, ingenium, notitia, fides, opimis, credulitas, reli-
 gio, virtus, et eorum, secundum quoniam gradua-
 tionem et professionem graduantur sub hoc genere con-
 tenta: et supra hunc gradum non est ascensus in
 scala naturæ: et ipse continet in se singulos inferiores
 et quilibet gradus superior continet suos inferiores in se
 realiter, et dignificat eos ea dignitate, quæ ipse digni-
 ficatus est: in his autem quæ supra naturalia sunt
 non est ita, ut quilibet gradus superior contineat in-
 feriores realiter, sed continet illum secundum nobi-
 lissimum modum confinendi, et dignificandi, ut
 formaliter et intellectualiter et non secundum materi-
 conjunctionis, sed unionis, et cuiusdam identitatis,
 gradatim secundum subiecti nobilitatem minus æ
 invicem distinctos. Et quia jam descendimus
 ad subiectum elementalitatis in quo sitatur in-
 firmus gradus, scala naturæ separatur ab alijs alijs vir-
 tutes ipsum Esse sine vivere, sentire, imaginari, intelli-
 gere, vel sine illis consideratum: ideo scire nobis con-
 venit, quia quoddam est Esse primitivum, et per se subli-
 tens, non ab aliquo, nec de aliquo, nec in aliquo, sed
 simpliciter ante omne, non esse, quod est *DEUS*:
 aliud est Esse, non in aliquo, nec de aliquo, sed ab aliquo
 quia primo esse de nihilo productum: et tale est esse
 creatum substantiale, cui præest non esse: tertium
 est Esse, quod est ab alio de alio, in alio, et non nisi
 in alio: ut Esse accidentis cuius esse est secundariu-
 na et perfectione: naa, quia præsupponit substantiam

in absolute et respectu: perfectione, quia substantia
est per se, in se, de se, propter se, et sui: accidens autem
per ipsam, in ipsa, de ipsa, propter ipsam, ob ipsam
substantia: itaque nunc consequenter de accidente dicamus
quod Raymundus instrumentativam vocat: quod est ultimum
in genere subjectorum.

Instrumentativa
est potentia illa, quae est instrumentum substantiae
cum qua agit aliquod opus et per se existere non potest: ita
quod continetur sub se conceptus, quod habet esse in alio ut in prin-
cipali subjecto: itaque consideratur dupliciter, vel absolute
secundum se considerata, vel quemadmodum subjecto alicui
adiungitur: ut si dicatur de iustitia Dei vel hominis et tunc
reducitur ad genus sui subjecti: conditionum subjecti obser-
vanciam causa. Similiter autem subjectum hoc instrumen-
talitatis apud Raymundum consideratur dupliciter, scilicet: na-
turaliter et moraliter. Naturaliter, sic continetur in se novem
predicamenta accidentis, et quicquid artificialiter instru-
mentum est alicuius operis in quantum instrumentum.
Moraliter autem sic continetur sub se virtutes et vitia, et
quicquid huiusmodi est, ut gratia et dona. Instrumentali-
tatis itaque naturaliter convenientia talis constitui potest for-
mula, praenotata littera.

Fig. II

Nunc consequenter singula haec accidentium principia
definiamus et declaremur.

Quantitas est principiorum ratione cuius entia creata
sunt finita sive terminata. Est itaque quantitas prin-
cipiorum, cui convenit ratio mensurae, secundum multi-
tudinem, magnitudinem, diminutionem et durationem.
Quantitatis autem aliud continuum, cuius continua
partes sunt: ut linea, longitudo, latitudo, superficies,
altitudo et profunditas corporis, et temporis mensurae,
actus, et locus atque motus circumscribens corpus. Quan-
tatis aliud discretum, cuius partes non copulantur
ad aliquem terminum, ut numerus et oratio, et alia
multa, sicut in respectibus duplum et dimidium, lon-
gus, brevis et huiusmodi: Et in actibus, in quantu
violenti, vehementes, intensi vel remissi: similiter
in qualitatibus prout remissa, vel intensa.

Qualitas est principiorum, ratione cuius res sunt quales
sive determinata: itaque secundum qualitatem dicimus
aliquid esse quale, et secundum iustitiam iustum,
secundum bonitatem bonum. Speciei autem qualita-
tis sunt, ut habitus, dispositio, virtus, passio, potentia
vel impotentia, ut esse fortis, risibilem, et quae sunt
contraria: item passio vel passibilis qualitas, ut calor,
color: item forma et circa eam constans figura,
ut triangulum quadrangulum.

Relatio est principiorum, ratione cuius aliquid ens
a necessitate refertur ad aliud: idem alio nomine
vocatur ad aliquid, quia eius esse ad aliud est, vel secun-
dum dispositionem: ut pater filii, dominus servi:
vel secundum agnitionem, ut pater fratri, vicini.

46. Actio est principium, 10.
 E. sem. est principium, ratione cuius agens agit in pass.
 56. Passio est principium, ratione cuius patiens patitur
 6. Sub agente.
 6. Habitus est principium, quo res induit de semetipso
 8. rem, qua ipsam sustinet, et est illud per quod etiam
 sunt habituales sive vestite de simili nominibus ali-
 orum: itaque habitus communiter est corporum, et con-
 que corpori adiacent, ut huncatum esse, &c.
 7. Situs est principium, per quod partes recte et oblique sunt
 8. posite in subiecto in quo sunt, ut caput superius pos-
 deorsum: esse situs nihil aliud quam partium ordo
 in toto.
 8. Tempus est illud principium, in quo et per quod entia
 9. creata sunt noviter incipit. Consideratur autem
 hic tempus non solum secundum mensuram rationis
 sed etiam secundum id, quod ex tempore in re temporali
 relinquatur, ut esse senem vel iuvenem.
 9. Locus est principium mōne, cuius una substantia
 10. aliam in se continet et colloca. Est itaque locus, cir-
 cumscriptio corporis: et hoc principium alio noīe
 dicitur ubi: et est ubi repletur, ut Dei in manu
 ad in corpore: et est aliud ubi definitur, ut radical
 secundum operationem etiam vel in absentia rei, ut
 solis in terra: secundum quendam modum Angelus di-
 centur esse in loco, scilicet secundum operationem: est
 aliquid ubi occupatur, ut corpus occupans locum
 aliquem in alio corpore: et est aliud ubi continentia
 quod continet in se.
 Quando autem instrumentativa moraliter confi-
 deratur in virtutibus dividitur et vitia, quae sub ius-
 tiis novem patitur. Quamvis complectitur, qui in veli-
 aliter hoc restringere vel ampliare potest in suo

modo facere, et figuram eandem mixtim ita fabricare
 re possumus, praenotatam duplici litera W.

Fig. III^{ia}

1. Avaritia
2. Gula
3. Luxuria
4. Superbia
5. Acedia
6. Invidia
7. Ira
8. Inconstancia
9. Mendacium

- P.
- L.
- S.
- T.
- L.
- M.
- K.
- O.

Virtutes

et

Vitia

Qui supra in figura (C.) narrati sunt novem termini ge-
 neraliter subiectionum, hi ad nostram intentionem maxi-
 me necessarii sunt, in quibus continetur ceterum quod
 est, in sub ordine, quodam atque quibusdam inter se
 gradibus: deo observando nobis sunt necessariis con-
 ditionibus illis, quas Raymondus Lullius in arte sua 4.
 enumerat, per quas regulatur et conditionatur intel-
 lectus quousque nobis subiectum aliquod per princi-
 pia respectus et regulas huius artis deducendum est.
 Harum prima est ut observentur definitio, conditio
 et proprietates ipsius subiecti tales cum quibus differat
 ab omni alio subiecto, cui tunc ita attribuantur
 principia et regulas, affirmando vel negando ut nulla
 causeatur falsitas definitionum subiecti et principiorum
 et conditionum harum. Secunda conditio est ut con-
 serventur differentie subiectionum in attributione.

principiorum et regularum, sicut bonitas. ¶ Et differt a bonitate angeli per infinitatem et aeternitatem.

Tertia conditio est, ut concordantia quae est inter unum subiectum et aliud, non destruat; sic Angelus convenit cum homine in intellectu, ille cum brutis in sensu, ipsa cum plantis in vegetatione, et sic de similibus.

Quarta conditio est, ut in quo gradu unum subiectum altero superius vel inferiori vel aequale est, secundum eundem gradum, attribuatur illi principio et regulae artis, et haec omnia lucidius patebunt in practicae artis partitione commentariorum.

His addi potest quinta conditio talis, ut omnis perfectio quae affirmatur de aliquo subiecto inferiori dicatur suo modo de omni superiori: et quicquid imperfectionis negatur de inferiori, negetur et de superioribus: ita quicquid imperfectionis attribuitur vel imperfectionis negatur de superiori, eodem modo attribuitur vel negatur de inferiori: ut si homo est mortalis, ergo omnia animalia necesse est esse mortalia: si homo intelligit.

Sexta conditio est, ut quicquid attribuitur duobus extremis, attribuaturs etiam intermediis: ut si angelus et columba intelligunt, ergo angelus et columba intelligunt. Similitudine de quocunque dicantur duo extrema, de eodem dicantur omnia intermedia, ut in Deo est esse et intelligere, ergo vivere et sentire.

Secundatio nunc de figura. ¶ Haec est de praedicatis absolutis dicendum. ¶ Accipimus autem haec praedicata, proportionem terminum generalibus praedicabilibus de omni re secundum aliquam modum per quod discursus fieri potest circa aliquod subiectum, vel simpliciter attribuendo, vel ostendendo aliquod praedicatum in eo subiecto, propter congruentiam quae est cum his terminis.

Sciendum etiam quod predicata non solum accipiuntur huius
termini qui actus predicantur, sed etiam quia plerumque
sunt predicari secundum aliquod genus predicationis,
etiam si sit forma abstracta electa generis suum consi-
derata, ut bonum bonitas et ejusmodi.

Sciendum quoque quodammodo predicatorum infinita semper multi-
tudo reperiri possit, quemadmodum et subjectorum, in
in hac arte. Quamquam regit ea in certum numerum ac
ordinem et ut ait illa predicata absoluta et principia-
lia generalia, videlicet quod non sunt ex genere predicationis
accidentalis sed etiam substantialiter et causaliter de aliis
quae se predicari possunt prout aliqua res non solum
accidentaliter sed etiam substantialiter bona magna re-
dici potest. Unice sciendum est, quod principium generis
et substantiale, creatum est cum alio accidentali innato,
quod est de suo genere: sicut bonitas accidentalis, quae est acci-
dens bonitatis substantialis, et instrumentum cum quo
illa bonificat cetera, et ita unum quodque principium
et plenum sui ipsius, in quantum est substantiale, habens
partes in semetipso essentialiter et concretas, de sua essentia
specie et natura, videlicet, finem, bile, arc, et est ple-
num omnibus partibus, quae sunt similitudines, quas ab
aliis principijs assumit et ab illis subiectatur, et illa
similitudines sunt accidentales, quae de partibus abstrac-
tibus inveniunt. Praeterea ista predicata, non solum
predicari habent, sed etiam aliis invicem subijci sive
in concreto sive in abstracto, utcumque considerato,
ut si dicamus bonam magnitudinem, vel magnam
bonitatem sive magnum bonum. Hunc consequen-
ter ad terminorum istorum declarationem accedamus.
Bonitas essens, ratione cuius bonum est bonum, et

et bonum agit bonum: et sic bonum est Esse: et malum
est non esse. Est itaque bonitas principium diffusi-
onis et communicationis similitudinis, forma, et flu-
ens: fluxus enim à forma est in materia suspensio-
is: et bonitas in rebus dupliciter consideratur: videlicet
in quantum est permanens, quia res in se est bo-
na, et in quantum est fluens, quia res est bona, fluens
in aliud secundum operationem.

Magnitudo est ens, ratione cuius bonitas, duratio,
et cetera principia sunt magna. Ambiens autem est
terminatus et pendens: itaque nil aliud est magnitudo
quam extensio substantiae bonitatis, durationis,
potestatis, &c. sive secundum substantiam, vel po-
ta, quia res magna est in se, sive secundum motum
vel augmentum, vel operationem. Est itaque magni-
tudo triplex videlicet virtutis, quae in spiritualibus
rebus consideratur, secundum respectum virtutis,
et est magnitudo malis sive materiae, in quantum
consideratur in corpore vel circa corpus: et est mag-
nitudo actionum sive operationum et haec conside-
tur essentialiter et accidentaliter. Atque hinc
quod quodam maiore et minore diversimodum
sunt, secundum magnitudinem in qua fun-
dantur: sic etiam intensa vel remissa qualitas
super qua similitudo fundatur, similia sunt
similia, aut minus similia.

Duratio est ens, ratione cuius bonitas et cetera
principia durant: ipsa itaque est permanens
essentia bonitatis, &c. et est triplex propter
terminos permanendi. Aeterna, quae sine principio
et fine est.

Aeterna, quae principium habet sine fine: tempo-
ralis, principium et finem habens, quae variatur
magnitudine, ita ut alia brevior, alia longior sit.
Sciendum insuper, quoniam duratio quadam est
essentia subjecti, ejus intima pars alia est essentia
temporis vel aevi etc. mensurans priorem à se essentia
alius distinctam, quae est coessentialiter proprietas
mundi, in eo sustentata, sicut accidens in subjecto
mensurans id quod est in mundo, vel per tempus quod sequi-
tur motum, vel per tempus aeternitatem, et ita cir-
ca alia principia considerabis.

Potestas est id, per quod bonitas magnitudo, sic posuit
consistere et agere. Ipsi itaque est principium efficiendi
gendi, patiendi, et existendi ut in inferioribus vel ma-
teria, ipsa itaque potentia tendit ad esse, impotentia vero
ad corruptionem et consideratur dupliciter: naturaliter, quae
aliter se habere non potest, et voluntarie, quae est in
arbitrio. Adhuc nota hic, quod potentia quadam est
efficientis in effectu, sicut intellectus in intelligibili
in eadem essentia: alia est ad fieri, ut aliquid de quo
possit fieri, realiter distincta ab efficientis essentia
vel in generatione cum motu, loco, et tempore.

Cognitio est proprietas ratione, cujus cognoscens cognoscit.
et consideratur in hac arte, per qualescunque seu quantum
libet de aliquo suscepta notitia, sive secundum veritatem,
sive secundum speciem, quamvis ea quae secundum speciem
est, et errore contrahitur, non recte cognitio dicatur sed
opinio vel suspicio, quod tamen hic cognitioni jungitur.
et talis cognitio est actus intellectus, qui neque de veritate
neque de suo opposito certificatus est, per necessaria
rationes ut in credere et opinari, aliquid esse verum vel
impossibile, quod non est, sed secundum veram cognitionem
impossibile est esse intelligibile, hoc est, impossibile, quod est

impossibile, quia suus appetitus est de rebus veris tantum.
 Est autem cognitio multiplex: Nam alia intellectualis,
 quae fit simplici intuitu, absq[ue] discursu, quales sunt in
 angelis, et in modo scientia infusa, et in prophetia.
 Est alia rationalis, quae fit discursu rationis, sive sit
 sapientia, quae est altissimum, et primum rerum
 cognitio, sive sit scientia, quae est habitus conclusivus
 per demonstrationem acquisitus, sive sit intellectus specu-
 lativus, qui ex speculativis principijs procedit: prae-
 cticus, qui ex practicis: sive sit ars, quae est ratio
 agibilium, cum appendicijs et partibus suis.
 Est alia cognitio sensitiva, quae aliquid apprehendit
 et cognoscit aliquo sensuum interiorum, vel exteriorum
 circa suum objectum, versante, aut post primam primam
 et propriam sui objecti apprehensionem, ex his ali-
 quid iudicante, et conditionem aliquam componentem
 quam quidem cognitionem in animalibus brutis instinctum
 vocamus, ut est providentia formicae, et studium apum.
 Est alia cognitio apprehensiva sine sensu et motu, ali-
 quid cognitiva, ipsa videlicet natura cognoscente quid sibi pro-
 prium conveniensq[ue] sit. Haec enim in naturam suam
 vel ferretur, vel gravia deorsum, aut in loco suo quiescat,
 si nulla forte esset ejus cognitio.

Appetitus est id, per quod bonitas, magnitudo &c. sunt
 appetibiles et amabiles. Est itaq[ue] appetitus infusus rebus
 respicienti aut fugienti alicujus rei cupiditas, quae
 quavis re naturaliter fertur et per se in id quod sibi conveniens
 et fugit adversum. Appetitus alius est rationalis,
 quem voluntatem dicimus: est itaq[ue] voluntas appeti-
 tus cum ratione. Est alius sensitivus, qui est in animalibus
 brutis sine ratione, et in homine secundum inferiorem pro-
 portionem. Est alius insensibilis, ut ille quod dicimus abesse
 et plantarum appetere solem, et pluviam. Et nota hic

quod quamvis appetitus a sua natura versetur circa amabilem
 ea in ejus libertas est maxime in voluntario, ut propi-
 bile, sed hoc esse odibile, quod est amabile esse contra.
 Virtus est origo unionis bonitatis magnitudinis. Re-
 missa itaque est origo et principium operationum, maxime
 in substantia. Effluens in operationes et hac multiplici-
 ter dividitur: Nam alia intellectualis, quae non nisi
 intellectu administratur, ut sapientia, scientia, pru-
 dentia &c. alia Theologica, quae non nisi de super ve-
 nit, ut fides, spes, charitas, et gratia quae virtutibus operantur
 sive sint gratis datae, et quocunque genere donorum, sive
 pertineant ad animam, ut intellectus, et confirmatio, sive
 ad corpus, ut forma, sanitas, et similia, vel ad reagenti-
 onem, ut potentia, divitiae. Sive sive sint gratis gratum
 facientes, sive quod venientes, sive subsequentes, sive op-
 rantes, sive cooperantes. Est alia virtus quae animae
 dicitur sive sensitiva, quae sensibus operatur, quae est
 apprehensiva. huiusmodi sensibilis, ut interior per sensu
 ad materiam, imaginationem,phantasiam, estimationem
 omnem, memoriam: vel exterior, ut visum, auditum,
 olfactum, gustum, tactum. Est alia virtus animalis,
 quae motiva dicitur quae se movet animae, cui coniungitur
 virtus concupiscibilis et irascibilis, ac virtus vitalis,
 quae vivit aliquid, ac virtus vegetativa, cuius poten-
 tia sunt generare, augmentari, nutrir, de ad quae
 virtus attractiva, retentiva, expulsiva, digestiva, ad
 quam sequitur separatio et assimilatio. Est etiam
 virtus prima elementorum et elementarium plurium
 virtutes, quae virtutes naturae vocantur. Sunt materiae
 in ipsis virtutes caelestes, quae occulta seu specifica
 nuncupantur. Ipsa etiam natura virtus appellari po-
 test, est enim principium quiescendi. Nam ad huc

divisione virtutis dari possent, tot enim sunt virtutum genera, quot operationum et potentiarum, secundum actionem et passionem.

Veritas est id, quod verum est de bonitate, magnitudine et ceteris, chysa est duplex, videlicet propositionis et rei: veritas propositionis, sive mentalis sive vocalis est, cum predicatum verè attribuitur suo subiecto ex eo enim quod res est, vel non est, oratio dicitur vera vel falsa. Hinc describitur veritas, quod est adagratio rei intellectus ad intellectum: veritas autem non est vera conservatio naturæ in suo genere: unde falsitas est in re, quod ea quæ alicui rei iure conveniunt in re ipsa non sunt. Consideratur autem veritas rei, vel secundum actum sive usum, vel secundum habitum: sicut homo secundum actum verè homo dici non potest, habitu verò sic. Ad hoc notandum est, quod veritas quedam est æterna, quæ convertitur cum suo subiecto, ut in Deo, quæ immediate causas aliam veritatem creatam, quæ non convertitur, potestque deficere, et hæc est necessaria rebus, ut agant naturaliter et artificialiter, et ut in illis debeat naturaliter, quod non potest immediate. Et item de alijs principijs intelligas.

Gloria est ipsa delectatio, in qua bonitas, magnitudo et cetera principia quiescant. Ipsa itaque est quæ rei in fine suo, aut ipsa per se consummatio delectatio, quæ in omnibus rebus reperitur quod in appetitus consecutione re delectatur. Habent autem hæc principia distinctionem quandam et ordinem, nam ad Deum relata prima sunt essentialia, suprema, et reliqua triadantur personalia, personarum attributa.

distinguuntur, ultima tria dicuntur notionalia,
 quasi notiones quasdam importantes. Iterum
 dicuntur tria prima essentialia, quia essentia
 quodam modo ingrediuntur, tum quod huius essentia
 subsistit. Tria vero sequentia dicuntur causalia
 cum quibus et ex quibus causantur operationes
 extrinsecae et intrinsecae, atque ideo ad unitatem
 atque ejus fluxum pertinent, ultima vero tria
 ad perfectionem accommodantur, quoniam in consi-
 matione sunt, atque in ipsis est consummatio cau-
 sationis. Itaque istis novem principiis per Raymundum
 positis tria alia principia generalia, ad quae haec
 novem reducuntur, haud inconvenienter adscribere
 mus, quae sunt scilicet: Essentia, Unitas, perfectio.
Essentia itaque est, quae una quocunque re est in
 se et in suis principiis, in quibus ut res dicitur esse
 sicut homo in anima et rationali, et domus in sua ma-
 teria et opifice.

Unitas autem est, secundum quam aliquid dicitur
 esse unum, et haec dividitur alia enim rei reale
 continens existentiam, et haec vel est simplex,
 in quam nulla cadit multitudo nec discretio, nec
 partibus composita, ut qualibet forma simplex,
 vel est composita, ut multarum rerum in uno
 collectio, sive secundum modum unitatis substan-
 tialis, ut forma et materia in uno supposita, sive
 continuitatis, ut partium continuationem in suo
 toto, ut punctorum in linea, sive discretivae,
 ut unitatis in numero: sive accidentalis, ut ac-
 cidentis cum suo subiecto, quoniam est numerus
 nec dicitur compositum, nisi per modum generationis.

Alia est unitas rationis, quæ secundum intentionem abstractam unum aliquid facit, in intentione veri ut quæ in re ut genus et species ad sua inferiora. Est et unitas identitatis, et hæc alia est nominis, ut cum plura in uno nomine conveniunt, aut plura nomina in una re. Alia est secundum conversionem, ut definitio et definitum, proprium et species et huiusmodi.

Perfectio est secundum quam aliqua res consummata est, et suis terminis completa: perfectionem vero alia est in fine perfectionis simpliciter, et hæc est collecta consummata quæ in integritas, cui nil addi potest in universo, ut crescat perfectio ejus, nihil etiam subtrahi vel subsistat, qualis est in D.E.O. Alia perfectio est secundum modum expendi uniuscujusque rei, et secundum mensuram conditionis sue, secundum quam est una, quæque res habituatæ ratione sui generis, sicut arbor est perfecta in gradu suo, et ad aliam sanam, dicitur perfectum, quæ potest operari operationes sibi debitas sine defectu, et post operationem non habet laesionem et in hoc genere gradus perfectionum sunt per accedendum ad ens perfectum simpliciter, et per recessum ab eo.

Tertio nunc de figura. In hoc est triangulorum, five respectuum, dicendum est. Respective autem et ipsæ prædicata quodam modo sunt, non in abstracto de re aliqua dicuntur, sed per comparationem inter res diversas faciunt, ut si dicatur: Plus est bonus, nulla comparatio est. Si autem dicatur: Plus est bonus, ab homine et ab angelo per bonitatem et aliter, comparatio est: similiter dicatur, auctoritas angeli et hominis differunt per tempus et aetatem. Itaque in termini per se nihil præstant, sed sunt a-

conum querendum est ex generibus subsectorum et
predicatorum absolutorum, et secundum hanc
rationem inspectam in subjectis vel predicata trans-
eunt, ut si dicatur: homo et brutum differunt co-
gnitione, vel si dicatur, differens cognito reser-
tur in hominem et brutum. Genera itaque respectu
Raymundus in tres triangulas partitur, sub quibus
ferè omnes reliqui continentur. Primus triangu-
lus continet differentiam, concordantiam, contras-
tationem hinc oppositionem. Secundus constat ex
principio, medio, et fine. Tertius habet majori-
tatem, aequalitatem et minoritatem.

fig. IV.^{ta}

De his itaque nunc per ordinem dicamus.

Differentia est id, per quod bonitas, magnitudo et
alient rationes clare et inconfuse. Est itaque differe-
tia qua alterum differt ab altero, vel à seipso essen-
tialiter, vel accidentaliter aut realiter, quam res
non semper secundum idem, nec in eodem tempore.
Est igitur differentia alia essentialis, quod res ad invicem
comparata differunt ab aliquo essentialiter, sicut

Homo differt à lapide per animatum, et hac differe-
 tia dicitur magis propria: sic quaecumque differe-
 rant per actum, et obiectum, differunt per essen-
 tiam, sicut voluntas et intellectus. Alia est differen-
 tia accidentalis, quae fit per accidens sive propriam
 sive communem, ut risibile bipes: et hac ratione differe-
 tia sumitur ex primis intentionibus: ex secundis
 autem intentionibus sic dividitur ut alia genere dif-
 ferant, alia specie, alia numero. Genere differunt, de
 quibus diversa genera, non subalterna, nec propin-
 qua dicuntur ut homo et virus, de quibus animal
 et arbor. Specie autem differunt, quae sub diversis
 speciebus sunt, ut sub homo et equo, hic homo et hic
 equus. Numero differunt, quae diversam habent
 numerum, ut Socrates et Plato. Quaecumque autem
 genere differant, eadem et specie, et numero, se non
 è converso, cuius oppositum, in concordantia est,
 ut ea quae specie concordant, eadem et genere, quod
 etiam non convertitur: itaque differentiam dicimus
 constitutivam speciei et divisivam generis, sicut ra-
 tionale cum differentia sibi opposita dividit animam
 et illi additum, constituit speciem, ut hominem et vir-
 tum: intelligimus autem hic sub differentia, omnem
 distinctionem, alienam, distantiam et diversitatem
 non solum rei, sed et rationis, per quam videlicet ali-
 quis à seipso dicitur esse aliud: quod quavis re seipsum
 non possit ratione tantum se jungetur, ut virtus et homi-
 nas, rationale et homo. Est itaque realis differentia
 realis creatura et principium generale, per quod
 res differunt per differentiam quam habent in se:
 differentia autem rationis est intentionalis et phan-
 tastica, quam intellectus facit, et non est ens reale,
 nec principium generale, ut differentia inter finitum
 et infinitum, quia alias dicitur medium, quod est

neq; fluo, neq; creatura. Una circa hoc sciendum
 est, quod ens rationis accipitur uno modo pro quodā
 fabricato per rationem simpliciter videlicet simili-
 ter dependens ab operatione intellectus, repugnans
 existentia et nāe et ipsi intellectui, sive esse rei fa-
 bricata per ipsam, tam compositivē, quam divisi-
 ut oē, impossibile simpliciter, sicut hōem esse ad
 irrationale. Alio modo sumitur ens rationis pro
 aliquo fabricato per rationem cum aliquo objecto
 extrinsecus movente, et tunc dicitur ens rationis quia
 quid, quia non simpliciter, nec totaliter dependet ab
 intellectu, sed partialiter tantum, quia non repug-
 nat nāe: nam cum materia non sit limitata na-
 tura, habet in ipsa oēm possibilitatem ad omnem
 monstrositatem, quamvis intentionem talem non
 habeat, nec res ejusmodi datur ad existere: itaque
 res ejusmodi non repugnat nāe, nec epo rei, sed
 intentioni nāe et existentia rei tantum, et quae
 consequuntur existentiam, ut in quantum tale,
 sicut in Chimera, quam componit intellectus,
 quia cum non est in rem natura, si partes
 ejus objectatae per intellectum, sunt reales et exis-
 tentes, sed ut iste angulus ad magis particularia
 applicari possit, de varietate divisionum, aliqua
 dicemus.

Divisio alia incomplexi, alia complexi. Divisio
 incomplexi, aut est rei, aut nominis, vocis aut signi-
 ficati: non enim de divisione sensibus subjecta ser-
 mo est, sed qua insinuat est et imaginationis ac
 intellectus. Divisio itaque nominis est, cum una
 dictio in diversa significata dividitur, aut modo
 significandi: in significata quidem, aut proprie,
 aut translati: proprie, ut equivocum a consilio,
 aut a clavo, ut si canis dividitur in caelestem, man-
 num, terrestrem, vel dictio aliqua in diversa significata

quo habet in diversis linguis. Translate autem di-
 viditur dictio seu figurata dupliciter: aut ex una par-
 te. sive significatum proprium dictionis, et ex alia
 parte translata sive translata: aut ut selecto pro-
 prio significato, dictio per translata dividitur quod
 est divisionis talis sunt genera, quot sunt sub tropo
 species, et sub eius speciebus in comuni usui dicuntur
 sive per rectum sive per oppositum, ex simili aut
 ex contrario, aut per analogiam: sed etiam illarum
 translationum fundamentum ex recta significatione
 petendum est. Quae autem varietas perequivoca-
 tionem veram et apimilatam in dictione fit eadem
 fit per amphibologiam, accentum varium, figura-
 tionem, compositionem et divisionem in oratione,
 quae omnia divisionem praestant et ita multa argumen-
 ta dissolvunt, si annotentur: neglecta autem in
 fallacia cadere faciunt. Comparativè autem divi-
 ditur dictio in varia significativa, quae in verè
 aquivoca dici non potest, legimus hoc ita, velle videtur
 usui, peneq. quod dicendi norma subsistit, sicut vertex
 quae dictio capitis superiorem partem ad montis cacu-
 men, ad aqua in superficie in volutionem, ad summum
 cuiusq. rei refertur. Ita quoque dictionum divisio etiam
 in oratione transfertur, quae variè accipi oportet,
 varians dictionibus ex quibus constant. Secundum
 modum significandi dividitur dictio, aut secundum
 variam suppositionem, vel secundum variam accidentia
 etiam grammaticalia, secundum quae alio modo si-
 gnificat dictio.

Divisio quae rei est, sive significati, aut est essentia-
 lis, aut accidentalis, et ut huius divisa in multas
 species, quae hinc permixtim sequuntur. Essentia-
 lis divisio totius in partes, sectio, quod genus totum modis
 dividitur quot sunt totorum genera. Aut dividitur
 aliquid in suas species, ut hyemem in sua inferiora,

sicut aël in hœm, eam de Aut dividitur totum
 integrale, vel substantiale, vel accidentale, in suas
 partes, secundum esse, vel secundum modum essendi.
 Pari ratione dividitur totum secundum partes suas
 in quantitate, in tempore, in modo, Aut dividitur
 causa in effectus diversos, quos causat. Aut effectus
 in diversas causas a quibus causatur secundum quod
 eamque genus causarum. Aut dividitur subiectum in
 accidentia, sive consideratur subiectum secundum
 speciem, ut hœm alius albus, alius niger. sive se-
 cundum, numerum, enumeratione, gradum, per secundam
 et tertiam speciem regula. B. C. ut in hœm, inest
 color, risus, intelligentia, de Aut dividitur accidens
 in subiecta, prout in diversis subiectis reperiri po-
 test, ut corona, alia aurum, alio argenti, alia ex
 herbis et floribus. Aut dividitur virtus in operationes,
 non ut genus, nec proprie ut causa. Sed quod a vi-
 ruitatem, à quo operationes proficiuntur. Aut dividitur
 substantia, in potentias, quod in ea sunt, ut an-
 gelus in intellectum, voluntatem, et memoriam. Aut
 dividitur absolutum in comparatum, ut bonum in
 melius et optimum. Per commune autem fit divisio
 secundum attributa, intrinsicam, vel extrinsecam, secundum
 intentionem dicentis, quam ipse proponit, quod iam in
 complexo, quam in incompleto fieri potest.

Divisio complexi, scilicet propositionis vel orationis fit
 ut in subiectum et predicatum, patientem et ultra pa-
 tientem, et in modum actionis et passionis, et in modum
 subiecti et predicatoris, si tot sunt termini expressi vel
 sub intellectu, quod quique per se notare potest, ut in hoc
 exemplo: Spiritus Domini replevit orbem terrarum.
 in quibus verbis consideratur: replevit, actus repletionis

et patiens scilicet orbis terrarum. Similiter in hoc themate
 sapientia edificavit sibi domum, conspiciatur edifican-
 actus edificandi et patiens domus. Quod si hanc edi-
 ficationem per extranea multiplicare volumus, hoc man-
 fieri potest, per aliquorum attributionem, videlicet
 sapientia ingenuitas prudenter edificavit domum tri-
 angularem: et quoniam ita propositio in terminis aliquor-
 divisa est, postea singuli termini subdividentur
 secundum aliquem modorum superius dictorum, aut
 per se, aut cum aliquo alio juncto in eadem proposi-
 tione et hac sunt divisionum ferme genera: et aliqua
 alia sunt, quosque facile per se invenire potest.

Concordantia est de ratione cuius bonitas magnitudo fit
 in uno et in pluribus concordant. Est itaque concordan-
 tia quae inter se subiecta predicatave in subiectorum
 predicata, concordant, aut sunt eadem. Est autem concor-
 dantia, alia unionis secundum aliquem modorum
 unitatis, velut aut partium in quantitate, aut universa-
 lium, in tempore, aut in modo, aut aliquo horum in
 suo toto. Alia est mixtorum in mixto alia conti-
 nuorum in continuo, aut discretorum in toto discreto
 aut materiae, et forma in uno supposito. sunt etiam
 quae inter se concordant in aliquo tertio per modum
 unionis vel unitatis, vel trinitatis in Deo. Et in his non
 nunquam fasce dicitur, quae cunctae sunt eadem in uno
 tertio, sunt eadem inter se: de hac autem unitate et
 identitate loquuti sumus in capite praecedenti. sunt
 alia quae concordant in uno tertio, veluti in medio
 jungenti per unionem. Alia in termino concurrente
 ut vir et mulier in filio. Est alia concordantia
 aequalitatis, vel aequalium in eadem quantitate, ut
 proportionis, ut dupli et dimidii. Alia proportionali-
 ter concordant, ut quarum proportionum inter se
 secundum aliquam metricalem arithmetice, geometricam

el harmonicam. Alia est concordantia effectus, ut calidus
el frigidi in induranda terra: alia causationis, ut in
duendo terra, el mollificatio cera in caliditate, el in
hunc modum plura. Morum autem quod similitudine
inter se concordant alia est similiter simile, eque per
omnia: alia similiter simile, sed non aequaliter per
omnia: alia dissimiliter simile, ut per oppositum: atque
hinc oritur illa regula: sicut affirmatio est causa
affirmationis ita negatio est causa negationis, respond
enim affirmatio el negatio ad similem consequentia
pervenire. Illa autem quae invicem concordant, in
hoc quod sibi invicem junguntur pluribus modis secon
dingens dicuntur, aut quia essentia aliaque, ut ratio:
nate hominum: aut sicut opus proprietas, ut risibile
hominum: aut ut forma subiecto, ut anima in corpore, aut
contingit alia sicut transmutans transmutatum
ut calidum ad elementa, aut sicut ars subiectam sibi
materiam, ut faber clavum: vel sicut pars individua
in suo toto, ut stella in caelo, intellectus voluntas
el memoria in angelo el anima: vel sicut pars separata
visus a suo toto, ut partes aquae ab integritate sui
elementi, ad quod colliguntur: aut sicut effectus sua
causa, adhaerens, ut herba terre semper affixa: aut
sicut effectus ex suis causis constans, ut animalia
reptilia ex terra, pisces ex aqua: aut sicut causa
efficiens, ut deus creans mundum: aut sicut causa
exemplaris, ut homo secundum imaginem dei: aut
sicut causa finalis, ut homo ad cognoscendum deum
et ammirandum creaturis: aut sicut causa affinitatis
quo causa primaria secundarie obediens, ut deus
cum anima movet corpus, et similes secundarius principali
sicut stella, ut luceant, effluendo inspuant: aut caus
sa cognationis, ut homo homini, vir mulieri: aut ut me
dium participationis, ut coloris, medius inter album
el nigrum: vel divisionis, ut firmamenti in modum aquae

Est praterea concordantia, dividi eam modis quibus
differentia, sicut ex prioribus notum est de converfo,
differentia secundum eum modum, secundum quem
concordantiam nunc divisimus, ac quemadmodum
supra divisionem declaravimus, e converso collectione
constituemus, varias res ad propositum nostrum refe-
rendo.

Oppositio est quorundam mutua, resistantia, propter
diversos fines. Est itaque oppositio secundum qualiter
opponuntur. Oppositorum itaque alia sunt contraria
quae sunt mediata, ut album nigrum: quodam immedi-
ata, ut virtus, vitium: alia sunt contradictoria, ut affir-
matio et negatio. Rebet autem contrarietas esse ad idem
secundum idem similiter et in eodem tempore: alia sunt
privative opposita, in quibus non est ordo reprehensibilis, ut
habitus et privatio, tacita et visus: alia dicuntur rela-
tive opposita, ut pater et filius, et hoc ex natura verbi et
quandoque autem filius ex applicatione, quae facit respectum
quod non est ex prima impositione, talis ut si dicatur
equus regis, securus fectoris, et est alia oppositio, quae est lo-
calis, ut duorum polorum in sphaera, et huiusmodi.
Est alia oppositio in propositionibus, et oratione
et illarum quodam est contraria, ut universalis affir-
mativa ad universalem negativam: quodam est contra-
dictoria, ut affirmativa et negativa particularis: quodam
particulari: quodam est subalterna, ut affirmatio et
negatio particularium ad suam universalem quidem qua-
litate. Raymurus ipse in arte ponit duas species,
circa quas iste prior triangulus inaequale versatur
scilicet sensuale et intellectuale, ut inter intellectuale

et intellectualem, intellectualem et sensualem, sensualem et sensualem. Desinit autem Raymundus sensualem, occultam enim quod sensibus percipitur vel percipitur hinc percipi potest, tam interioribus quam exterioribus sensibus. Intellectuale est illud ens, quod est solum percipiibile per intellectum, voluntatem vel memoriam, et non per imaginationem, neque per sensus, sicut sunt Deus, Angeli, animae rationales, virtutes, vitia, scientiae, artes, et omnia quae ista habent in semetipsis, similiter dicuntur res intellectuales. Et est sciendum circa hunc triangulum, quod differentia est magis generale principium, quam concordantia et oppositio quia utriusque est concordantia et oppositio, ibi est differentia, sed non est conversio in omnibus: ita concordantia magis est principium quam contrarietas, quia ab ea descendunt principia primitiva positiva: à contrarietate autem primitiva, et ita concordantia magis convenit principiis figuris. A qua contrarietas: quia concordantia applicatur illi prout nunc, contrarietas autem privatio. Et scias quod differentia et concordantia sunt principia substantialia in suis partibus substantialibus, ut differentia, differentiale, differentiare: concordans, concordabile, concordare, quae sunt partes de eorum essentia et substantialia, et sunt alio modo principia accidentalia in quantum aliqua non per se, sed per accidens differunt vel concordant ut per differentiam et concordantiam, oppositio autem nullo modo potest esse principium substantiale, excepta oppositione relationis et loci.

Secundus triangulus, constat principia medio et fine. Principium est, in quo alicuius rei primitiva ratio vel essentia consistit. Principium aliud est Universale, ut unum quodque secundum secundum predicationem, quod de essentia sui inferioris est

ut genus suum, specierum, speciei suorum, Individuorum
 et singularium, de quibus in quo predicatur: differentia
 etiam quodammodo sua speciei principium est, et hoc
 sunt principia ratione, intentione, definitione, propter
 quam tempore, ut prius oportet existere, aal, quam
 huiusmodi. Nec Genus, vero aliud generalissimum, ut
 Ens, Substantia vel qualitas, &c. Aliud subalternum
 quod sub alio genere locatur ut aal sub corpore. Aliud
 proest esse speciei, &c. subalternata. Nam speciei speciei:
 alissimae est illa, sub qua non est alia speciei, ut homo
 sicut in dialecticis manifestum est. In Dialecticis
 autem aliter sumitur, prout ibi et personarum, clach-
 onum, et negotiorum consideratio habetur: ut si
 dicatur: nihil turpe bonum, generalissimum est:
 sub eo etiam specialius dicimus, usuram, rumpem, &c.
 quod est: specialissime autem, hunc quod est, &c.
 usurarium, et hoc modo specificando secundum tempus
 negotiorum, actionum et personarum.

Principium causale, est principium primitivum, quo
 niam arte causam nullum ens existere potest.
 Est itaque causa, a cuius esse sequitur aliud: non
 autem tam stricto intelligendum est hoc verbum,
 ut necessitatem importet, quia etiam sub hoc genere
 principium ponimus positivum, videlicet ad cuius po-
 sitionem sequitur aliquid, ut edificator domus. Si-
 militer principium privativum, ut absentia solis
 nocti et similia, per quae et privatio unius est prin-
 cipium inductionis alterius. Causarum itaque
 alia per se, alia per accidens. Causae per se dicuntur
 aut intrinsecae aut extrinsecae: intrinsecae sunt, prout
 materia et forma, quae ingrediuntur constitutionem
 rei: et dicuntur intrinsecae, secundum quodammodo dicuntur
 modum, ut aliquid materiale id quod est, et aliquid for-
 male, id quo est, quod in omni re et actione considerantur.

et in oi intentione, ita etiam, ut si sit aliqua forma
 simplex, suo materiali et formali constet, quod ubi
 natura defuit per terram et vile denotentur, ut intel
 lectus ex intellectivo, et intelligibili; sed in his ca
 vendum est, ne quis fallatur abutendo his in vir
 actionis et passionis extrinsecas, sed secundum modum
 intrinsecorum principiorum. Similiter in moralibus
 in genere demonstrativo et deliberativo, materiam et
 formam accipimus, ut in virtute, vitio, verbis,
 intentionibus, actibus, voluntate, facto et animo.
 Causa itaque materialis est principium essentialis,
 quo est substantia secundarie, ut corpus in homine.
 materia vero est ens, quod proprio et maxime hab
 quatione consistit, unde inter materiam obposi
 tionem non est dare medium. Est igitur materia
 ex qua aliquid fit, et hoc est aut propinqua, vel lata,
 pariter aut remota, ut lutum unde fabricatus est
 paries, et hac divisio etiam in alijs causis accipitur.
 Dicitur etiam materia obiectum circa quod aliquid
 potentia actio aut intentio versatur, similiter
 et subjectum, cui aliquid inest ut accidens, et quo
 dant similia.
 Causa autem formalis, est principium essentialis
 per quod substantia maxime consistit in suo esse,
 et in illo conservatur: forma vero est per quod actio
 maxime consistit, et extra eam nulla actio ex
 dere potest: ipsa itaque dat esse rei, non vi efficien
 tis, ut videtur, quod res est, id quod est: et hac autem est essen
 tialis, vel forma informans materiam, sicut anima ra
 tionalis per quam est homo: vel accidentalis, vel for
 ma circa aliquod constans figura, vel exemplaris
 sive idealis vel aliquis rei exempla. Et dicuntur
 adhuc causa sive principium essentialis, ipsa parte

absolute totum aliquid constituyente, sicut substantialitas et spiritualitas constituunt angelum, et hoc principium est medium principij effectivi quo accipitur: est aliud principium essentialiter. Quod sunt spiritum, bile et are, et intellectivum, intelligibile, intelligens in angelo: ut simpliciter composita vel resultantes ex essentiali principio.

Causa efficiens, est principium quod facit aliquam rem esse agentem naturale vel artificiale: sive principium unde nascitur: et est aut primitiva aut conjuncta, quod utraque etiam apud Medicos et Oratores considerantur. Primitiva seu antecedens est, ex qua aliquid per se legitur, quod etiam ab effectu separatur, et hoc apud Oratores consideratur in causa jurisdictionali, ut in partem sumptiva, si quid in necessitatem conferatur: vel in impulsiva, ut si in rem, vel in personam impellatur, timor aut factio transferatur. Quodcumque in parte primitivè, partim conjunctivè mixtim apud Oratores causa rei investigatur ut in causa conjecturali et probabilis: ut si à via, consuetudine, fide, et his quae impellere possunt, argumentum sumatur. Causa autem conjuncta est, quae effectu manet ut inflatio, tumorem percussione: et haec apud Oratorem dicitur, quod oportunitatem facto praestat, quam signum, vici, ut locum, tempus, occasio, spes celandi et huiusmodi. Et iterum causa efficiens, aut substantialis, ut dominus, vel tor domini, aut accidentalis, quoniam accidens per se nihil causat ut longitudo projectionis. Rursum quaedam est principialis, ut pector quaedam instrumentalis, ut pectus: similiter quaedam mediata, quaedam immediata. Causa finalis, est principium per se fixaliter effectum.

Ut totum repari partium. Est itaque finis propter quem
aliquid fit, et ipse est primus in intentione et ultimus
in executione: et ex his alius est ultimo ultimus,
alius subordinatus ut arma belli, bellum pacis causa
sumantur. Et est finis impulsivus, licet improprie
ut impudentia Calphurnia, qua causa fuit impuls
siva, ne mulieribus liceret postulare in iudicio.

Causa autem per accidens est, qua aliquo indicio ex
se non importat necessitatem effectus subsequenti
ut sunt casus, occasio, fortuna. De qua Raymundus
in arte dividit principium in casuale, quantitativum
et temporis, sub principio quantitativum et temporis in
telligit principium accidentale sive instrumentale,
ipsa videlicet novem predicamenta accidentis, quae sunt
quantitas, instrumenta seu principium mensurae, qua
litae determinationis, relatio, conjunctionis, actio
forma, passio materia, habitus, doctrina, situs, figura
tempus, motus, locus continentis, et ex his singulatis
dictum est superius. Hinc praeterea motus sub
ratione principii consideratur, et est actus mobilis
secundum quod mobile: et huius sex sunt species:
scilicet, generatio, qua est progressio de non esse ad
esse, seu a potentia ad actuale, corruptio, qua
est progressio de esse ad non esse, augmentatio et dimi
nutio, quae sunt mutationes quantitativum, Alteratio
qua est motus qualitativum: et motus secundum locum,
qui est vel rectus, vel non rectus: necessarius vel volun
tarius: intra se vel extra se, sive per occasionem.
Est aliud principii genus, quod ordinate dicitur, quo aliquid
primus est, sive natura sive tempore, sive definitione, sive
cognitione: et illud non recte principium, sed solum prin
cipium, nihil principii tribuit, sed potteriori suo origi
ni. Est praeterea principium originale, respondens line

fons rivi, unitas numerus, pater filij et huiusmodi.
 Medium est, quo aliqua extrema inter se quodam co-
 ordinatione cohaerent positive vel negative, constructivè
 vel destructivè. Medium Dammundij dividit in
 Conjunctionis, mensurationis et extremitatis.
 Medium conjunctionis est, quod plura coniungit in
 unum, vel quod ducit aliquid de principio ad finem,
 sive quod coniungit inter extrema vel natura, ut
 copula inter subiectum et praedicationem: vel sitis, ut
 loco, ut unitas media in ternario. Medium mensura-
 tionis est, per quod substantialiter aut accidentaliter
 aequalia vel inaequalia mensurantur et dicitur esse
 Medium operationis: quod aliquid fit, ut oculatus ad videndum
 securus ad secandum. Deinde est medium extremitatis
 quod concluditur inter duo extrema. sub his modis,
 quodam alij sumi possunt, nam est quodam medium
 adhesionis seu instrumentale, ut clavus coniungens
 duo ligna. Aliud est medium participationis, quod
 inter duo extrema positum naturam trahit utriusque,
 ut coloris mixti inter album et nigrum, et mixti imparis
 inter pariter parum et pariter impari. Aliud est
 medium comprehensionis, quod continet ea inter quae
 ponitur, ut genus inter duas differentias se dividentes.
 Aliud est medium negationis, ut temperatum inter cal-
 dum et frigidum, et perfectum inter superfluum, et
 diminutum. Aliud est medium transitionis, quod
 fit motus, actio atque passio: sive secundum locum
 ut a termino a quo ad terminum ad quem: sive se-
 cundum speciem, ut aer illuminatus vehens spiritum
 visibilem: aut secundum quietem vel desitionem, ut quies
 media inter duos motus ad terminos oppositos, sicut
 status morbi inter augmentum et diminutionem.
 Est adhuc medium quodam essentiali, quodam coope-

hoc est medium principij essentialis vel coessentialis.
 horum primum est, ipsa mutua informatio partium
 absolutarum, unius activa, alterius passiva. Alterum
 est ipse actus forma in materiam et materia sub
 forma. Finis in quo aliquid terminatur et
 quiescit, cui sicut à principio influxus est, sic prin-
 cipio refluere videtur. Est itaque finis perfectionis
 illius in quo res perficitur, sive habet suum finale com-
 plementum secundum aliquod genus perfectionis, re-
 quibus Syserius in prædictis dictum est. Alius est
 finis terminationis, seu finitionis sive extremitatis
 in quo res ulterius non extenditur et est extremum
 aliquod rei, substantiæ vel accidentis, secundum essen-
 tiam, vel tempus, vel locum, vel qualitatem vel quan-
 titatem, et huiusmodi, sive ante sive post: et huius opo-
 nitur infinitum. Finis autem defitionis est
 cum res desinit esse vel operari, sive pati, et huiusmodi
 secundum multiplices circumstantias, ut hoc vel illud
 tantum, aut tale, tunc vel ibi, et huiusmodi in qua-
 rum alia et aliter sunt vel operantur. Alius est
 finis privationis, in quo res finiant in non esse
 et converterantur naturaliter, moraliter, et artificialiter
 et sub eo est finis corruptionis et defectionis, qui et
 ipse eodem habet terminos per oppositum. Est
 adhuc finis essentialis qui dicitur consistentia, et est
 duplex hæc consistentia, extrema, vel partes absolute
 extrema unius consistentia cum alia, sicut spiritus
 alitatis et substantia in Angelo, et concidit cum principio
 essentiali: est alia consistentia, quæ proprio fine
 hic dicitur ut ipsum totum ex his resultat, et
 finis eorum, ut spiritus. Potest adhuc finis divisio
 sumi secundum divisionem principij, sicut in pri-
 oribus dictum est. Similiter quæ hic de fine dicuntur

suo modo referantur ad principium, et secundum hæc ut
magis diversitas mediij simili ratione investigetur et ad
mediij divisionem. Asanatur principium et finis illi con-
veniens.

Septimus triangulus constat majoritate aequalitate, mino-
ritate. Majoritas est imago immensitatis bonitatis,
magnitudinis &c. Aequalitas est subjectum in quo finis
concordantia quiescit. Minoritas est ens circa nihil,
unde res creata de nihilo, quæ de non esse in esse veniunt
ante sunt in minoritate, quam majoritate. Hic
triangulus facit respectum in rebus, secundum aliquod
genus magnitudinis et proportionis, et habet diversi-
mode considerari quemadmodum superius ostendimus,
ubi de quantitate in figura subjectorum loquuti sumus.
Raymundus vero huic triangulo duas species assignat,
circa quas potissime versatur, quæ sunt substantia
et accidens. Totus enim ille triangulus versatur vel in-
ter substantiam et accidens, vel inter accidens et accidens,
vel aequalitas inter duas substantias, sicut duorum indivi-
duorum in specie, et aequalitas inter substantiam et
accidens, sicut extensio quantitatis æqualis sua sub-
stantia, et aequalitatis inter duo accidentia, sicut
calidum in tertio gradu et frigidum in tertio. Efflu-
um substantia ens quod per se existit in se, sicut Deus,
angelus, homo, calidum, &c. Accidens est ens quod per se
existere non potest, nec in se sed in substantia et per
substantiam, quæ sunt quæ ex novem principiis
accidentalibus sunt et sub illis continentur, de quibus
superius late dictum est.

Hæc sunt respectuum genera, quæ ad copiam inven-
tionis maxime videntur accommodata: quicunque enim
respectus in rebus sunt in aliquo istorum generum
contineri habent. Quia sicut per Raymundum in

Triangulos divisi sunt, ita, simpliciter videtur
 accommodati, ita in quod unus triangulus alium
 adjuvet, in explendo suo munere et officio et alius ca-
 llem probet, et se mutuo penetrant, et inter se sin-
 guli etiam terminari grandam penetrationem habeant.
 Itaque primus triangulus divisus dici potest quanta
 ad differentiam: secundus definitivus, propter prin-
 cipium: tertius vero collectivus et finis ostensivus
 cui etiam anguli medij et finis habserunt. His
 ex primo triangulo in probanda propositione ali-
 qua affirmativa, utimur concordantia: inde est
 endas ea, utimur differentia vel oppositione: et
 converso in negativa, unde differentia accommodata
 est solutionibus: concordantia ad probandum et re-
 ducendum invenendum, oppositio ad improbandum,
 cui differentia inservit. Utroque concordantiam legi-
 tur hac regula: Quando alterum de altero predicatur
 ut de subiecto, quocumque dicto, quod predicatur dicuntur,
 via de subiecto dicuntur, ita in quod servetur idem modus
 predicationis et suppositionis. Sic ex sequenti trian-
 gulo colligimus, alicujus rei necessitatem, causali-
 tatem, vel contingentiam, sic expendi vel non expendi.
 Tertius vero triangulus, primum vel nihil probat nisi
 ex locis libri conjunctis, quare magis utilis est ad am-
 plificationem sermonis, quam ad probationem rei.
 Quarto nunc de figura. Quae est quaestio et
 regularum tractandum est. Dicitur autem hic qua-
 sitio non ut dubitabiliter propositio, sed ipsum signum
 quaesitivum, sive ipse terminus, per quem quaerimus.
 Regulam autem dicimus, rectam rationem respondentem
 ad quaestionem. Quaestiones autem inter se distin-
 guuntur, nam quaedam sunt essentialis, ut ipse gratia.
Unum, quid, de quo, quare: quae quaerunt de ipsa
 re vel essentialibus eius. Reliquae vero sunt acci-
 dentales, ut quantum, quate, quomo, ubi, quomodo

et cum quo: quae quærent de aliquo accidente rei et his
 his questionibus plures alia species continentur,
 neque tamen ita restringimus istas questiones quæ
 et per essentialia accidentalia quarantur et con-
 verso, quemadmodum. hoc divisio atque mixtio ex
 postulant. Ut patet in sequenti figura:

Figur. V. ha.

Prima itaque Quæstio est Utrum? per quam quærimus
 sit ne illa res, quæ proposita est, aut fiat, aut fuerit,
 aut futura sit. Deinde per eandem quæstionem qua-
 rimus ullerius, de rationibus, speciebus et regulis omnium
 aliarum quæstionum, tam est generalis ista quæstio
 quod etiam in aliis quæstionibus viz ipsius huius
 niter: ut si responsum est ad aliquam quæstionem, ita
 investigamus per hanc quæstionem, sit ne recte respon-
 sum? ut si quæritur, quid est homo, quod dicto iterum
 emergit ista quæstio, ut sit ne homo id quod dictum est.
 et si mihi in aliis quæstionibus ut si sit ne ex eo, sit ne
 propter id, sit ne talis, et si de singulis per sua comiti-
 one. Regula autem huius quæstionis, quæ dicitur
 est possibilitas. Namque huic quæstioni jungitur quæstio

si est, cujus regula potius est potius est entitas, et illa
 regula contrahuntur particulariter secundum singulas
 proportionem, ut possibilitatem, sive entitatem substantiam, quan-
 titatem, qualitatem, necessitatem, contingentiam et huiusmodi.
 Habet autem hac quaestio apud Raymundum tria spe-
 ciebus, quae sunt affirmatio, negatio, dubitatio. Respon-
 sum primum ponere alias species respondendi ad hanc quaesti-
 onem, ut possibile, contingens, necessarium, impossibile.
 Oportet itaque respondentem ad hanc quaestionem secundum
 artem discurrere cum subiecto quaestionis, per modum
 et respectus, regulari ac regularum species, et ex his id eli-
 gere, quod vel verius vel probabilius et magis conveniens
 reperitur cum definitionibus ipsis subiecti, de quo agit,
 tum praedicatorum et respectuum. Sunt autem quaedam
 quae in hoc quaestione generis non cadunt, quae tamen po-
 te nota sunt, ut neque probatione indigeant, vel nec proba-
 ri nec demonstrari possint, ut prima. Hanc ergo
 certe aliquam conditionem observandam, ut ad hanc quaesti-
 onem sine errore valeas respondere, affirmando vel
 negando, secundum quod veritas ipsa requirit. Hanc primam
 est ut affirmemus quod illud esse verum quod est magis
 intelligibile, rationabile et amabile, discurrendo per prin-
 cipia et regulas, definitiones et species quantum fieri
 potest cum maiori parte intelligentis et non cum
 minoritate: nam primum est de genere scientiae,
 hoc autem de occultis et opinionis. Secunda conditio
 est, quod necque ad affirmacionem alicuius sequitur
 destructio principiorum et definitionum, negativa
 est tenenda. Tertia est, ut non concedamus illud esse
 verum, quod non est intelligibile, postquam intelli-
 gibile est deum oppositum esse verum. Quarta

est, ut positus duobus vel pluribus possibilibus illis
tenuentur, est, qd est magis intelligibile, amabile
recogitabile.

Secunda Quaestio est. Quid est cuius multa sunt quae

effectum illas dicens regulae Grammaticae Raymundi
solum modo quatuor ejus speciei ponat, ut qd est
in se, qd habet in se, Quid est in alio, Quid habet in

alio. Regulam qd hujus quaestioni vocat quiritate

Est itaqz Quid essentialiter, utcum quaramus Quid est

in se, vel quid est in alio, cui respondetur per definiti-

onem rei, non solum essentialiter, sed etiam gram-

maticam, quae notificat rem, quare sub illa compo-

nuntur, Quid explicans nomen rei, sive per interpre-

tationem, hoc per vocabuli significandum, sive per

translacionem, ut si quis praedicatorem vocet occasum vite

sive per allegoriam, sive metaphoram, vel parabolam

sim qua via in rei definitionem venire possunt

ad Quid est: in alio respondetur per quiritatem

respectivam, ut si est forma, potentia, pars, finis

Notam perfectio: plenitudo effectus, accidens, locum

vel aliquid in fine etc contra. Est praeterea Quid est

quocumqz modo rem ipsum definit. Est alia Quid est

intentionem, cuius essentia est in existentia, quando qua-

ramus Quid habet in se secundum aliquem modum quo

di, et habendi, essentialiter vel accidentaliter, sive ut

pars in toto, vel totum in suis partibus: aut in se

secundum praedicationem in se superiori vel e contra

sive ut forma substantialis vel accidentalis in materia

vel subiecto, aut potentia in virtute, aut locatum in

loco, aut causa in effectu etc contra, aut ut primum

quatum in suo principio etc contra, et hujus modi.

Est aliud Quid operationum, quatenus de actibus et opera-

tionibus intrinsicè aut extrinsicè, ut Quid habet in alio

Sive rep̄e alio, sive interpretativè, ut si queratur quid ha-
 bet intellectus in sensu, cuius responsionis copia est vir-
 tutibus et operationibus sumitur tum ex diversis modis
 cati verbaliter, activè vel passivè acceptis: habet enim
 unum quodque in alio, qd habet in se: habet in se
 actum operandi tam proprium quam appropriatū.
 Est aliud quid personale, cuius regula est personalitas,
 qd quis dici potest, qd de persona sive supposito querit
 ut quis exat mundum: quo tam in recto quam in
 obliquo, per quendam modum ad rectum reuertibilem mu-
 tata constructione. utimur, ut quis te accusat, vel per
 accusarij, seu à quo accusaris et in hunc modum plura.

Tertium questionis genus est de quo cuiusque sunt
 species apud Raymundum, ut de quo originaliter sive
 primitivum, qd dici potest à quo, cuius regula est origi-
 natio sive originalitas, variè quidem secundum varietate
 tatem originis, juxta ea quae de principio dicta sunt, et
 ad hanc respondetur tripliciter, ut vel quia non ab aliquo
 nec à aliquo, ut Deus: vel quia ab aliquo, et non de aliquo
 ut Angelus et oī forma primitiva: vel quia ab aliquo
 et de aliquo, ut corporalia. Secunda species est, qd
 querimus de quo materialiter, cuius regula est materi-
 alitas, ut si queratur de quo factus est homo, responde-
 tur de limbo terre. Tertia species est, de quo, proprie
 qua querit proprietatem, dominum, pertinentiam,
 respectum et relationem, cuius regula responsiva
 est oī ratione respectuum, semitur et haec questio potest
 notari per signum cuius, ut si dicatur, cuius est pater
 cuius est bonitas et huiusmodi et accipitur dupliciter
 derivativè ut pater est bonus, vel bonitas est subjectum
 quo est: vel sumitur proprie, ut bonus est deus vel
 tempus est subjectum in quo est. Quia haec
 questionem de qua, per plures alias regulas species

respondere possumus, ut converſive, ſicut Deus de ſuis digni-
tatiſus quæ in eo convertuntur, exceptis pater-
nitate, filiatione, et ſpiratione: vel effectivè ut
angelus de Deo, vel conſtitutivè, ut aâ de ſui potentia
ſua memoria, intellectu et voluntate: vel compoſi-
tivè, ut homo de corpore et aâ: vel derivativè, ut
particulari de univerſali: vel originaliter, vel ma-
terialiter, ut dictum eſt.

Quarta eſt Quaſtio QUARTA, quæ interrogat de quida-
tate ſubjecta modo eſſendi rei elejy regula generat-
tis eſt cauſalitas, et inveſtigat duas cauſas, videlicet
formalem, quæ quærit per quid res eſt, ſeu quare res
ſunt vel agunt, per exiſtentiam et agentiam,
hoc qd ſunt vel agunt, et iſta prima ſpeciei hu-
jus quaſtionis eſt idem ſcilicet ſecundum diverſum
modum. cum ſecunda ſpecie C. ſcil. quid habet in
ſe. Et eſt ſciendum, quia iſta ſpeciei quærit de
re dupliciter, vel in quantum abſtrahit ab oî reſpectu
et reſpondetur qd res eſt per ſe vel in quantum reſ-
pectu principium formale, aut effectivum. Obre-
ſpondetur pro aliud, ut per eſſentialia: aut per
effectivum et huius ſpeciei regula eſt formalitas,
aut inveſtigat hæc quaſtio cauſam finalem quæ
proprie dici poteſt propter quid, quæ exiſtentia
et agentiam rerum per alias res vel de ſimilibus cauſis
et hoc duplici reſpectu, vel habitudinem inſinſecam
et reſpondetur per ſe, quia oî, qd poteſt aliquo modo
abſolvi, prius eſt per ſe quam per aliud: vel ad ſub-
ſtitutionem extrinſecam et reſpondetur propter aliud,
cuius regula eſt finalitas. Et eſt aliud quare, quæ-
rens ſecundum neceſſitatem poſitionis ab effectu
ad cauſam, et à poſteriori ad prius, ut à ſpecie agentis
cuius regula eſt neceſſitas conſequentis, ut aâ eſt, quia

homo est. Est et aliud ~~pp~~ quid, secundum illationem
a priori, cuius regula est necessitas antecedentis, et
homo est, quia rationalis.

Quinta Questio est, Quantum et quoniam de quantitate
absoluta vel comparativa, continua vel discreta,
cuius regula generalis est Quantitas, non solum quoniam
res, sed ita generaliter accepta, ut quamvis
prehendere valeat formalitatem, uti infinitum et
finitum, et per hanc quantitatis questionem varie
querimus secundum varietatem speciem quantitatis.
Aut enim quoniam de magnitudine, secundum
longum, latum, et profundum. Aut de loco aut de
tempore, et sic per signum. Quot, cuius regula est
quantitas, et hoc diversimodum: aut secundum ordinem,
ut cum quotus sit querimus: aut secundum multiplici-
tatem, ut cum quotuplex sit querimus: aut secundum
distributionem, qua variatur secundum subiectum
quantitatis, ut cum querimus quotus modorum,
quotus locorum, quotus annorum et huiusmodi
et hae dicuntur quantitates rei. Nam alia est quanti-
tas propositionis, secundum quam propositio dicitur
universalis, vel particularis vel indefinita. Reliquae
huius questionis sumenda sunt ex his, quae superius
de quantitate et magnitudine dicta sunt, et ex res-
pectionibus ultimae irregularis figurae.

Sexta questio est, Qualitas, quoniam qualitatem rei
secundum aliquem modorum quo qualitas qualificat
proprie vel appropriate, essentialiter ut differe-
ntia specifica, aut coessentialiter, ut proprium
aut accidentaliter aut convertibiliter vel e contra, et
regula huius questionis est qualitas, et potest dividi
secundum species qualitatis, ut supra ostensum est.
Est autem qualitas propria, quae inest rei secundum
suam naturam propriam, ut calor in igne: appropria-
tate autem inest rei per naturam alterius, ut calor
aqua ab igne, itaque determinat substantiam, et

et quarimus de illis nominaliter: aliquando autem
 querimus adverbialiter de actu substantia, ut qualiter
 tunc respondemus per adverbium consimile, ut bene
 magnifice, extense, longe late finaliter effectualiter
 totaliter partialiter formaliter materialiter
 et modo consimili ex Figura A et T.

Septima questio est QUANDO, querens de designatione
 rei secundum eius permanentiam, cuius regula
 est temporalitas, cuius divisio ex subjecto temporis
 et principio durationis petenda est, atque ex temporaria
 divisione, ut cum dicimus diem, noctem, hyemem, et
 statem, etiam secundum aliquod extensum, ut sub
 hoc rege, sub hoc consule, et multiplicatur regula
 huius questionis per regulas C. P. K.

Octava questio est UBI, querens de designatione rei
 eiusdem cuiuscunque rei, et quamvis una quodque res
 unico ubi sit designata, secundum incommunicabilem
 quantitatem suam, multis in ubificationibus desig-
 gnare potest, secundum quod multa sunt quae ab-
 strahunt à tali quantitate, et aliqua quae ab ea
 unde contingit hanc questionem plures habere spe-
 cies, cuius regula est localitas, et accipit divisionem
 secundum modum eiusdem in loco et secundum tempus
 loci ut de subjecto Ubi dictum est: sic querimus Ubi
 et quarimus Unde, videlicet principium unde motus
 et potest comprehendere sub à quo. Hinc accedit hinc
 questio in quo, querens de continenti, et respondetur
 per quod est in alio, et multiplicatur similiter hinc
 questio per regulas C. P. K. Hinc exempli
 carimus quomodo istae duae questionis A et T. solu-
 cuntur per regulas C. P. K. Ubi queratur per
 primam speciem regula C intellectus quomodo est
 respondetur quod suum. Esse est: ita ad secundam dictum
 quod habet per partes ubi coexistentes: et tertiam
 quomodo agit in alio, sicut practicus in subjecto:

ad quartam, quod intelligit similitudinem illius. Quod
 si quaeratur ubi est intellectus, respondetur per primam
 speciem C. est in ubi coessentiali et naturaliter. scilicet
 in suo Esse sive essentia, sicut homo in humanitate,
 et suo esse. Per secundam est in seipso, sicut sua par-
 tes in suo toto. Per tertiam, est in a se hoc in homine
 sive in loco in quo est homo. Per quartam, est in
 illa virtute per quam habet habitum scientiae, et in
 illo subjecto in quo habet actum practicum. Itaque
 cognoscimus, quia locus est ens, cui proprie competit illo-
 care, ipso habente collativum, collocabile et collocare
 et est habitus in subjecto collocato, in quo habet suum
 esse, sicut caliditas in igne, et actio in agente. Quando
 autem respondendum occurrit per regulam D. in hunc modum
 consideramus, ut quando per primam speciem, quia tempus
 est essentia primitiva, eo quod non est de alia essentia pro-
 ducta, neque genita sicut prima materia, quae non est de alia
 materia, similiter prima forma, et sic tempus in quantum
 primitivum, est prima forma ex qua causantur sua forma
 particularis, ut dies, hora, &c. Per secundam speciem, tempus
 mediante motu continente in se movere, moventem
 et motum sive mobile, est de temporificativo temporifi-
 cabilis et temporificare. Si non accipias per tempus et motum
 sunt idem per essentiam, sed sunt duo habitus ex quibus
 subjectum est habituatam et passionatam. Per tertiam
 speciem tempus, est habitum agenti et agibili, per agere
 eo quia substantia de ipsa movetur naturaliter, et mo-
 raliter. Simili ratione ad ista respondemus per regulam
 D. per primam speciem, sicut intellectus est primitivus
 ipso non habente aliquid praecedens ex quo derivatur
 materialiter: si locus est primitivus, in quantum est gene-
 ralis ipso existente una parte universi intelligibilis
 tantum, per secundam, ut sunt sua figura visibiles et
 imaginabiles, et non secundam essentiam. Per tertiam

locus est collocati possidentis forum, sicut calefactum per
 del caliditatem, in se habituato caliditate. Reliquum
 nunc per species regula. Investigamus has quæstiones
 H. et d. in hunc modum per ambas regulas cum suis spe-
 ciebus, ut tempus. Per primam consistit in regula move-
 te et mobili sive motivo, et hoc habitualiter, sicut patet
 in parte substantialiter, et similiter hoc temporis consistit
 sicut figura per presentem, præteritum et futurum: si-
 cut in habitu caliditatis sunt figura, calefaciens, ca-
 lefactibile, calefacere, et in motu movere, moveri, mo-
 bile: similiter unus locus est in alio per accidens,
 et via loca particularia, sunt in universali, et figu-
 ra loci apparet in continente, continere et contento.
 Per secundam regulam R. tempus est instrumentum ad:
 stantia cum subiecto, ut sit agibilis. Ipsa agibilitas est
 figura per tempus et per motum. Similiter locus est instru-
 mentum substantia, cum quo collocat partem in parte,
 sicut habitudo est in habitu, bonum in bonitate, albus
 in albedine, &c. et figura huius instrumenti apparet
 per sensum, et imaginationem, ut in collocante forma
 in aqua, et aquam in forma. Sic et isto modo apparet
 quomodo intellectus attingit rem et realiter essentiam
 temporis atque loci: atque huc pertinent etiam illi novi
 modi operis, qui sunt pars in suo toto, totum in suis par-
 tibus. Simul sumptis, species in genere, genus in specie,
 forma substantialis in materia, accidens in subiecto,
 effectus in sua causa, res in suo fine, contentum in
 suo continente.

Nonæ quæstio est: Quomodo, cujus regula est modalitas,
 nam quorundam modalitatem, essentia operandi, et omni-
 corum, quæ possunt rei aliter attribui, essentialiter
 aut accidentaliter, primarie aut secundarie, ut secundum
 naturam quæstionis hæc quæstio non videatur variari.
 Et secundum naturam quæstionum et responderetur ad
 omnes species huius quæstionis per medium gerendum
 ut sciendo, componendo, resultando, operando, ut in

Huic questioni adiungitur questio: Cum quo, cuius regula
est instrumentalitas: nam ipsa querit de instrumento,
et medio operationis sive de re cum habitudine ad instru-
mentum, cui responderi oportet per sua conlativa et
potest ampliari responsio, secundum ea, quae essentialiter
rei competunt, aut quae essentialiter consequuntur,
aut huiusmodi, et ipsa ex sua vi nulla divisione, egre-
ssis secundum divisionem instrumenti et medij, dividit, potest
quatenus aliud est naturale, aliud artificiale, aliud morale,
ut superius ostensum est: et hic hac questione accipitur
questio per quam de medio quaerens secundum omni magis
modum.

Primum vero assignat his ultimis ambabus
questionibus quatuor species seu quaerendi modos, ut si qua-
ratur quomodo et cum quo est pars in se, et hoc per modum
differentiae vel proportionis, secundum quod qualiter se habet scilicet
hanc suam distinctam ab omni alia re: vel si quaeratur
quomodo vel cum quo est pars in parte, per modum acti-
onis vel passionis, utiendum: vel si quaeratur quomodo vel
cum quo sunt partes in toto, et est converso, constitutive
vel compositivae, componendo ac resultando: vel si qua-
ratur quomodo vel cum quo totum transmittit simili-
tudinem suam, et suarum partium extra se, hoc secun-
dum modum perfectionis, vel finis, operando.

Hic itaque sunt termini ad hanc artem maxime necessarij,
per quos totius artis discursus fieri potest. Populum
praeter istos terminos alios accipere extraneos, etiam
alienissimos et quantumlibet multos, per quos eodem modo
discurremus. Quinto itaque nunc de multiplicatione
horum terminorum dicemus, deinceps extraneos terminos
daremus.

Genera itaque adjectorum sic multiplicabimus, aut sub
genere quaeremus divisionem, aut illi uni de quo agitur
diversa attribuendo, per complexione substantialem
aut accidentalem, hoc modo faciendo subiectum varie com-
plexum. Haec utique nos oportet nequaquam, sed a

generibus ad species sive essentialiter sive accidentaliter: sicut
 species ad genera, à subjectis ad proprietates, à partibus ad
 totum, &c. conuerso: sic à similibus et differentibus op-
 positis, prioribus, posteribus, causis, effectibus, et
 similibus, actionibus, passionibus, maioribus minoribus
 equalibus, secundum variam consensum alicuius
 subjecti in se, aut ad aliud ad ostendendum aliquid
 esse, vel non esse, alicui quidquam in se, vel non in se,
 aliquid sic aut aliter se habere, &c. si aliquod subjectum
 compositum est statim ad suum genus nouendum, et
 atque si sit accidens proprium, nec ad suum subjectum
 nouetur, ut tum ratio comparari, tum in complexu ha-
 beatur pro eam restrictionem qua in complexu esset
 oibus his commodè cuius compositionis: atque hoc modo
 magna copia ex his subjectorum generibus cum suis spe-
 cibus occurrere suo dicenti. Itaque iuxta praesens artifi-
 cium quod principali subjecto habetur, tanquam in centro
 collo cetera et circum illud in circumferentia, per li-
 nearum distinctim locentur illa, quae sibi essentialiter
 aut accidentaliter attingere videntur, vel etiam propter
 modo extranea ad ipsum accipi possunt, quae subjectum
 ipsam multiplicare valeant, ut exempli gratia, si ad
 pro subjecto, quae posita in centro, circumferentiam illi
 generi suum, principia, partes, propriae passionis, na-
 turae coherentes, accidentia communia, virtutes, actus
 operationes, causas, potentias, et si quid extra illa est, quod
 per similitudinem, vel oppositionem, vel alio respectu
 ad illam referri potest, in quibus oibus sicut in suis
 principali, cum oibus generibus praedictorum et respec-
 tuum, questionum et regularum simpliciter et communi-
 plane et illative, et quibusque aliis modis procedere possunt
 sic enim fiet, ut cum de anima homo habetur et, de oibus

his quæ ad eam pertinent, occurrat ejusdem: itaque ne
figuram quandam de aâ pro exemplo subiungemus et
non est in figura antequam exposita
presens sub his terminis desensus sit ad magis specialia
et dividendo motum aâ in potentias: nutritivam, augi-
mentativam, generativam, et motum progressum. de
sensu exteriori in visum, auditum, olfactum, gustum,
tactum. Similiter intellectum in agentem, passivum,
speculativum et practicum et sic de similibus, de quibus oib.
particularem sermonem facere continget.

Simili ratione si in genere demonstrativo oratio habenda sit
ut patet in persona laudanda, peratur illa tangens
pro subjecto in centro, et circumferibamus illi originem
gentem, patriam, parentes, majores, formam, vires, vires,
potentiam, actiones et circa huiusmodi loca, tempora, ora-
tiones, et singulis istis aliis determinacionis, ut actus et facili-
et ordo, et variè posant hæc res inter se commiseri.
Simili ratione in genere de generativo peratur genus, actus
in centro et circumferantur huic bona, mala, utilia, in-
cilia, difficilia, impossibilia, commoda, in-
moda, leges, decora, statuta, privilegia, consuetudines, op-
miones, honestates à se in personam et e converso, diver-
do variè modo et ita cum oib. istis conjunctivo et ha-
ratim, specialiter et accidentatim, per singula, principia
prædicta, respectu questionum, regularum, naturæ vel plan-
procedo, sicut in ad intentionem facilius et magis
commodum videbitur. Hæc jam dicta via, secundum
divisionem hanc aut attributionem, etiam de prædicto
non multiplicacionem applicari subest, nam habitum
medicatum generali cum illo et sub illo, per eundem
sum procedere possumus. Hanc ergo consequenter
de prædicatore multiplicacione ejusdem, et quæ his
valebit: nam accepto generis substantivo, vel adjectivo

mediante copula aut aliquo verbo connexivo nominis
aut aliter, sive illud verè sive falsè prædicetur secun-
dum genus prædicationis multiplicabimus a prædicando
multiplicationem quæ superius de subjectis posita est,
faciendo variam attributionem prædicatorum ad
sua subjecta, vel generaliter ad rem, vel specialiter ad
personam, vel specialissimè ad attributa personæ
aut rei, quemadmodum hæc in generibus subjectorum
cum omnibus suis partibus quibus et proprietatibus
et exitibus cunctis, quæ in eam conspiciendum veniunt,
ita etiam vel ex subjectis prædicata fiant, et in præ-
dicatis, primo transiant, ut si dicatur: Deus creavit angelos,
vel Deus est homo, seu homo est aël et sic de similibus,
vel dividendo subjecta in prædicata per genera, differentias
speciei, per convenientiam et causas et secundum alia
plura ejusmodi prædicando et investigando. Quæ ut præ-
dicata tam subjecta quam prædicata, quemadmodum
de his supra, ostensum est.

Multiplicantur autem respectus secundum viam quæ
de subjectis et prædicatis supra ostendimus ostendimus
multiplicationem specierum, et varietatem, quæ sub his con-
tinetur, etiam cum ipsa sui fundamenti multitudine,
ut differentiam, secundum bonitatem, et magnitudinem
et hujusmodi, quantum ad prædicata: aut inter sub-
jectam, et accidens, sive inter corpus et spiritum,
quantum ad subjecta. Sic multiplicanda differentia
et concordantia, facile erit secundum varias species
earum perquirere, ut differentia de verba genera
speciei, propria, accidentia, secundum quæ aliqua in-
ter se differunt: et simili ratione sub oppositione, ex-
aminandum quæ aliqua aliquo modum opponuntur
et per oppositum querendo concordantiam, utrum sit
scrutabimur, et simili via in ceteris triangulis præ-
dicum. Nam et principiorum multiplicatio, facile

invenitur ex divisione, principio assignata; nam
in eodem genere principia sese ex principiis ostendunt, et est converso, secundum quilibet generis differentiam
alterius vero multiplicatio invenitur vel conjunctione
vel separatione, vel administratione, vel ostendendo non
esse primum, nec ultimum, non agens principale,
neque subjectum, non hoc vel illud extremum.
Sicque multiplicationem similiter, vel terminis,
vel consummationibus, vel distinctionibus indicamus
simul et reperimus. Majoritas vero, equalitas
et minoritas, eisdem modis secundum fundamenti
rationem, secundum quod sumuntur multiplicari possunt.
Sive ex subjectis quae ad invicem operantur, sive
ex praedicatis et attributis secundum quod operantur.
Multiplicantur autem quaestiones istae. Secundum computationem
quaestionum essentialium et accidentalium
inter se, ita ut quaecumque quaestio per species a hanc quaestio-
num duci possit: ut si de speciebus quid est quantum
per quantum, vel per quale, ut quantum est in se,
quantum est in alio, quale est in se, quale est in alio.
Similiter de speciebus quaestionis de quo, quod rimatur
quanta aut qualis est res originaliter essentialiter,
effectivè, &c. et sic sub speciebus quaestionis quare,
quanta aut qualis est res formaliter, finaliter,
consecutivè: similiter species quaestionum accidenta-
lium, per quaestiones essentialis ducantur, et commix-
centur singulae quaestiones cum speciebus omnium
quaestionum positis in relationem, unde quo est
quod habet in se, quare habet hoc in se, quantum est
quod habet in se, &c. faciendo mutuum quaestionum
et regularum inter se commixtionem, varijs suppositis
aut quaestivis, variando etiam quaestiones secundum
quod a tributum aliquod generale, aut speciale: ut si
queratur quid est homo secundum bonitatem, aut bonum

cui respondetur recte iuxta speciem, quid est in
 alio, nisi quoratur, quid est bonitas in magnitu-
 dine, respondetur forma seu bonitas magnificata.
 Itaque ad hoc genus questionis respondetur dupliciter,
 aut per significacionem, et sic est quodlibet in alio quod
 in se, licet non eodem modo: aut secundum eandem
 suppositionem, quae proprie est acceptatio termini sub-
 jectivi pro aliquo in propositione. Supponit autem
 hic terminus quantum dicitur oportet, aut mentaliter
 pro voce et scripto, aut simpliciter pro intentione
 aliqua quae extra materiam non existit, ut
 homo non est species: aut personaliter pro suis in-
 ventibus, aut pro quibus ad significandum imponitur.
 Haec autem variantur secundum adiecta in propo-
 sitione, ut confutatur aut distribuat, vel amplietur
 aut restringatur, aut ex sitis mater. suppositionem
 ut confutatur, aliter et aliter, in predicato vel sub-
 jecto, sine necessitate rei vel signi vel ut predicatum con-
 tinetur ad mensuram subiecti, unde hic late patet
 apud Dialecticos. Sed in his paulo extra propositum
 vagari sumus. Ex maiorem autem una quaeque
 questio per varias variarum regularum species dedu-
 citur, hic etiam ad unam quancunque questionem per
 aliam regularum regularum species respondetur,
 quemadmodum de hoc patet in 2^a parte huius com-
 mentationum dicimus. Denique ex divisione questionum
 non parva sumitur multiplicatio tam regularum
 quam irregularum questionum, deo hic aliam figuram
 magis copiosam huiusmodi. Vnde, ut supra.
 Iterum videtur quomodo termini extra huius adiectionem
 fieri videamus. sunt autem termini extranei, quorum
 non sunt aperte in hac arte notati, quorum multiplex

copia emergit ex multiplicacionibus principiorum
 vel supra ostendimus per opposicionem ad terminos
 in arte expressos, item similitudine et vicinitate
 ad eorum, item ex cujusque rei vel actionis seu
 negotij scientia vel artis, propriis communibus
 quod principij: et ejusmodi termini vult incerti, re-
 dicuntur suo modo in circulos et figuras cum
 literarum distributione secundum artem in se in-
 veniuntur, et cum terminis expressis commu-
 centur prout oratione videtur. Multis et clari-
 sunt, exempla aliqua per tabulas ponemus, quibus
 quae similia formabimus, et reducemus in figuras et
 circulos secundum multitudinem terminorum, licet
 praesignando. Sic in Theologia terminos conveni-
 re accipimus tales.

B	Deus	1
C	Christus	2
D	Angelus	3
E	Lex	4
F	Homo	5
G	Anima	6
H	Spiritus	7
I	Natura	8
K	Gratia	9
L	Virtutes	10
M	Opera	11
N	Fructus	12
O	Meritum	13
P	Regenerationis	14
Q	Vitaliter	15
R	Beatitudo	16
S	Adversitate	17

Alia tabula

B	Articuli fidei.	1
C	Sacramenta.	2
D	Præcepta	3
E	Donum spiritus sancti	4
F	Virtutes	5
G	Gratia, et promissa	6
H	Beatitudines	7
I	Opera misericordiae	8
K	Potentia hominum	9
proclinet		
B	Intellectus	1
C	Voluntas	2
D	Memoria	3
E	Affatus	4
F	Imaginatio	5
G	Visus	6
H	Auditus	7
I	Odoratus	8
K	Gustus	9
L	Tactus.	10.

In Philia videtur
figuram sive
tabulam in hac
modum formam

Tab.
I.

A. Forma
B. Materia
C. Generatio
D. Corruptio
E. Elementatio
F. Vegetatio
G. Locus
H. Imaginatio
I. Motus
K. Intellectus
L. Voluntas
M. Memoria

P. Repariunt
impossibile
Q. Resur-
falsum
R. Mus
protuberantia
S. Eadem
diversa
T. Unum
multum
V. Actio
passio
W. Universale
particulare

16. Inanitie
17. Depletio
18. Nutrimetum
19. Medicina
20. Accidentia ad
21. Tempus
22. Regio
23. Excrecium
24. Confectio
25. Citus
26. Morbus
27. Accidentia
28. Causa
29. Rigna
30. Prognostica
31. Crises.

Tab.
II.

Propositorum ac-
tem terminorum
tabulam sic for-
mabit

A. Primus mo-
tor - Primum
mobile.
B. Aternitas
Motus
C. Infinitum
finitum
D. Fatum
natura
E. Instante
tempus
F. Locus
vacuum
G. Intelligentia
corpus
H. Simplex
compositum
I. forma
materia
K. substantia
accidens
L. potentia
marr
M. Actus
potentia

Q. Simili ratione
in medicinis ex
his principijs
quam formam
in hunc modum
1. Elementa
2. Complexiones
3. Humores
4. Membra
5. Virtutes
6. Operationes
7. Spiritus
8. Locus
9. Rtas
10. Habitus
11. Continens
12. Motus
13. Locus
14. Somnus
15. Vigilia

Simili ratione in Philia morali
construere poterimus terminum
oppositos ex virtutibus christi-
Anni namque virtutis habet
peculiaris virtutem quod illi
opponitur habet etiam aliam
opponitur gradum simulationem
imitatur. Effert virtutes quod
sibi opponi et repugnare vir-
tuti. Similiter et virtus. Acut
huc subleventur tabula ostendit.

IV
1. Malitia - Prudentia
2. Simplicitas - Prudentia
3. Presumptio - Scientia
4. Ides - Prudentia
5. Arrogantia - Doctrina
6. Dissolutio - Curiositas
7. Illus - Industria
8. Proximo - error
9. Infirmitas - conscientia
10. Inobedientia - Reverentia
11. Offensum - contemplatio
12. Activitas - inportu nitia
13. Peritia - Calliditas

14	Docilitas	Inertia	Secundum ea, quae jam dicta de exemplis
15	Iustitia	Cruelitas	ficata sunt, p[er] h[oc] quomodo magna mul-
16	Miseria	Molities	titudo terminorum extra notam, respe-
17	Correctio	Calumnio	riri possit. Dagmundus autem in
18	Amicitia	Donatio	arte ipsa. Contum. enumerat terminos,
19	Religio	Superstitio	quos vocat Centum formas per quas
20	Securitas	Insuperstitio	conditionatur aliquid subiectum, dis-
21	Reverentia	Inhumanitas	currendo illud cum ipsis, personis in
22	Pietas	Offensatio	et regulas, et discurrendo ipsis formas,
23	Misericordia	Ambitio	tot modis quos qualibet illarum
24	Reverentia	Ignorantia	differtur est in ipsis subiectis, servan-
25	Ingenitas	Aggestia	do in per oia cuilibet forma supra
26	Amicitia	Insuperstitio	definitionem, ut discurreamus aliquid
27	Ingenitas	Insuperstitio	subiectum cum entitate, unitate, na-
28	Patientia	Ignavia	tura, et ceteris vel discurrendo aliqua
29	Compositio	Insuperstitio	formam, ut entitatem, prout est una
30	Religio	Unanimitas	forma in Deo, et alia in Angelo, et
31	Magna	nimioque	alia in alijs subiectis. Sed nunc for-
32	Unitas	Insuperstitio	mas ipsis enumerabimus, non v[er]o
33	Adversitas	Temeritas	Sed pro hoc: nam quae reserua sunt
34	Timiditas	Insuperstitio	qui scire velit illas apud Dagmundum
35	Constantia	Perseverantia	requirat. Tab. V.
36	Respectus	Insuperstitio	Respectus
37	Confidentia	Obsequio	Respectus
38	Deliberatio	Insuperstitio	Respectus
39	Testis	Insuperstitio	Respectus
40	Subjectio	Obscuritas	Respectus
41	Imperantia	Insuperstitio	Respectus
42	Castitas	Insuperstitio	Respectus
43	Prej	Insuperstitio	Respectus
44	Castitas	Insuperstitio	Respectus
45	Benivolentia	Insuperstitio	Respectus
46	Voluptas	Insuperstitio	Respectus
47	Insuperstitio	Insuperstitio	Respectus
48	Insuperstitio	Insuperstitio	Respectus
49	Insuperstitio	Insuperstitio	Respectus
50	Insuperstitio	Insuperstitio	Respectus
51	Insuperstitio	Insuperstitio	Respectus
52	Insuperstitio	Insuperstitio	Respectus
53	Insuperstitio	Insuperstitio	Respectus
54	Insuperstitio	Insuperstitio	Respectus

B Bonitati consonant: emanatio, communicatio, diffusio, melioratio, constructio, nobilitas, honestas, utilitas, commoditas, sanctitas: esse, essentia, actus.

Q Deponant bonitati: malitia, solitudo, destructio, reprobatio, inhonestas, dedecus, profanum, damnum, incommodum, otium.

Magnitudini conveniunt: extensio, intensio, infinitas, immensitas, incomprehensibilitas, sublimitas, asperitas, unitas, indivisibilitas, totalitas, summitas, universitas, singularitas, integritas, emanatio, amplitudo, multitudo, plenitudo, abundantia, sufficientia, divitiae, numerus, pondus, mensura, distantia, figuratio, punctus, linea, superficies, soliditas.

Q Deponant magnitudini: minoritas, parvitas, parvitas, paupertas, comprehensibilitas, partialitas, diminutio, inefficentia, occupatio, comprehensum, limitatum, vacuum.

Puritati desunt: avaritia, incorruptibilitas, immortalitas, immutabilitas, antiquitas, firmitas, sempiternitas, indissolubilitas, primitivitas, tempus, aevum, semper, primum, constantia, perseverantia.

Q Deponant: corruptio, mutatio, privatio, inconstantia, dissolubilitas, praeteritum, transitorium, reus, avaritia.

Potestati adhaerent: possibilitas, esse, existere, operari, agere, producere, creare, dominari, omnipotentia, magnipotentia, fortitudo, vis, violentia, actus, auctoritas, jurisdictio, preceptum.

Q Deponant otium, resistentia, impotentia, passio, hypotentia passiva, impossibilitas, debilitas, impotentia, servitus.

Cognitioni desunt sapientia, prophetia, praevidentia, instinctus, praevidentia, providentia, prudentia, praelegem, scientia, industria, intelligentia, opinio, sensus, fides, electio, recollectio, contemplatio, interpretatio, tactus.

in memoratio, memoria, diligentia, Ordo, necessitas,
rationalitas, arbitrium, conscientia, synecresis,
conjectura, divinatio, praesumptio, suspicio, nomen,
consequentia.

Repuant ignorantia, error, obivio, incredulitas,
stultitia, negligentia, confusio, contingens, fortis,
casus, fortuna, extraordinarium.

Aspetitui consonant voluntas, amor, liberalitas, au-
dacia, spes, liberum arbitrium, dilectio, conservatio,
licentia, permisso, consuetudo, interpretatio,
et q̄q̄ animi passionum constitutiva.

Repuant odium, doctio, desperatio, timor, ira,
horror, metus, violentia, malivolentia, obligatio.

Virtuti adfunt dignitas, nobilitas, honestas, laus,
decus, honor, gratia, donum, meritum, fortitudo,
nata operatio unio, instrumentum, instrumen-
talis, potentia agendi et patiendi.

Repuant vitium, impotentia, ineptitudo, vilitas,
ignavia.

Veritati adfunt, iustitia, ordo, regulatio, correctio,
lex, praecceptum, praedestinatio, necessarium, pos-
sibile, esse, existentia, idea, imago, exemplar.

Repuant falsitas, error, mendacium, confusio,
deceptio, incorrigibilitas, impossibile, contingens,
dispensatio, privilegium.

Flori consonant, gaudium, letitia, plenitudo, perfe-
ctio, pulchritudo, beatitudo, libertas, felicitas, voluptas,
fruitio, delictatio, finis, premium, retinutio.

Repuant contrarietas, inquietudo, imperfectio, de-
formitas, impedimentum, infelicitas, damnatio, pars,
prementia, ingratitude, tristitia.

Essentia, coherens, esse, substantia, natura, forma,
informatio, entitas.

Repuant non esse, non ens, accidens, casus, fortuna,
volentia, negatio, falsitas, mendacium.

Unitati respondent, simplicitas, unitas, convertibilitas.

paritas, integritas, singularitas, proportionalitas,
fortitudo, individualitas.

Depugnat debilitas, multitudo, compositio, mixta
diversitas, diversitas.

A Perfectioni convenit finis, complementum, pulchritudo, status.

Q Depugnat imperfectio, deformitas, diminutio,
defectus, mutabilitas, desperantia.

Simili modo in figura converpiunt.

B Differentia, distinctio, pulchritudo, distinctio, distinctio,
distantia, pluralitas, ordo.

Q Depugnat, confusio.

C Concordantia, proximitas, similitudo, unio, identitas,
convertibilitas, collectio, compositio, comparatio,
amicitia, sympathia.

Q Depugnat, discordia.

D Oppositio, contrarietas, contradictio, repugnantia,
essentia, inimicitia, negatio, negatio, privatio,
corruptio, destructio.

Q Depugnat, dissimilitudo.

E Principium, causa, origo, impulsus, nobilitas, pro-
ductio, influxus, effluxus, antecedens, absolutum,
prioritas, auctoritas.

Q Depugnat, Obiectum.

F Accidens, instrumentum, centrum, forma, dignitas,
moderatum, perfluent, refluent, comitatus, conjunctio,
gens connectens.

Q Depugnat, Vacuum.

G Similis, quies, perfectio, consummatio, retributio, re-
fluxus, affluxus, eventus, obiectum, consequens,
terminus, determinatio, finitum, posterioritas, ex-
trema. Depugnat, inquietudo.

H Majoritas, magnificencia, magnificentia, auctoritas,
superioritas, libertas, difficultas, causalitas, majoritas.

magis superior. Repugnat nihilum et nullitas. 2.
 Aequalitas, similitudo, conformitas, convertibilitas, uni-
 tatis, propinqua, immediata. Repugnat inaequalitas. 2.
 Minoritas, humilitas, otiositas, opera, effectus, in-
 ferius, facile, minus. Repugnat in mensuram, infi-
 nitatem, omnipotentiam.

Verbaliter autem colligimus sic in figura A.

Bonitas bonificat, communicat, diffundit, construit,
 emanat, agit, expendi vim tribuit, sanctificat,
 emendat. 1.

Magnitudo magnificat, amplificat, extendit, intendit,
 multiplicat, excolit, mensurat, figurat, sufficit. 2.

Duratio confirmat, conservat, durat, perseverat. 3.

Potestas continet, operatur, agendi vim tribuit, for-
 tificat, producit, prosperat, creat, liberal, praecipit. 4.

Cognitio regit, cognoscit, credit, recollit, intelligit,
 investigat, eligit. 5.

Appetitus appetit, vult, diligit, operatur, deliberat,
 permittit. 6.

Virtus operatur nobilitat, dignificat, fortificat,
 vim tribuit laudat, honestat. 7.

Veritas verificat, iustificat, circumscrit, corrigit, ordi-
 nat, regulat, demonstrat, castigat, praecipit. 8.

Gloria perficit, complet, in fine quiescere facit, li-
 berat, beatificat, salvat. 9.

similiter in figura I.

Differentia distinguit, decorat, ordinat, dividit, dif-
 ferent, discernit, separat. 1.

Concordantia ungit, assimilat, comparat, pacificat,
 communicat, colligit, continet, conciliat. 2.

Oppositio opponit, resistit, repugnat, contradicit,
 contrariatur, inimicatur. 3.

Principium creat, producit, causat, efficit, effluit,
 disponit. 4.

Medium trahit, perfluit, appetit, rapit, attrahit. 2.

conjungit, separat. Finis perficit, redit, retrahit,
refluit, respicit.

Majoritas magnificat, dignificat, precipit, causat,
ligat. Aequalitas aequiparat, similit, approxim,
Minoritas humiliat, obedit.

Sexto nunc de figurarum mixtione multiplicati-
oneq; dicamus. Sit autem hac mixtio, aut ex
parte subjecti, aut à parte predicati, aut modis, aut
cujusq; conum: et iterum sit tripliciter, aut terni-
tatum in arte explicitorum inter se, aut termino-
rum extraneorum inter se, aut explicitorum cum
extraneis: et oia hæc variè aut in una figura
tantum, aut in diversis et pluribus, ut in figura S.
Si dicitur: Plus est homo: et in figura A. Sedi-
catur Bonitas est magna: in figura T. ut
differentia et principians: et in figura L. ut an-
gelus est de Deo vel quaerendo de quo est Angelus,
et similiter permiscendo questiones et regulas in se
in vicem circa aliquod subiectum. In diversis autem
figuris, vel duplici vel multiplici: sic procedetur
ut in figuris S. A. Deus est bonus, in S. T. Deus
est principium, in A. T. bonitas est concordans.
Et hoc modo multa varietas commixtionis emerge-
ndo cum unaquaque littera circuli immobi-
lis, variantur oes litteræ quæ sunt in circulo mo-
bili, et in hac duplici, vel multiplici figura,
sæpi alter circulo duplicatur, vel multipli-
catur, ut in S. A. duplicando circulum S. ut
si dicatur, Deus est melior angelo, vel angelus est
melior homine, sic in S. T. ut Deus differt ab homine
de in A. T. dicendo bonitas differt ab eterni-
tate: vel duplicando circulum T. dicendo, Con-
cordantia magis convenit veritati quam differe-
ntia. Similiter et eodem modo in ceterisq; termi-
nis

faciendum est, possumus nūc extraneum subiectum acci-
 pere, et cum eo similiter per has figuras sive circulos
 vel simplices, vel duplices, vel magis multiplices discer-
 nere, similiter cum extraneis predicatis obiectibus
 agere, ita qd semper unus circulus immobilis maneat
 pro basi, cui oēs alij circuli mobiles vario modo
 applicentur: et quemadmodum in hac duplicitate pro-
 ceat sic et in multiplicitate fieri habet, et magis
 variè, pro circulonum multitudi-
 ne, quo nunc istis
 nunc illis variatis, necesse est diversas complexiones
 propositiones qd emergere, continentes multos terminos
 vel una constructione, vel diversa vel conjuncta cu
 alijs propositionib. hoc per conjunctionem copulati-
 vam, vel disjunctivam, sive per compositionem sive
 in syllogismo aut aliter dicta mixtio est centrum
 et fundamentum ad multas propositiones, definitiones
 questiones, media, loca, argumenta, conditiones, ob-
 jectiones et solutiones et intellectus invenit illam
 quicquid vult, et sunt species mixtionis hujus commu-
 niores istae. 1^a. 2^a. 3^a. 4^a. 5^a. 6^a. 7^a. 8^a. 9^a. et
 extenditur hac mixtio secundum duplicationem, vel
 multiplicationem unuscujusq. circuli, in aliquo ip-
 sarum speciem contenti, prout circa subiectum
 aliquod majus, minusve diffusè voluerimus vel aliter
 opus sit discurre. Raymundus ipse in arte hac
 quatuor duntaxat ponit mixtionis species, quapro-
 pter vocat generalis figuras, quarum prima est fi-
 gura. A. in simplicem ducta, ubi dicatur bonitas est ma-
 gna. Secunda est figura. T. in se ducta, ubi
 dicatur, differentia est principiana. Tertia constat

ex prima et secunda, ut bonitas est differens. Quarta con-
ponitur ex tribus prioribus dicitur juncta. Quasi
autem istarum figurarum propriam habet conditionem
quasi in oī discursu convenit observare, sicut namque
dicemus de singulis his figuris secundum legem
ipsius sententiam eas breviter declarando.

Prima figura primum ac principaliter versatur circa
primum Ens, in quo subjectum et predicatum con-
vertuntur in identitate subjecti, nāc et nomen
et hoc est necesse, nam alias equalitas, quae est in
subjectum et predicatum, esset absolute destructiva
ut puta eternitas, quae esset superior per infinita-
tatem durationis, et sua bonitas esset inferior per
potestatem operationis, quod est impossibile et istud
primum Ens est Deus, cui primum et convertibiliter
principia huius figure applicantur, deinde ad
oīa reliqua subjecta proportionaliter. Inquirimus
igitur per hanc figuram naturalem conjunctionem
et proportionem, quae est inter sub-
jectum et predicatum, et investigamus per eam, quae
convertuntur, et quae non, et quae sunt propria pro-
positiones, et quae appropriatae, inter subjectum et pre-
dicatum, ut de faciendum conclusionem nobis ma-
nifestum inveniri. Et nūctio istius figure. Est tripliciter
vel in abstracto, ut bonitas est magnitudo, vel in con-
creto, ut bonitas est magna: et eliciuntur ex ista fi-
gura propositiones Cēloginta una. Secundum quem-
libet predicandi modum contrahendo unum principium
ad aliud, et conditio in hac figura maxime observanda
est, ut conversio et proportio, quae est inter unum prin-
cipium et aliud non destruat, ut patet, de quo dicitur
duratio secundum eternitatem, de illa dicitur magnitudo

Secundam infinitatem et potestas secundum omnipotentiam
 Secunda figura, quae est triangulorum, ipsa ingreditur
 pecta optata, unde per illam jam primo intellectu
 incipit acquirere scientiam, discurrendo per illam
 circulariter, linealiter, recte et transversaliter, multi-
 do angulos cum angulis, terminos cum terminis, ge-
 neraliter et specialiter, et facit totidem propositiones
 quo modo, quod de prima figura dicta sunt: et con-
 ditio huius figure observanda est talis, ut unus
 triangulus alium adiacet, et alius alium probet, et
 de multis penetrent.

Tertia figura, miscet omnia principalia cum omnibus
 intellectu, per omnia principia cognoscat quodlibet prin-
 cipium, inveniaturque medium, cum quo subjectum et
 predicatum, conjungantur, ut a quamlibet propo-
 sitionem sive conclusionem probandam deducan-
 dam, multas inveniatur rationes. Continet autem haec
 figura triginta sex combinationes, quas dicimus ca-
 meras, quarum qualibet duas continet literas et
 qualibet litera statim subiecto et predicato cuius-
 que duarum praecedentium figurarum, et hoc modo
 in qualibet camera sunt duodecim propositiones, ut in
 camera b dicimus bonitas est magna, bonitas est diffe-
 rens, bonitas est concordans: magnitudo est bona,
 est differens, est concordans: differentia est bona, est
 magna, est concordans: concordantia est bona, est
 magna, est differens. Et seriatim insuper, quod una quodque
 propositio duas habet implicitas questiones, de natura
 literarum cameram constituentium, unde in quavis
 camera sunt viginti quatuor questiones, et ita in tota
 figura sunt propositiones quadringentae et triginta
 quae ac questiones octoginta sexaginta quatuor
 et conditio huius figure est, ut una camera non sit

contra aliam, sed se mutuo adiuvant et probent. Insuper observandum est, ut differamus unam, quamquam cameram huius figura tribus modis; secundum literarum earum significata, primo cum definitionibus, figura secundo cum speciebus triangularum figura. 3. Verticibus speciebus regularium figura. 4. Secundum conditionem cameræ, affirmando vel negando.

Quarta figura ista disponit intellectum, ad investigandum et inveniendum, obiciendum, probandum et determinandum per necessaria conclusionem. Istæ figura constat ex tribus, circuli, extremo immobili et duobus interioribus mobilibus et continet in se tres præcæsentia, id est ipsa est generatior quam tertia, nam in qualibet camera huius figura, sunt tres literæ, et ista camera, propter similitudinem suam, multitudinem memorata difficultatibus, reducuntur ad formam tabulæ suis columnis distinctæ, in qua intellectus discernendo per principia et regulas, facit se adeo universalem et generalem, ita quod somnia contra illum stare non potest. Ratio istius figura, est, ut accipiantur solum illæ camerae, quæ sunt magis applicabiles ad propositum accipientes ex illis convenientiam, inter subjectum et predicatum, tali modo, quod non sequatur inconueniens, vel impossibile, et cum ista conditione intellectus facit scientiam per quartam figuram, et habet plurimas rationes ad eandem conclusionem. Sequuntur nunc figura tabularum, et primo tabula tertia figura, quæ est triginta cameraarum, quæ eliduntur ex octoginta una camera tabulæ quadrato, quæ generant duorum circulorum mixtionem, quod unus mobilis voluitur cum qualibet literæ circuli immobili.

ll	cl	dl	el	fl	gl	hl	il	kl
bc	cc	dc	ec	fc	gc	hc	ic	kc
bd	cd	dd	ed	fd	gd	hd	id	kd
be	ce	de	ee	fe	ge	he	ie	ke
bf	cf	df	ef	ff	gf	hf	if	kf
bg	cg	dg	eg	fg	gg	hg	ig	kg
bh	ch	dh	eh	fh	gh	hh	ih	kh
bi	ci	di	ei	fi	gi	hi	ii	ki
bl	cl	dl	el	fl	gl	hl	il	kl

Per hanc Tabulam argumentamur in hunc modum, ut
in camera BC, oē quod est sui diffusivum, est magnum, bo-
nitas est huiusmodi, ergo magna: item, ubicunque est plu-
ralitas, ibi est differentia, in bonitate est pluralitas scilicet
bonificativum, bonificabile, et bonificare, ergo in bonitate est
differentia, et bonitas est differens: item oē quod producit suam
similitudinem in eadem specie, producit eam concordantiam
eo bonitas producit plures bonitates in eadem specie, ergo est
Item, oē id quod habet actum bonum est bonum, magni-
tudo est huiusmodi, ergo est bona: Item, magnitudinem esse
differentem, et concordantem, eisdem rationibus probatur
quibus de bonitate. Item, oē id quod facit ad esse est bo-
num, differentia et concordantia faciunt ad constituendum
esse, ergo sunt bona. Item, ubi est distantia, ibi est ma-
gnitudo, ubi differentia, ibi distantia, ergo sic. Item,
nulla actio est sine magnitudine, concordia est activa,
ergo est magna: Item, oī differentia que est sine con-
cordantia est concordans, differentia inter substantiam
et substantiam est huiusmodi, ergo est concordans. Item,
omnis concordantia est inter plura, nulla pluralitas est
sine differentia, ergo concordia non potest esse sine
differentia, ergo est differens, et in ijs argumentis, que

per hanc Tabulam formantur medium sumitur ex de-
 finitionibus principiorum, conditionibus et speciebus
 regularum, quæ cadunt in Camera. propositam: effi-
 cut hoc exemplificavimus in una Camera, ita secundum
 eandem rationem describeris per o[mn]es Camerae genera-
 liter et specialiter. sicut usque hucusque et fructus adhuc in
 una figura argumenta in terminis extremis, per-
 mixtum cum terminis artis, vel sub illis acceptis, in-
 mendo medium secundum species questionum, vel
 conditionum principiorum, et figurarum ac regularum,
 vel accipiendo medium per conditionem primam figuræ
 aliquam in hunc modum: nulla potestas, quæ continetur
 cum magnitudine et aternitate, est limitata. aut in parte
 divina potestas est huiusmodi: ergo sic. Item, nulla cre-
 ia quæ bonitas et principium sunt idem, est causa
 malitiae, Deus est huiusmodi, ergo sic Item accipiendo
 medium secundum primam conditionem regulæ b, argu-
 itur ex illa, per quod homo potest Deum magis intelli-
 gere et in ipso credere, recollere et magis amare, est
 Deo originabile, et hoc est per incarnationem. Item, ergo
 omne illud, per quod divina bonitas potest magis glorificari
 beatus est necesse, et hoc est per incarnationem. Item,
 et per resurrectionem, mortuorum, ergo, sic. Utinam
 latius per hanc tabulam. tertio figura. et magis genera-
 lit, debet unam, quamque Camera in ipso discernere
 juxta hoc quæ dicta sunt, cum duodecim propositioni-
 bus et totidem argumentis, cum viginti quatuor quæ-
 sitionibus et cum eorum speciebus ac regulis, speciebusque
 regularum et triangulorum ac cum definitionibus prin-
 cipiorum, sumendo media, et diximus, et inferimus in
 secunda parte latius docuimus probando intentum
 vel ex natura subiecti, vel ex quædā definitione, vel per
 formam ipsius, vel materiam, vel actum, vel ex his
 sumptis a prædicatis, ut sicut bonitas habet naturam boni-
 tatis

est ratio per quam bonum est bonum, et agit bonum
est forma dans esse bonum, concipit in se cunctas
nabiliar, habet actum bonificandi et bonificare, et
sic de similibus, probationes, sumentes et faciendos
monstrationes, vel per propter quod vel per quia, vel
per equiparantiam, ut alibi docebimus.

Sequitur Tabula quarta figura, quae est octoginta et
unius columnarum, et qualibet columna novem came-
rarum, quo faciunt in tota Camera septingentis et vi-
ginti novem, secundum trium, circulatorum, variationem.
Sed Raymundus non recipit nisi ducentas et quinquaginta
duas camerae, scilicet harum viginti octo columnarum
ex quibus colliguntur capita tabula octoginta quatuor,
ut infra.

B

b b b	b c b	b d b	b e b	b f b	b g b	b h b	b i b	b k b
b b c	b c c	b d c	b e c	b f c	b g c	b h c	b i c	b k c
b b d	b c d	b d d	b e d	b f d	b g d	b h d	b i d	b k d
b b e	b c e	b d e	b e e	b f e	b g e	b h e	b i e	b k e
b b f	b c f	b d f	b e f	b f f	b g f	b h f	b i f	b k f
b b g	b c g	b d g	b e g	b f g	b g g	b h g	b i g	b k g
b b h	b c h	b d h	b e h	b f h	b g h	b h h	b i h	b k h
b b i	b c i	b d i	b e i	b f i	b g i	b h i	b i i	b k i
b b k	b c k	b d k	b e k	b f k	b g k	b h k	b i k	b k k

C

c b b	c c b	c d b	c e b	c f b	c g b	c h b	c i b	c k b
c b c	c c c	c d c	c e c	c f c	c g c	c h c	c i c	c k c
c b d	c c d	c d d	c e d	c f d	c g d	c h d	c i d	c k d
c b e	c c e	c d e	c e e	c f e	c g e	c h e	c i e	c k e
c b f	c c f	c d f	c e f	c f f	c g f	c h f	c i f	c k f
c b g	c c g	c d g	c e g	c f g	c g g	c h g	c i g	c k g
c b h	c c h	c d h	c e h	c f h	c g h	c h h	c i h	c k h
c b i	c c i	c d i	c e i	c f i	c g i	c h i	c i i	c k i
c b k	c c k	c d k	c e k	c f k	c g k	c h k	c i k	c k k

D ^b b	dcb	ddb	dcl	d ^b b	dgl	d ^b b	dib	d ^b b
D ^b c	dcc	dcl	dcc	d ^b c	dgc	d ^b c	d ^b c	d ^b c
D ^b d	dcd	dcl	dcd	d ^b d	dgd	d ^b d	d ^b d	d ^b d
D ^b e	dce	dcl	dce	d ^b e	dge	d ^b e	d ^b e	d ^b e
D ^b f	dcf	dcl	dcf	d ^b f	d ^b f	d ^b f	d ^b f	d ^b f
D ^b g	dcg	dcl	d ^b g	d ^b g	dgg	d ^b g	d ^b g	d ^b g
D ^b h	dch	dcl	dch	d ^b h	dgh	d ^b h	d ^b h	d ^b h
D ^b i	dci	dcl	dci	d ^b i	dgi	d ^b i	d ^b i	d ^b i
D ^b k	dck	dcl	dck	d ^b k	d ^b k	d ^b k	d ^b k	d ^b k

E

ebb	ecb	edb	eeb	efb	egb	ehb	eib	ekb
ebc	ecc	edc	eec	efc	egc	ehc	eic	ekc
ebd	ecd	edcl	eed	efd	egd	ehd	eid	ekd
ebe	ece	ede	eee	efe	ege	ehc	eie	eke
ebf	ecf	edf	ee ^f	eff	egf	ehf	eif	ekf
ebg	ecg	edg	ee ^g	efg	egg	ehg	eig	ekg
ebh	ech	edh	ee ^h	efh	egh	ehh	eih	ekh
ebi	eci	edi	ee ⁱ	efi	egi	ehi	eii	eki
ebk	eck	edk	ee ^k	efk	egk	ehk	eik	ekk

F

fb ^b	feb	fdb	feb	ffb	fgb	fhb	fib	fk ^b
fb ^c	fec	fdc	fec	ffc	fgc	fhc	fic	fk ^c
fb ^d	fed	fdb	fed	ffd	fgd	fhd	fid	fk ^d
fbe	fee	fed	fee	ffe	fge	fhe	fie	fk ^e
fb ^f	fef	fdf	fef	fff	fgf	fhf	fif	fk ^f
fb ^g	fcg	fdg	fcg	ffg	fgg	fhg	fig	fk ^g
fb ^h	fch	fdb	fch	ffh	fgh	fhh	fih	fk ^h
fb ⁱ	fci	fdi	fci	ffi	fgi	fhi	fiu	fk ⁱ
fb ^k	fc ^k	fd ^k	fc ^k	ffk	fgk	fhk	fik	fk ^k

gbb	qcb	qdb	qeb	qfb	qgb	qhb	qib	qxb
gbc	qcc	qdc	qec	qfc	qgc	qhc	qic	qxc
gbd	qcd	qdd	qed	qfd	qgd	qhd	qid	qxd
gbe	qce	qde	qee	qfe	qge	qhe	qie	qxe
gbf	qcf	qdf	qef	qff	qgf	qhf	qif	qxf
gbg	qcg	qdg	qeg	qfg	qgg	qhg	qig	qxg
gbh	qch	qdh	qeh	qfh	qgh	qhh	qih	qxh
gbi	qci	qdi	qei	qfi	qgi	qhi	qii	qxi
gbx	qcx	qdx	qex	qfx	qgx	qhx	qix	qxx

H

hbb	hcb	hdb	heb	hfb	hgb	hhb	hib	hxb
hbc	hcc	hdc	hec	hfc	hgc	hhc	hic	hxc
hbd	hcd	hdd	hed	hfd	hgd	hhd	hid	hxd
hbe	hce	hde	hee	hfe	hge	hhe	hie	hxe
hbf	hcf	hdf	hef	hff	hgf	hhf	hif	hxf
hbg	hcg	hdg	heg	hfg	hgg	hhg	hig	hxg
hbh	hch	hdh	heh	hfh	hgh	hhh	hih	hxx
hbi	hci	hdi	hei	hfi	hgi	hhi	hii	hxi
hbx	hcx	hdx	hex	hfx	hgx	hxx	hix	hxx

I.

ibb	icb	idb	ieb	ifb	igb	ihb	iib	ixb
ibc	icc	idc	iec	ifc	igc	ihc	iic	ixc
ibd	icd	idd	ied	ifd	igd	ihd	iid	ixd
ibe	ice	ide	iee	ife	ige	ihe	iie	ixe
ibf	icf	idf	ief	iff	igf	ihf	ii	ixf
ibg	icg	idg	ieg	ifg	igg	ihg	iig	ixg
ibh	ich	idh	ieh	ifh	igh	ihh	iih	ixh
ibi	ici	idi	iei	ifi	igi	ihi	iii	ixi
ibx	icx	idx	ie	ifx	igx	ihx	ii	ixx

Kbb	Kcb	Kdb	Keb	Kfb	Kgb	Khb	Kib	KKb
Kbc	Kcc	Kdc	Kec	Kfc	Kgc	Khc	Kic	KKc
Kbd	Kcd	Kdd	Ked	Kfd	Kgd	Khd	Kid	KKd
Kbe	Kce	Kde	Kee	Kfe	Kge	Khe	Kie	KKe
Kbf	Kcf	Kdf	Kef	Kff	Kgf	Khf	Kif	KKf
Kbg	Kcg	Kdg	Keg	Kfg	Kgg	Khg	Kig	KKg
Kbh	Kch	Kdh	Keh	Kfh	Kgh	Khh	Kih	KKh
Kbi	Kci	Kdi	Kei	Kfi	Kgi	Khi	Kii	KKi
KbK	KcK	KdK	KeK	KfK	KgK	KhK	KiK	KKK

Per hanc revolutionem quarta figura, intellectus facit
 scientiam in hunc modum, sumendo, videlicet extremam
 quae vult probare, ut concludat de illis per novam median
 figure. A et totam figure. J. Ut si quaeratur, utrum
 papa habeat plenitudinem potestatis, extrema sunt in
 figura A sub literis c e: probatur affirmativa, novae
 medius figura. A. in hunc modum: per c b e, omnis
 potestas optima, cujus non est melior, est plena potestas,
 papa potestas est hujusmodi, ergo per c c e, omnis
 potestas est plena potestas, de per c d e, omnis indissolu
 bilis et immutabilis potestas est plena potestas, &c. per
 c e e illa potestas quae potest praesumere omnis potestatis
 et nulla sibi, est plena potestas, &c. per c f e, illa potes
 tas quae est super omni scientiam, prudentiam, rationem
 est plena potestas, &c. per c g e, omnis potestas cujus ratio
 est sua voluntas, est plena potestas: per c h e illa po
 testas quae dignior est omnibus potestatibus, est plena potestas,
 per c i e illa potestas quae est vera imago divina potes
 tatis, est plena potestas: per c K e, illa potestas quae est quae
 finis et perfectio omnis potestatis, ultra quam non est proprietas

est plena potestas. Probatur eadem conclusio per novam
 media figuram. I. sic scilicet, per eam illa potes-
 tas cuius est distribuere et distinguere omnes alias
 potestates est plena potestas, papa potestas est
 ejusmodi, ergo. per cce, cum illa potestas quae colligit
 continet, unit in se omnes potestates, est plena potes-
 tas, per cde, illa potestas cui nihil potest resistere
 nec contradicere, est plena potestas: per cce illa
 potestas cuius auctoritas antecedit omnes potestates,
 est principium et causa aliorum potestatum
 est plena potestas, per cfe, illa potestas quae est
 medium coniungens mensuras, comprehendens,
 ponens et uniens omnes alias potestates est plena po-
 testas, per cge illa potestas quae est conjunctio
 et terminus omnium potestatum, est plena potestas.
 per che illa potestas quae est maior omni po-
 testati, et nulla sibi est plena potestas, per cie, il-
 la potestas quae est immediata proxima et aequalis
 potestati divinae est plena potestas. per che, illa
 potestas cui omnes potestates inferiores et minores est
 ac obediunt, est plena potestas. Cum huiusmodi modi
 sunt deinceps novam columnam tabulae, sicut patet
 inferius, ita probata hac conclusione, dicuntur
 aliae similiter probandae, ut si per cameram ce ce,
 arguimus: ubicumque est prima potestas in aliquo ge-
 nere sibi est plenitudo potestatis in illo genere:
 in papa est prima potestas in corpore Christi mysti-
 co, ergo in papa est plenitudo potestatis in corpore
 Christi mystico. Deinceps inferimus per quartam
 speciem regulae c, argumentando: papa habet pleni-
 tudinem potestatis in corpore Christi mystico quia
 papa habet plenitudinem potestatis in eorum existen-
 tes in purgatorio. Hinc deinceps nascitur sequens

conclusio questionis, utrum Papa possit liberare aān
 qua puniuntur in purgatorio: cuius affirmacionem pro-
 bamus novem modis, ut supra exemplificavimus, et
 erunt termini in figura. A. ubi c. et questio secundā
 formam terminorum est, utrum potestas Papae possit
 glorificare aān qua puniuntur in purgatorio: pro-
 bamus affirmativam partem per c. b. l. ois potestas
 qua potest emendare et bonificare aān exis tentes in
 purgatorio, potest illas liberare a pena, et glorificare
 potestas Papae potest huiusmodi, ergo per c. c. l. omnis
 potestas cuius plenitudo se diffundit extensive et in-
 tensively per totum corpus Christi mysticum, po-
 test ut supra: per c. d. l. ois potestas qua se extendit
 non solum ad tempus, sed etiam in aeternum, hoc est,
 non solum operatur supra illas, quae in tempore,
 sed etiam in illas quae sunt in aeterno, potest: per c. e.
 omnis potestas, quae immediate habet auctoritatem
 in caelis, habet illam multo magis in purgatorio,
 et potest: per e. f. l. omnis potestas, quae potest suppleri
 et dimittere errores et negligencias aānum in fide et
 moribus quondam commissas: potest: per e. g. l. omnis
 potest satisfacere desiderio aānum ad salutem, potest:
 per e. h. l. ois potestas, quae habet liberam et plenā
 dispensacionem super virtutes, gratias, dona et merita
 fidelium et sanctorum, potest: per e. i. l. ois potestas
 qua potest iustificare, potest: per c. k. l. omnis potes-
 tas ordinata ad beatitudinem, et gloriam fidelium
 potest. Simili ratione poterit probare hanc conclusio-
 nem per novem modis sumptis ex figura. T. et per novem
 columnas tabulae. Sed haec pauca huius exemplificacione
 sufficiant. Constituitur itaque huiusmodi argumentis, et
 etiam una quavis propositio argumenti, huius
 questionibus, cum suis regulis et speciebus, similiter ipsam

conclusionem, cum novem quaestionibus et eam regulis
et specibus. Deinde multiplicamus hanc figuram de una
camera in aliam: de una columnula revolutionis in
aliam, propter conformitatem quam habent in duabus
literis, vel in una, vel camera. Sed cum camera de
et cum camera d est, et sic de similibus, procedendo per
hanc multiplicacionem, donec ex columnula ac camera
revolutionis ad subjectam materiam applicaverimus
quay deinceps multiplicamus per tabulam magnam
de qua nunc dicemus. Ex procedenti tabula scilicet
cum trium singulorum revolutionem collecta, sicut
ostendimus, colliguntur octoginta quatuor camerae
in quibus tota continetur et quaelibet ex his octoginta
quatuor cameris facit unam columnulam viginti ca:
me rarum particulatam, secundum distinctionem nam
figurarum, quae distinctio notatur per litteram. Ita
quod ex littera posita ante J, sunt de prima figura
et ex sequente ipsam J, sunt de secunda figura. Ita
jam octoginta quatuor illas camerae, quae sunt capita
totidem columnarum, colligemus: deinde quo modo co:
lumnae constituendae sunt, monstrabimus, et sic patebit
tabula magna. Raymundi, quae est octoginta quatuor
columnarum.

1 Bcd	15. f k	29 c. f k	43 dik
2 bce	16 b g h	30 c g h	44 e f g
3 bcf	17 b g i	31 c g i	45 e f h
4 beg	18 b g k	32 c g k	46 e f i
5 bch	19 b h i	33 c h i	47 e f k
6 bci	20 b h k	34 c h k	48 e g h
7 bck	21 b i k	35 c i k	49 e g i
8 bde	22 c d e	36 c e f	50 e g k
9 bdf	23 c d f	37 d e g	51 e h i
10 bdg	24 c d g	38 d e h	52 e h k
11 bdh	25 c d h	39 d e i	53 e i k
12 bdi	26 c d i	40 d e k	54 f g h
13 bdk	27 c d k	41 d f g	55 f g i
14 bef	28 c e f	42 d f h	56 f g k

beg	m	ceg	m	dgi	m	fhi
beh	m	ceh	m	dfk	m	fhiK
bei	m	cei	m	dgh	m	fik
bek	m	cek	m	dgi	m	ghi
bfg	m	cfg	m	dgk	m	ghk
bfi	m	cfi	m	dhi	m	gik
bfi	m	cfi	m	dhiK	m	Hik

Multiplicatur autem qualibet harum camerarum in viginti cameras ut praediximus et nunc exempli

1	b	c	d	t
2	b	c	t	d
3	b	d	t	c
4	b	t	c	d
5	t	b	c	d
6	c	d	t	b
7	c	t	b	d
8	d	t	b	c
9	b	c	t	b
10	b	d	t	b
11	b	t	b	c
12	b	t	b	d
13	b	c	t	c
14	c	d	t	c
15	c	t	b	c
16	c	t	c	d
17	b	d	t	d
18	c	d	t	d
19	d	t	b	d
20	d	t	c	d

I II III IV

Regula b per definitiones principiorum ponit negati-
dam esse tenendam. Item per b c t d m

I.

II.

ficabimus in camera b c d, ut
secundum eundem modum scias
omnes reliquas multiplicare et in co-
lumnas reducere. Hunc quomodo
per hanc Tabulam probationes et
improbationes formari habent, uni-
co Dagmundi exemplo ostendemus
ut in camera b c d per totam co-
lumnam ostendendo: mundum
non esse aeternum, dicimus per
b c d t. I. Si mundus esset aeternus,
sua bonitas esset ratio ut ab aeterno
prodecat bonum aeternum, et ma-
gnitudo illam bonitatem ab aeterno
et in aeternum infinitaret, sicut
aeternitas illam ab aeterno aeternali-
ter durare faceret, ex quibus sequere-
tur nullum malum esse in mundo
quod est contra experientiam, unde

Si mundus est aternus, est bona et magna contrarietas aeterna, inter substantiale et substantiale, &c. quod est impossibile, quia contrarii fines non possunt esse boni cum magnitudine aeterna, nam alia bonitas esset ratio producant bonum et malum infinite cum aeterna contrarietate et aeternitas faceret durare illam contrarietatem bonam, magnam et malam, quod est impossibile, et prima species regula. P. ponit primitivas contrarietates bonas, magnas et aeternas, quod est impossibile.

Per b d t **III.** Si mundus est aternus, aeternitas **III.** di bene quidem concordant, quia est impossibile, cum aeternitas mundi in se contineat aeternam malitiam per corruptionem et peccatum, et prima species regula. C. ponit, Si mundus est aternus, quod sua aeternitas est ens, ultra quod non est aliud proiacens per durationem, quod est contra aeternitatem Dei.

Per b t c d **IV.** Si mundus est aternus, sua bonitas est aeterna et innata, in scala de substantiale et substantiale et cetera. ipsa scala existente habitata de aeterna concordia et contrarietate, quod est impossibile, adhuc prima species c d ponit primitivam corruptionem, ratione primitiva contrarietatis existentis inter bonitatem et malitiam: concordantia autem primitiva ponit compositum, et sic secunda species c d ponit quod mundus est compositus et con- **IV.**
 ~~teritus ex contrariis unoposito in alio.~~

Per t b c d **V.** Si mundus est aternus, sua differentia **V.** concordantia et contrarietates sunt aeterna nam privati naturali differentia, concordantia et contrarietate mundi non habet exiguam esset, et ita mundus est compositus ex partibus privatis et primitivis ordinatis ad aliquem finem aeternum, per differentiam

concordantiam, et contrarietatem, et sic divina aternitas est causa mundi et non causa, et mundus est compositus et non compositus, quod est contradictio.

VI

Per c d t b. Si mundus est aternus, tunc magna est differentia sua aternitatis per scalam de substantiali et substantiali, et cetera est illa ratio quod ponit aternitatem distinctam inter substantiale et substantiale, quod est impossibile, quia illa substantialia sunt incompatibilia, quod est contra eorum definitiones.

VII

Per c t b d. Si mundus est aternus, tunc magna contrarietas differentia sua per regulas c d est scalam existens inter substantiale et substantiale, habituatam simpliciter de contrarietate composita, per secundam speciem regulae c d sub qua differentia essentialis mundi est subiecta, et contrarietas est actio in differentia per tertiam speciem regulae c d, et per quartam speciem regulae c contrarietas habet actus aternos simpliciter, quod est impossibile, per scalam inter substantiale et substantiale.

VIII

Per d t b c. Si mundus est aternus, sic aternitas est de primitivis infinitis et finitis differentijs et concordantijs, in scala de substantiali et substantiali, sic sustentatis: et aternitas quoad suum genus est infinita duratio sua differentia et concordantia, quae in scala sunt, quoad genus eorum, in extensitate quantitatij, atque in habitu et in situ in compositis ex partibus infinitis et finitis, quantitate habente durationem aternam, per o[mn]es partes innatas, quae finite sunt, quod est impossibile.

IX

Per b c t b. Si mundus est aternus, tunc aternitas differentijs, scilicet Dei et mundi, est differentia quod inter spirituale et spirituale, et inter inter spirituale et intellectuale.

ponit tres aternitates differentes, et bonitas ponit illas
bonas, et magnitudo infinitas, et hoc est impossibile,
quia differentia ponit ipsas malas secundum quod,
et sic deficit magnitudo bonitatis et simili ratione
deficit infinitas magnitudinis.

Per b d t b. Si mundus est aternus, differentia perfecta X
suam ponit tres aternitates bonas et aternas, in quibus
bonitas est ratio produciens bonum confusum, et
aternum, quod est impossibile, non differentia in creatis
non est aterna.

Per b t b c. Si mundus est aternus, bonitas differentia XI
inter sensuale et intellectualia, sic non possunt habere
concordantiam in uno aeterno, et mundus existens
etiam confusum, similiter bonitas moralis non habet
concordiam ad aeterno, quod patet per evidentem corrupti-
onem privationem et culpam.

Per b t b c l. Si mundus est aternus, sua contrarietas XII
innata et aeterna et sustentata a bonitate et malitia
contra differentiam, per aeternam et universalem scalam
existentem inter substantiale et substantiale, quam
scalam contrarietas nequaquam sustinere potest,
et regula e predictis testatur, quia si mundus est
aternus, contrarietas aeterna est impediens ad bonum
diversum per substantiale et substantiale.

Per b c t c. Si mundus est aternus, concordia innata, XIII
quae est de ope mediis inter substantiale et substantiale
et aeterna est aeterna et sic sunt tres concordiae et tres
aternitates substantialiter generales a magnitudine
bonitatis et aternitatis cum operatione aeterna magni-
tudiinis bonitatis quod est impossibile, quia sunt tres contrari-
etates subalternatae et opposita cum magnitudine
malitiae et aternitatis.

Per c d t c. Si mundus est aternus, tunc magnitudo XIV

sa eternitatis, est ens habens in se innata eternam
tem eternalem eternam, et qd de ipsis o contrarietate
te remota, quibus testantur prima et secunda regula
et secunda regula d, et qd habeant per magnitudi-
nem. sic extensitatem, sicut per eternitatem dura-
tionem, quod est impossibile, per scalam de substanti-
ali et substantiali.

XV.

Per et be. Si mundus est eternus, magnitudo sua differe-
tia et concordantia per regulas c et d sunt primitive
essentie et eterna, ab omni contrarietate separa-
ta, et mundus est compositus ex ipsis absq contrarietate,
quod est falsum, cum mundus sit subditus cor-
ruptioni, ratione contrarietatis, habentis in mundo ma-
gnam eternam actionem.

XVI.

Per et cd. Si mundus est eternus, magna distantia
inter quam magnam concordantiam et contrarietatem
est illa forma, que causat contrarietatem, quod po-
tet per scalam eternam existentem inter substantia-
le et substantiale, etc. et quia conjuncti sunt in eterni-
tate, quod est simplex principium, in quo sunt compo-
sita per secundam regulam c et d, et unum principium
est subditum alteri, per tertiam regulam d, et se-
cunda regula c ponit magnam distantiam et
eternam et concordiam ac contrarietatem sunt composita
in subiecto, et sic eternitas mundi ponit contrarietatem
qua stare non possunt.

XVII.

Per et d 16. Si mundus est eternus, ha eternitas in ma-
la est bona et eterna, quod est falsum, nam contra-
rietates eterna, est contra bonitatem eternam, cum
malitia est contra, unde scilicet qd eternitas mundi
est subiectum ex contrariis innatis compositum
et hoc patet per primam et secundam et tertiam
regulam d, qd substantia sit composita ex primis

contrarij æternis, et per speciem regulæ c, mundus
habet æternaliter innata, contrariantem, contrariam
et contrariatam.

Per c d t d. Si mundus est æternus, tunc magna con-
trarietas inter magnitudinem et æternitatem, est illa in
finita resistantia inter divinam magnitudinem et
æternitatem, et sic per primam speciem regulæ d
divina æternitas causat infinitam durationem sibi
mitem, et sic per tertiam speciem regulæ d, magni-
tudo per se est impedita in suo effectu agendo, æterni-
tas vero nequaquam, quod est impossibile.

XVII.

Per c t b d. Si mundus est æternus, sua differentia
et contrarietas innata, quæ sunt sibi coessentialis
et propria passionis, in scala sustentata, sunt de
primis et æternis differentiis et contrarietatibus
per primam regulam d, quæ componatur per se-
cundam regulam c d, ipsis habentibus variationem
et subjugationem per quartam regulam c et tertiam
d, una ratione sicut principio existente in alio, ob-
jecto æterno sicut punctus naturalis in alio puncto,
ex quibus linea est conjuncta et composita, quod falsum
est et impossibile.

XIX.

Per d t c d. Si mundus est æternus, sua naturalis coexis-
tentialis concordantia et contrarietas, per primam
speciem regulæ defuit de seipso et scala de substan-
tiali et substantiali est composita ex contrariis quia
habet in se concordantem, concordantem, contentam, con-
trariantem, contrariatam, contrariam, contrariam
et æternam, æternare, quod quidem est ponere oppositum
in objecto, et mundus est in partibus in corruptibilibus
et corruptibilibus et habet infinitas in numero re-
volutiones, multiplicando infinitum numerum, et
æternum, quod est impossibile.

XX.

Haec est secunda Pars horum Com-
mentariorum, quae tractat de inventio-
complexorum et dividitur in quinq[ue] partes:

primam, quae est
de formatione propositionum, secunda de formati-
one definitionum, tertia de formatione argumen-
tum, et inventionem modorum, quarta de locorum sumptibus
quinta de solutionibus questionum, et argumentatione
dissolutionibus.

Propositiones fiunt per mentionem terminorum, quod
terminum in complexum complexum facimus, adden-
do sibi aliquid, per quod determinetur, vel contrahatur
quocumque modo fiat, per quamcumque orationis partem
sive per nomen, sive per verbum, vel adverbium, et
eiusmodi. Illud autem observandum est, ut in confi-
ciendis propositionibus, non semper uniformem iacta-
tionem adhibeamus, sed variare oportet, cum oportet,
cum etiam propter usum: quae varietas sumitur
ex diversis generibus praedicationum, ut scilicet aliquando
attribuamus praedicatum subiecto affirmativè, aliquando
negativè, non nunquam exclusivè, interdum inde finitè
directè, vel indirectè, quae omnia ad exornandum sermone
fiunt. Itaque, ut haec magis extendere valeamus, prius
de varia praedicatione pauca dicamus, sive ea sit ex
natura praedicati, sive ex natura subiecti, vel signi, seu motus
proprietate.

Est itaque praedicatio ex natura praedicati aut univoca, quae
est unius, unius de pluribus eodem nomine et ratione, ut haec
de socrate et platone: aut communis, ut nomine tantum
sicut canis de cane caelesti, pisce marino et capre latrante
si autem nominati sunt, quae fit à casu accidentali, sicut
à iustitia dicitur iustus, à bonitate bonus.

Primum secundum attributionem praedicationum, alia
natura seu necessaria, cum praedicatum est ex essentia

vel proprium ejus, sive genus, vel species, et hujusmodi
 alia est contingens, secundum rem et rationem, in qua
 predicatum potest adesse vel abesse subiecto. Alia repa-
 ra, in qua predicatum nullo modo potest convenire sub-
 jecto. Predicatio autem necessaria, alia simpliciter, alia
 ex hypothesi. Contingens autem est, ut saepe vel raro, vel
 utrumlibet. Item, secundum rationem predicationis
 alia directa, quae est de superioris de inferiori. Alia indirecta
 quae fit è converso. Alia aequalis, quae est convertibilium
 inter se, ut definitionis de definito, aut ejusdem de suis
 nomine vel re. Et alia est mediata, ut animalis de
 Platone, alia absoluta, in qua non est aliquis terminus
 qui comparationem faciat, ut homo est aal, homo est
 justus. Alia comparativa seu respectiva, aliquo termi-
 no respectivo addito, ut homo Christianus, Deus est prin-
 cipium homini, Deus est melior angelo, Deus est optimus
 entium; et in his saepe reperitur duplex comparatio,
 una affirmativa, alia negativa, affirmativa sicut
 ista: Deus melior est quam alio entio: et negativa,
 quia nullum entium melius Deo, quamvis in aliquo
 alio subiecto dari possit aequale. Item, secundum
 qualitatem predicationum, alia affirmativa, alia nega-
 tiva, alia vera, alia falsa, sive secundum qualitatem
 predicationis, vel secundum convenientiam orationis
 cum re, vel secundum quantitatem, quod est vel univers-
 salis, vel particularis, vel indefinita, termino comuni
 in subiecto posito, sine aliquo termino vel signo uni-
 versali vel particulari, et hoc aliquando a priori vel
 particulari, ratione signi, aliquando universalis ex parte
 rei, aliquando singulari, quod fit per terminum discretum,
 ut Plato currit.

Iterum secundum modum prædicationum, alia de in-
 esse, quæ continet simplicem inhaerentiam prædicati
 ad subiectum, ut homo est rationalis, homo est albus. Alia
 est de modo, quam rem largius in grammatice
 appellamus et hic vel est modus subiecti vel prædica-
 ti vel propositionis. Modus subiecti et prædicati
 est quæ determinatio nominalis, vel adverbialis, vel
 aliter subiecto aut prædicato adveniens, ut homo
 bonus, homo iustus, similiter in prædicato, ut opor-
 tet bene vel iuste, et secundum hanc modalitatem
 facile multiplicantur termini, tam subiecta, quam
 prædicata, illos ex complexis faciendo variè com-
 plexos, et in hanc veritatem veniunt propositiones
 reduplicative, exceptivæ, separativæ, comparativæ
 modo vario exponibiles, et quicquid ex his confici-
 tur. Modus autem propositionis est, quæ de tota
 propositione dicitur, ut hominem iustum esse est impos-
 sibile. Huius autem modi tres genera sunt, quos
 ea, quæ de aliquo toto dicto dici possunt, ut verum
 falsum, possibile, bonum, fictum, creditum, auditum,
 et multa alia similia. Iterum secundum figuram
 distinguitur prædicatio, quoniam alia est categori-
 ca, simplicem prædicationem continens, ut
 est bonus: alia hypothetica, quæ duas categoricas
 jungit, cum ratione in suppositivis, ut si Deus
 est bonus, Deus est iustus: et hæc quidem vera. Hypo-
 thetica tamen, si sunt per signum conditionale
 ut si: sive locale, ut ubi: sive temporale, ut quando:
 aut modale, ut quomodo. sicut et per aliquam relati-
 vum, cadens in determinationem subiecti vel prædi-
 cati, ut Deus est bonus, qui creavit omnia bona. Quæ

autem simul conjuncte sunt conjunctiva vel diffu-
ctiva conjunctione, nullam suppositionem continent.
Hae itaque sunt praedicationum genera, quae assigna-
vimus, quoniam alia et alia praedicatio, aliam et
aliam rationem requirit in probando et reprobando,
concedendo, refutando, argumentando, solvendo, demon-
strando, inferendo. Aliter namque in universalibus, aliter
in particularibus, aliter in essentialibus, aliter
in accidentalibus est procedendum. Alia enim et
alia ad aliarum veritatem requiruntur et alia et
alia possunt simul esse vera vel falsa, et e contra
quaedam non: et sunt alia inter se contraria, alia
contradictoria, alia subcontraria, alia subalterna:
et haec de praedicationibus hinc dicta sufficiant, ad
propositiones modo redeamus.

Quae in hac arte ponuntur genera praedicationum, ea
generalitatem magnam habent, et alicui subjecto proposi-
to, in laudem vel vituperationem, aut gravem aliam rati-
onem adhibeantur simplici praedicatione, aut per inheren-
tiam, vel operationem transeuntem, aut alio modo, sive
ipsi rei, sive actionibus ipsius, sive principibus et
huiusmodi varia explicatione, ut Deus est bonus, Deus
est bonitas, Deus facit bonum, Deus bonitate perfectior
qua posset per respectum, et questionum genera per-
curramus, ubi multipliciter propositiones, praedi-
ca et praedicationes, ut cum plura praedicata unijun-
gentur subjecto, vel si plura subjecta cum uno praedi-
cato variantur, quae deinde varijs respectibus ac regulis
multiplicamus, inquirimus, et demonstramus aliqua in
spe vel non in spe, prout conveniunt vel disconveniunt,
propter convenientiam, multiplicando media et sumendo

loci ex his vel simpliciter, vel per conversam illationem
 aut alio modo, uno probante, vel improbante alio,
 quem admodum inferius docuimus. Similiter et in respec-
 tuum generibus, quae ipsa praedicata sunt, quaeque non
 absoluta et in extraneis terminis, eadem propositio-
 nis multiplicatio fit, et eo major, quo per varietatem morum
 in comparationibus, maiorem sumunt multiplicati-
 onem. Per opposita etiam eisdem modis propositiones
 multiplicamus, ut unum oppositorum per aliud cognos-
 catur, et de quo unum dicitur, ab eo aliud removeatur.
 Primo autem sumuntur ex terminis huius artis proposi-
 tiones generales, et quo generalissimae dicuntur, quae
 nullas habent generaliores, quae semper et ubique verae sunt,
 quae demonstratione seu alia probatione non indigent, sed primo
 et per se nota sunt, et sumuntur de generalibus quatuor
 morum vel praedicatione, ejusdem de seipso simpliciter, de
 nominative, vel demonstrative, ut si dicatur bonum
 est bonum, vel bonum est bonitate bonum. Aut per aspi-
 rationem, ut bonum est huius communicativum. Aut
 per commixtionem simplicem, ut magnum bonum
 producit magnos effectus bonos. Aut per mixtionem
 comparativam, laudens figuram, et ut principium bo-
 nitatis est in summo bono et per eisdem modis termini
 extranei secundum hanc artem, cum his aut alijs jungi
 possunt, ad faciendum propositiones. Sub his autem
 propositionibus generalibus, descensum fit ad species, et speciales,
 si mendo aliquid de subiecto vel praedicato, vel modo vel
 addito aliquo huic vel illi, vel pluribus simul, per se,
 vel per accidens, vel simplici consequentia, vel per simile
 vel per oppositum vel conversione, aut huiusmodi, de

Secundo à generalibus ad minus generalia, et ab his ad
 ulteriora, usque ad specialissima deveniatur, ut in hoc
 exemplo: omne bonum est diffusivum sui, Deus est
 bonus, ergo diffusivus sui, scilicet generando, creando, sal-
 vando, gratias largiendo, premia comunicando. Verum
 vel sic, bonum est diffusivum sui, ergo aeternitas oē
 temporis complectitur, quo vera comprehensione inse-
 claudis: nam sicut se habet bonitas ad bonum, ita se habet
 aeternitas ad durationem. Per oppositum vero sic: bonum
 est sui diffusivum, hoc est, destructivum sui, ergo malum
 est, sicut hoc in simplicibus fit, ita in mixtis et compara-
 tis similiter fieri habent. A particularibus autem ad
 universalia fit consensus vel plane vel demonstrativē.
 Plane fit secundum aliquem modum concessum ex pri-
 oribus, qui de consensu traditi sunt, ut si dicatur, Deus se
 communicat creaturis, hæc particularis est: ergo bonus,
 hæc generalis: oē enim bonum est sui communicativum
 hæc generalissima et universalis. Demonstrativē autem
 sic, largo modo sumendo hoc verbum, ussi non neces-
 rio in probabiliter aliquid demonstratur, et hoc fit quia
 aliqua propositio particularis, invento medio demon-
 stratur per maximam universalem, et ista pars tot
 habet modos, quot varietates sunt invenendi medij, et
 potest etiam fieri demonstratio per propter quod, sive
 quia vel etiam per æquiparantiam, utque intellectus
 memoria et voluntas sunt in aā æquales per essentiam,
 demonstratur; quia prima causa per æqualitatem suam
 attributionum bonitatis, magnitudinis, et est intelligibilis,
 recondibilis et amabilis æqualiter. In simplicibus autem am-
 plificatione et multiplicatione, multa propositiones et
 generales et speciales ad unam intentionem colliguntur
 vel ad diversas, ex terminis hujus artis, aut extrinsecis aut

aut mixtis inter se, ut multa de una eademq; re aut
ad unam rem seu finem dicantur, per modum duplicis
et multiplicis figure: et sic una propositione expressa
accipiat alia vel per se, vel cum eo qd propositum
est, et una quaque ducatur ascendendo et descendendo
secundum formam figurarum, verborum, etiam adhibi-
ta varietate, et qui uti velit hypotheticis hoc facere po-
test, ut si potestas DES non est infinita quod certum
non est eterna, et huiusmodi: sed hoc qd tandem ad suas
simplices reducere oportebit. Nunc consequenter quod
modo definitiones sumentur sunt, declarabimus.

Sumitur autem definitio multis modis:

Aut ex genere et differentia, ut si homo definitur per
aál et rationale.

Aut ex genere et proprio, sive sit proprie proprium
qd inest uni soli et semper, ut si homo definitur per
aál et risibile: sive sit aliquod accidens proprium
aut commune secundum aliquod accidentium genus: ut
si homo definitur per aál et bipes. Unde sciendum est
qd differentia rerum sunt notis ignota, oportet
eas saepe circumscribere per proprias passionis, ut
imaginatio est id, cui proprie competit imaginari fi-
care, hoc est imaginatum componere, circa qd notum
dum est, qd in hac et consimili definitione, ipsum aál
ut imaginificare, qd est actus, non ponitur pro se, sed per
differentia intrinseca, quia aliter definitio non esset
quid dicitur, cum daretur per extrinsecum definitio:
et secundum hanc rationem scias qd ista definitio: ho-
mo est ens cui proprie competit hominificare, est
magis offensiva, quam hac: homo est aál rationale mor-
tale.

nam hominificare. Soli hōi competit rationalitatis et
 mortalitatis multis, et hoc modo proprietas sumitur
 concordantiam ab unitate forma: quod autem sumitur
 per differentiam, hoc fit secundum pluralitatem perso-
 narum, potentiarum, ut velle, intelligere, memorari
 et cetera. Aut per hoc quod dicta sunt omnia, vel aliqua
 simul juncta, ut si dicatur homo est animal rationale, irra-
 le, bipes. Aut sumitur ex partibus, velut ex materia
 et forma, vel alijs in quocunque genere collectivis totius
 integralis, vel alterius: ut si domus definitur, recompo-
 sita ex lignis et lapidibus. Aut sumitur definitio
 à causa, secundum quodlibet genus causa. Aut
 per effectum, et operationes, tam actuales quam appa-
 rentes, secundum formam, aut potentiales secundum mate-
 riam. Aut ex his simul collectis, ut si dicatur domus
 recomposita ab Architecto ex lignis, et lapidibus, appa-
 tas habitandum, tegens nos ab imbris et huiusmodi.
 Aut per potentiam vel objectum, ut color per visum, et visus
 per colorem. Aut per potentiam et actum, et est converso
 ut bonitas est ens, cui proprie competit bonificare.
 Et est contra, bonificare est actus bonitatis: et hoc definitio
 est clarior quam illa, quod datur per genus et differentiam,
 quia per ipsam habetur cognitio subjecti, et actus ejus
 specifici, per aliam nequaquam, nisi partium tantum.
 Aut per essentialitatem est contrario: ut bonitas est ens, cui
 per esse est bonum, et est contrario: bonum est ens, cuius
 essentia est bonitas. Aut ex fine rei, ut bonitas est quod
 cuncta bonificat. Aut per respectum et relationem, ut
 pater per filium, et est contrario filius per patrem.
 Aut per distantiam extremorum, ut si temperatum defini-
 atur, quod non est neque calidum, neque frigidum. Aut per
 abnegationem oppositi, ut si dicatur: Virtus est vitium
 fugere. Quomodo autem sumantur definitio, neque precipue

figura. L. duobus his exemplis facile constabit, utique
 videtur quid sit natura, quid homo, respondetur per
 primam regulam C. natura est essentia in se na-
 turali concreto sustentata et mota, per actum natura-
 lem in quo actu est in quiete: homo autem est al. rationa-
 le: per secundam regulam C. naa est essentia habens con-
 naturalia, correlativa, naturativum, naturabile, natu-
 rare, sine quibus esse non potest, et homo est habens sua
 correlativa propria hominificativum, hominificabile,
 hominificare: per tertiam sic, naa est, quae in sub-
 jecto suo est activa et passibilis connaturare, et homo est
 al. in mechanicis agens, sicut in scriptura scribens,
 et ejusmodi: per quartam regulam C. naa est, quae in
 subjecto, in quo est, habet actionem, et passionem, et
 actum, et per hoc agentem naturalem, et per naturalem for-
 mam, materiam et finem et cum naturalibus instrumentis
 et homo est ens habens majorem possessionem in-
 bructi et plantis. Simili modo per primam regulam
 D. naa est essentia primitiva, cum naturalium, huius-
 mo ens primitivum in nobilitate secundum sensualitatem,
 per secundam regulam D. naa est quae constat de suis
 correlativis ascendendo ad essentiam, et sursum concretum
 est de ipsis descendendo et contrahendo, et homo est
 ens constitutum ex aa et corpore: per tertiam regula-
 D. dicitur naa ea potentia, de qua subjectum in quo
 est, naturaliter agit, et homo est ens, cui dicta sunt
 bruta et planta et ejusmodi. Per primam regula-
 E. naa est ens continens in se duo correlativa ex quibus
 est, et homo est substantia per quam humanitate:
 per secundam regulam E. naa est per quam alia entia
 habent coessentialiam et agentiam naturaliter et homo est
 ens creatum ad servandum decum vegetativum essentialiter

Per regulam F. natura est essentia habens continuam quantitatem et indivisibilem, et sua concreta sunt ei quantitates discrete, et homo est ens quantum et continuum per suum elementativum, vegetativum, sensitivum, imaginativum, et rationativum. ex quibus est, et ista quinque potentiae sunt ei partes discrete, eoque sunt differentes. Per regulam G. natura est quae habet proprias actiones et passiones, sicut ignis per calefacere: appropriatas vero, sicut aqua calefacta habet calefactivum, calefactibile et calefacere, sic homo est ens cui proprie competit humanificare et est ens risibile scribens, &c. Per regulam H. natura est ens in tempore continuè et successivè, per quantitates continuas et discretas. Et homo est ens in tempore intelligens, legens &c. Per regulam I. natura est ens in loco sicut contentum in continente, agens in agibili et in subiecto in quo est sustentata, et mota, et homo est ens in vinea fodiens in Ecclesia Deum orans. Per primam regulam L. natura est habens modum nascendi, generandi et corripendi, sic et homo est habens modum mechanici, agens et generandi alium hominem. Per secundam regulam L. natura est agens cum suis instrumentis, sicut substantia cum suis instrumentis, sicut substantia cum suis accidentibus et mechanici cum instrumentis suis et homo est substantia generans alium hominem cum muliere et cum martello fabricans clavum. Et haec de definitionibus sufficiunt, quod superest ex mixtionibus quatuordecim per trippsum investigabis. Tertio nunc, quomodo argumenta, quibus aliquid probare vel improbare possumus, formanda sunt, et unde illorum, huiusmodi oportebit videmus. Forma argumenti multiplex est. Quis enim est syllogismus, qui vario modo constituitur ut apud dialecticos notum est: Aut Enthymema, hoc est

Consequentia simplex: aut inductio, quæ fit à sufficienti enumeratione: Aut exemplum, vel à simili: Sed et hi modi tandem à syllogismum reducuntur.

Perfecta autem Argumentatio est ea, quæ apud Græcos in quinque partes distributa est, scilicet: Propositionem, quæ proponitur summam quid probare vel improbare intendimus: Rationem, quæ demonstrat iniquam propositionem, propositam, veram esse vel falsam: Rationis confirmationem vel dissolutionem ex pluribus particularibus argumentis ac locis collectam.

demum Exornationem, quæ suis locis constat rei honeste et locupletande causa: porro Conclusionem, quæ brevissime argumentationis partes finaliter complectimur.

Uti in epist. ad Hebr. Paulus cap. 6 proponit, quod Christus præcursor pro nobis introivit interiora velaminis, secundum ordinem Melchisedech, Pontifex factus in æternum.

Rationem propositionis ostendit, ex conditionibus ipsius Melchisedech, eiusque similitudine: confirmat rationem ex oblatione, ex benedictione, ex acclamatione, ex nominis interpretatione, ex genealogia, ex infinitate: Menia Conclusionis sic, quod non secundum Aaron, quod ex alia tribu, quod ex iure iurando, quod in æternum.

Exornationes harum omnium tandem per totum capitulum persequitur septimum. Concludit in capitulo Octavo finaliter complectendo sic tandem igitur habemus Pontificem, qui confedit in dextra throni magnitudinis in caelis, et cetera quæ sequuntur ibidem.

Atque hæc argumentationis exercitatio ad plurimum confert, tum ad probandum, quam improbandum, tum ad exponendum ac persuadendum, etiam ad convincendum epistolæ et consilia in senatu vel alibi data, et ad qualibet alia eloquia multum est utilis.

Atque etiam huiusmodi syllogismi et argumentationes

multum est utilis. Atque etiam huiusmodi syllogismi et argumentationes

Via autem tota vis argumenti dependet à medio, id eode
medio inveniendū vocamus.

Oportet, est hoc loco, quod afigitū esse vel non esse monstra-
tur pro convenientiam vel inconvenientiam, quare ha-
bet cum utroque aut altero, et id eodem varium esse
oportet, secundum varietatem terminorum et propositionū
quoniam interdum accipitur extraneum à subiecto aut
predicato, aliquando antecedens aut consequens, aliter
quidem in propositione affirmativa, quam negativa,
aliter in particulari, quam universali. Et iterum varie
sumitur in syllogismo demonstrativo, quia ex primis venit ex
mediis procedit, et aliter in dialectico, qui ex probabilibus
et aliter in sophistico, qui ex apparentibus, et aliter in alijs
pro diversis syllogismorum proprietatibus vel potestatibus, paul
inferimus vel oppositum opposita ratione, quibus milibus
multis alijs modis, prout explicatur in dialecticis. Sed in
hac arte, facilis est mediorum inventio, quae fieri habet
per multiplicem figuram, secundum circulos, multi-
plicationem ita quod superior et inferior circuli, extremorum
vim obtineant, medius vero circulus, semper medium pro-
bet, sive simpliciter aut sive multipliciter, secundum quod
termini illi, qui pro extremis et medio sumuntur, in com-
plexu manent, vel reducuntur complexu et hac ratione
constituendo varios syllogismos, ex affirmativis et nega-
tivis propositionibus ut in hoc exemplo ad notandum
istam, Deus est aeternus, subiectum est ex circulo S.
in camera B. predicatum est in circulo A. in camera
D. sumatur itaque medium in circulo A. in camera C.
Argumentum est: cuius magnitudo est infinita, ejus
duratio est aeterna: sed Deus est infinitus, ergo aeternus:
vel arguendo negativè sic: nullum immensum constri-
gitur terminis durationis: Deus est immensus, ergo extra
terminis durationis, et aeternus. Quod si negatur minor
ponantur ejus termini in extremis circulis, sic S B A C.

Et sumatur medium ex figura T. in cameris E. G. arguitur
 sic: quicquid est sine principio et fine, est infinitum.
 Deus est sine principio et fine, ergo infinitus et si id ex
 ribus et remotioribus inferre volumus, argumentamur
 sic: Quicquid est sine principio, necesse est id ubi esse
 principium: deinde miscendo A. M. Sic atq; id solū
 unum esse necesse est: deinde A. B. sic et id principium
 sui maximè diffusivum est, oparetur ergo diffusivum
 oia, per oem essentiam magnitudinis, durationis
 potestatis et ceterorum. Postremo inferendo, ergo infinitus
 eternum omnipotens &c. quemadmodum hæc variè com
 miscentur. In syllogismis autem orationis et particulari
 bus, sæpe majores et inferiores derivationes fiunt, quas
 maximè induimus ex fig. T. per similia differentiarum
 posita, principia, fines, &c. ut in faciendo cum qua
 mus qualis debeat esse Imperator, responsio qua ritur
 ex predicatij attributij subiecto, deinde argumenta
 mur a monstrando huic vel illi ea in esse, vel oia
 vel plura, vel magis huic quam illi in esse, &c. de
 similibus. Si verò medium taliter ideavimus, inopi
 dum, non videbitur satisfacere, nec sufficienter probare
 conclusionem, tunc volendum erit circuitus medij in
 proximam litteram, &c. deinceps p. oia alias litteras
 donec unum, vel plura media inveniamus, conclusionem
 ipsam probantia, & honem maiorum copia facile emergens
 prout in figuris S. et A. et T. copia terminorum elicitur
 et etiam ex figura L. non p. modum questionis, sed
 propositionis, tum etiam per multiplicationem cir
 culorum medij, ejusdem vel diversorum circuituum, mix
 tim sciendis medium, vario modo complexum.
 Quoniam locus est tanquam sedes argumenti ac ornamen
 tum sermonis, ipsi argumento vim tribuens alio rō pro
 bandi vel improbandi, sermonem amplificans atq; movens

animos auditorum, ideo nunc quarto de locis nobis
dicendum occurrit. Loca sumuntur ab his, de quibus
dicitur vel disputatur: et horum quadam sumuntur
ab his quae insunt rebus de quibus agitur, et dicuntur
intrinsicca, quae in hac arte sumuntur per secundum
triangulum figura. T. cum ceteris suis speciebus, quae
in divisione et multiplicatione illius ostenduntur, sunt
alia loca, quae ab extra asumuntur, quae ideo ex-
trinsicca dicuntur et in hac arte sumuntur ex primod
ultimo triangulis figura. T. tum etiam ex figura
A. cum eorum speciebus, divisionibus, subordi-
nibus, de quibus superius dictum est: et haec loca di-
cuntur essentialia quia plurimum, probandi vel im-
probandi causa asumuntur, et sunt alia loca acci-
dentialia, quae rei vel orationis amplificandae exor-
nanda quae causa ponuntur, quae maxime conve-
niunt exordiis et conclusionibus, cum admirationibus, ex-
clamationibus, questionibus, et huiusmodi, de quibus
paulo inferius dicemus. Et hi sumuntur in hac arte
vel potissimum ex figura A. et suis speciebus. Quae
vero ex locis essentialibus plurimum in usu sunt,
modo narrabimus. Sunt itaque ex locis intrinsicis
istae, quae sequuntur.

Locus à definitione, cuius maxima vis est: cui defi-
nitio convenit, ei et definitum est contrario. Est
autem definitio, oratio indicans quid res sit, et
proprie hoc modo, cum sumpseris ea, quae sunt rei
quam definire velis cum alijs communia, claus-
eò prosequaris, dum ita proprium efficiatur, ut
nullam in aliam rem transferri possit, et id vo-
cant dialectici ex genere et differentia, rei propria
complexionem. Ad haec argumentamur in hunc
modum, ut furtum definitur contrahatio rei alienae
 invito Domino. Litigij ergo abjunctio propria

utendo rebus ecclesie vel monasterij, sine consensu prelati, facit furtum.

Locus à divisione et partitione, cujus maxima est: ubi partes defunt, ibi totum non esse. Hec autem interest inter divisionem et partitionem, quia divisio formas complectitur sub genere profectus, ut qui neque justus est, neque fortis, neque prudens, neque temperatus, ideo ne virtuosus quidem est. Partitio autem, rem partitam quasi in membra discerpit, ut quod neque futurum, neque certum, neque parietes habet, idcirco domus non est.

Ex interpretatione nominis, ut cui interpretatio non convenit, neque nomen convenit. Hinc arguimus ex alicujus nominis ac potestate, ut: si regulare, expediantur, qui regulam ab ecclesia approbatam solenniter voverunt, jam utique is deservit talis esse, qui propriarius aut inobediens, aut fornicator est.

A conjugatis, ut conjugatum eandem esse naturam. Sicut autem conjugata, quia orta ab uno verbo variè mutantur ut illud: potens potenter tormenta patientur. Et tunc malum male perdet: vel sic: si nihil est gaudium, ergo non est gaudere.

A genere, ut quod generi non convenit, omnibus his eo constitutis denegari. Est autem genus, quod de pluribus specie differentibus, in eo quod quilibet sit, predicatur, non autem necesse est id à capite, resque accipere. Sed etiam contra, dum modo supra sit, quod sumitur, magis quam id, ad quod sumitur, ut in prima, ad Corinthios, sexto.

An nescitis, quia iniqui regnum Dei non possidebunt? nolite errare, neque fornicarii, neque adulteri, neque ebrios regnum Dei possidebunt.

A specie, sic, quod singulis convenit id etiam speciei. A infirmitatibus spectari generum proprietatem. Species est, quod de pluribus solo numero differentiis dicitur, et in eo quod quilibet sit, predicatur, et sit argumentum ut

Jacobi 5. Helias homo erat similis nobis, papibilis, et
oratione oravit ut non plueret super terram, et non pluit
annos tres et menses sex: et rursus oravit et cælum
deceit pluviam et terra dedit fructum suum: oratio
igitur pro inimico, ut salveamini, multam enim valet
deprecatio justis aspicua. Possit etiam appere regis
suo fieri ad genus, ut ad Galat. 5 Testificor autem ei
circumcidenti se, quoniam debitor est universa legis
facienda.

A similitudine, gratia de similibus idem est iudicium.
Similitudo est eadem rerum differentium qualitas, ut
Jacobi 5. Ecce agricola expectat pretiosum fructum
terrae, patienter ferens donec accipiat tempus sementis
et serotinum: patientes igitur estote et vos, et confir-
mate cora vestra, quoniam adventus Domini appropin-
quabit.

A Differentibus, ut differentium rerum
diversum iudicium. Differentio sunt quoniam rationes
non sunt eadem, ut Ioan. 15. Nam non dicam vos ser-
vum servus nescit, quid faciat Dominus, vos autem dicitis
amicos, gratia omnia quaecunque acciderint a Patre meo, nota
fecerim vobis.

A Contrariis, ut contraria sibi conveni-
non possunt. Humantur quia autem contraria gratuer
sunt, aut ut adversa, sicut album et nigrum, aut privative
ut iustitia et iniustitia: aut relative, ut Dominus pater
aut negativè, ut videre non videre. Secundum hanc
argumentamur, ut apud Galat. 5. Caro concupiscit adver-
sari spiritum, spiritus autem adversus carnem, faciens
sibi iriam adversantur: manifestum autem opera
carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, se fructus
autem spiritus. A charitate, modestia continentia castitas.

A Coniunctis, ut ex adiunctis adiuncta perveniri.
Coniuncta sunt, quae similitudinem suam obtinere, et hinc
magis ad coniecturam pertinet quam posita horum

ut cum investigatur quid sit, aut evenerit, aut futurum
sit, sive fieri possit: item quod ante rem, ut si appa-
ratu, colloquia, locus, constitutum convivium, ut
Heser 7. En lignum quod peraverat Nardoeheo. Item
quod cum re, ut si strepitus, crepitu, umbra, et ejus modi
ut 1 Regum 19. Vixit quod est Saul configere. Tardus lon-
cia in pariete, et declinavit David a facie Saulis, lan-
cea autem capso vulnere, perlata est in parietem. Item
quod post rem, ut si pallor, rubor, pavor, virubatio, et
si quae alia signa. perturbationis et conscientiae, quae sunt
indignem, movere possunt, ut gladius euentis, et non
extinctus et ejus modi: ut 3 Regum 3. Dixit autem mi-
ser, cuius filius erat vivus, et regem: commota sunt
viscera eius super filio suo: obsecro Domine
da illi infantem vivum, et non moriatur: et contra
illa dicebat: nec mihi, nec tibi, sed dividatur.

Ab Antecedentibus et consequentibus, ut posito antecedente,
comitari quod subsequitur: et praempto consequente, periri
quod antecedit. Hic locum differt a hypericis: nam conjunctio
non semper eveniens, antecedentia autem et consequentia
eveniunt semper: dicuntur enim hic consequentia, quia
rem necessario sequuntur, similiter antecedentia con-
sunt rei necessario, necesse in quaeritur hic, quid tempore
primus sit vel posterius, ut Genes 38. fornicata est Tha-
mar mulier, sua, et videtur uterque illius intermiscere
antecedens est, concubuisse: consequens gravidam esse.
Et Deprugnantibus, ut repugnantia sibi convenire
non possent. Deprugnantia sunt, contrarium, conse-
quia, utroque sibi cohaerere non possunt, ut vigilare, dormi-
contraria sunt: stertere dormitioni cohaerere ergo ster-
tere et vigilare repugnant. A causa. efficientes
ut ubi causa est, ubi effectum non desit. Causa
efficientis est, quae rem praecedens efficit, non tempore,

Sed proprietate natura, ut sol diem. Unde Iosue 10
 Stetit itaque sol in medio cali, et non festinavit occum-
 bere spatium unius diei, igitur non fuit ante et postea
 tam longa dies. Ab Effectu, ut ubi effectus est, ibi
 causam deesse non possit. Effectus est, quod efficit causa, ut
 Math. 7. A fructibus eorum cognoscetis eas.

A Majori Ric: quod in re majori valet, valet in minore.
 et si majus adest, etiam id quod minus est, coerit.

Majoris comparatio fit, quoties res, quod minus est, comparatur
 heri majori, ut Joan. 15. Non est servus supra dominum.
 et si me persecuti sunt, et vos persequentur.

A minori, ut quod in re minore valet valet in majori, et
 si minus abest, etiam majus abesse. Comparatio mi-
 noris est, quod res major confertur minori, ut ad Hebr.
 q. Si enim sanguis hircorum et taurorum et cinis vitu-
 la aspersus inquinatos sanctificat ad condemnationem carnis,
 quanto magis sanguis Christi, qui per spiritum sanctum
 semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundavit
 conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad serviendum
 Deo viventi.

A paribus: ut rerum parium idem
 esse iudicium. Paria dicuntur quae eiusdem conditionis
 sunt: hinc 1 Cor. 9. Hungria non habemus potestatem
 sororem mulierculam circumducendi? sicut et ceteri
 Apostoli, et fratres Domini, et sephas? aut solus ego et
 Barnabas non habemus potestatem hac operari?

Qua vero extrinsecus laxa asperuntur haec tanquam te-
 stimonia quoddam sunt ad faciendum fidem, quae sunt
 ut oracula, Auctoritates, Confessae, vulgi opinioniones, sectae
 pacta, Sententiae, iudicium, consuetudo, Usus, Leges.
 Oracula sunt à quodam ordine numine prodita vaticini-
 o. Auctoritas est probabile dictum sapientis, vel
 alicuius famosi viri, etque massantis in arte sua.
 Confessae sunt, quae ab aliquo extorquentur veritatis

indagando causa, ut Matth. 8. Et ecce clamaverunt da-
 miani dicentes: quid nobis et tibi Iesu fili David, venis-
 ti huc ante tempus torquere nos. Vulgi opinio est
 certa fama quae oibus videtur, pice illud et hanc illud
 timemus populum, de enim habent Joannem quasi ve-
 re prophetam esse. Secta est certe certa disciplina. alie-
 ri adverse imitatio. Pacta sunt conventiones ali-
 quarum partium in idem tendentium. Iudicium vel
 futurum aequa cognitio, ut Matth. 16. facto vespere.
 dicuntur serenum erit, nubecularum est enim calum: et
 mane, sereno tempestas, nihil enim tristo calum. Hic
 proverb. 12. cogitationes iustorum iudicia. Sententia
 est iudicij voluntas, verito aut scripto promulgata.
 Consuetudo est diuturnitas morum, consensu populi
 approbata, Usus est contructio rei: Lex est sanctio
 praecipiens iusta et prohibens adversa. Præterea
 quae personis ac rebus attributa sunt, faciendae fidei
 locos praestabunt. Attributa autem personae sunt visus
 et patet: Nomen, natura, fortuna, studioque
 Persona, virtus, habitus, castus, et affectus.

Quae vero negotij seu rebus attributa sunt, hoc me-
 tro patet: Quid nam, cur, quibus auxiliis, ubi quo:
 modo, quando. Et quomodo, ubi, quibus auxiliis, ubi quo:
 in arte ea regulis et speciebus figura. Q. Sicut ad
 huc alia loca accidentalium, quibus animus auditoris
 moveatur, ad severitatem vel remissionem: ad odium,
 vel benevolentiam, ad tristitiam vel letitiam, quae com-
 muniter sumuntur in hunc modum:

Ab autoritate exponendo, quanto, cura, res fuerit Deo an-
 geli, prophetis ecclesiis, nationibus, regibus, nationibus: sena-
 tui, legibus, civibus, iuris sapientibus et quomodo.

A relatione eorum, ad quos spectant, utrum ad superiores
 vel inferiores, an ad pares.

A sollicitudine scilicet invitandi vel vitandi vel difficultate
 eorum. A dissimilitudine huius ad alio.

A consilio, quia deliberate vel debita opera factum, narrā
do causas. Ab exaggerando facinore, ut si nobis regnum
proclatum, miles humanum: vel contra, onus, tyrann
nicum, letum, nefarium, impium. Non vulgari quā
lingulare ac nrem. A comparatione, quia unum altero pe
jus vel melius loco, tempore, modo. A consequentiā: bo
norum seu malorum esse eorum enumerationes. Ademg
batione alicuius quod palam est, ut miraculi, seu attributi.
A conversione, rei tanq vel nobis conjuncti si simili con
jiceremur. Commiserationem etiam meremur consimilit
loci, ut a vi fortune, perpepe, vel patientia etiam a
quibus minime decuit auctori exemplo futura. A
tollerantia, alicuius magni ac caelsti et fortis animi
patientis quod malorum. A duplicatione singulorum in
commodorum, breviter enumerationem. A conversione
simili casus ad auctori, eorumque conjunctos, ab his
manitate erga alios communicationes. A commenda
tione, cum precibus et observationibus. Ab utilitate
referendo varia, exinde commodas ad rem publicam
ad gloriam et exemplum auctorum, prosperitatis que
memoriam. A confessione cum lacrymis, gestibus
lamentabilibus quasi deficientis quae dolore, utin crati
onibus fenebris et consimilibus saepe convenit.
Ex his itaque locis sumuntur probationes et improbationes,
probationes in constructionem affirmativam vel negativam.
improbationes in confutationem alterutrum. Sed in proba
tionibus considerandum est, an necessario inferant vel
probabiliter, universaliter vel particulariter, an confir
tivo vel destructivo quae via facillime inveniuntur
ex figura A et T et illarum multiplicatione perfigurā
ti: ut ad probandam istam: jejuniū esse bonum, absu
mimus ex figura A. in camera. T quia facit observa
torem suum potentem adversus vitia et de more, iusta

Hoc genus demoniorum non ejicitur nisi in jejuniis et oratione. Similiter p. A. T. quia facit observantiam suam sapientem, juxta illud quod legitur de pueris Danielis, *Interprobantes autem sicmutur per modum oppositum, gl. destructionem loci sive rationis ut dicitur inferius.* Tercia considerandum quia probationum et improbarum quodam directe quae arguunt à superioribus et prioribus, quodam indirecte, quae à posterioribus: quodam extranea quae per extraneum attingit. Dapno autem oppositi nobis rationes dicere, si possumus, tunc sumptis locis accedentibus, illas variis modis eludimus, ut sequitur videlicet. Aggressionis cuiusque rationis rei ut catena auditori vana quereat. Intermisione, ostendendo non transire brevitatis caupo: et si tempus daretur, plenius satisfacturum. Promissione, solutione, si postea, multa dicamus, quorum multitudine auditorem obtundens, in tantum obtruiamus, ut promissa solutionis immemor fiat. Attenuatione, ostendens, amplificationis fuisse impossibile id, quod oppositum est possibile, aut alter dictum, factum, et ipsum moni. Demonitione, quia adversarium si in eo argumento perseveret, offendimus in varia pericula. Et incongruentia caputem. Quaestione, duorum vel plurium, ex quibus adversarius male alterum electum sit, vel cui respondere non possit. Retorsive argumentum in adversario. Illatione, si argumenta in ipsum replantur. Contumelione illorum tanquam humilia, extra propositum, invidiosae indigna et protercunda. Suffusione prosteremus, nam quae imolare, si possumus, figuratis suffusionibus appropinquamus. Quinto nunc Multimo, de solutione dicendum, quae duplex est: una respondens ad dubitabilem questionem, alia improbandi ac dissolvendi argumenta. Solutionem per quam ad dubias questionem respondemus, ex rebus et speciebus questionum ducere oportet.

Item admodum superius ostensum est, ubi de fig. & locuti
sumus, ubi docuimus qualiter ad unam quampvis questionem
respondendum sit. De hoc licet facile sit cognoscere, non
facile reperitur quod respondeatur.

Ad inveniendum itaque quod ad quorvis questionem respon-
dendum sit, hoc per sex modos fieri potest, qui sunt
fig. A. fig. T. figura duplex, figura multiplex, sub-
jecta et regula, vel juxta Raymundum applican-
questionum per quatuordecim modos, ad artem quibus
his sex dictis continentur, et sunt isti, prima figu-
ra, secunda figura, tertia figura, quarta figura, tabula,
evacuatio tertia figura, multiplicatio quarta figura,
mixtio principiorum et regularum, definitiones principi-
orum, species triangulorum, regula questionum, spe-
cies regularum, novem subiecta, termini extranei, quos
Raymundus concipit per centum formas et in istis 144 in
tota applicatio artis perficitur. Solutione autem qua-
stionis accepta, probatio ejus ab eisdem generibus, ex quibus
solutio sumitur, requirenda est, variis illatione, mixti-
one, ascentu, descensu, de principio ad principium, de
subiecto ad subiectum, de regula ad regulam, de figura ad
figuram: et quoniam ex his probationibus et consequentiis
nova questiones nascuntur, oportebit illarum solutionem
per suas regulas eodem modo reperire.
Solutionum vero ejusmodi, quoddam directa, quod respon-
denda ipsa immediate ex terminis hujus artis colligetur. Alia
indirecta quod id quod responso inventum est,
non in arte explicitum est, sed secundum artis termi-
nos reperitur et excogitatur. Exemplum primi modi est

Ubi si quærat, quis est angelus, respondetur secundum regulam generalitatis per fig. A. sic angelus est qui sua potentia agit et virtutibus cognoscit, nullo sensu imperante, vel objecto movente. Ex per secundam modum inveniuntur responsiones, continente regulam generalitatis non expressis, ex his quæ in arte promittuntur, sed secundum ea comparatam, ubi fig. I, per angulos BAC. per angulum C invenitur aliquis loco generis, in quo angelus cum alia se commutat, ut si dicatur Angelus est spiritus. Deinde per B. invenitur differentia, per divisionem illius quo loco generis inventum est, vel per separationem in subiecti propositi, et aliquo alio, quod ad eodem genere continetur. Et emerge definitio talis: angelus est spiritus, corpori non coniungitur. Similiter si quærat, utrum angelus possit creare, secundum primum modum responsio sumitur per A. et per secundum modum sumitur ex I, E, K. videlicet secundum potestatem, principia et minoritatem ostendendo negationem questionis, quia ipsum non est quod ex nihilo factum est, non potest nisi ex præexistente materia aliquo favore.

Quis est Deus? respondetur per mixtionem principiorum A, ex definitione B, applicata ad C, I, secundum primam speciem. I. C. sic: Deus, illa bonitas, quæ infinito et eternitatem est ratio boni, quæ agit bonum, infinitum et eternum.

Quid est angelus? respondetur per tertiam speciem. I. C. et per principia I, C, I, angelus est illa creatura, quæ est magis similis Deo, vel respondetur per regulam I, D. Angelus est spiritus, constans ex intellectu, memoria et voluntate, nullam habens appetitum ad corporis conjunctionem. Hæc ultima conclusio sumitur per A, I, a differentiam ad rationalis.

Quid est anima? respondetur per TQ, est illa essentia
 qua perficit corpus, cum quo est conjuncta.

Quid est Caelum? respondetur per TB, est illa sub-
 stantia corporalis, qua maior est omnibus alijs.

Quid est substantia? respondetur per definitionem AE,
 est ens per se naturaliter existens et agens.

Quid est corpus? respondetur per tertiam speciem Q,
 est substantia in loco occupans locum.

Quid est Accidens? respondetur per tertiam speciem Q,
 est instrumentum substantiale, qd per se existere n
 potest. Quid est peccatum? respondetur per TQ,
 est quicquid in subiecto, qd nullam similitudinem
 habet cum DEO.

Utrum peccator absolutus à sacerdote cum injuncta
 poenitentia, existens in bona voluntate satisfacere
 ens, sed postea mutet hanc voluntatem, negligens
 et omittens poenitentiam, sit absolutus? Responde-
 tur negativè per AD T J L E, quia facto medio
 frangitur duratio forme et finis, per lineam continu-
 am, et destruitur influentia et refluentia absoluti-
 onis. Utrum facta poenitentia à sacerdote injun-
 cta, peccator sit absolutus à poena et culpa? Respon-
 detur per TB, hoc modo, sumendo differentiam
 inter sensuale et intellectuale, si culpa est magna in
 aâ et poenitentia levis in corpore, ratione similitu-
 tudinis peccator non est absolutus à poena, nec à
 culpa, sed si contritio et dolor in aâ æquivalent culpa
 graviori levis sit poenitentia in corpore, ratione in-
 futi sacramenti, liberatus est peccator à poena et
 culpa: idem si culpa sit levis in aâ, et poenitentia
 æquivalent in corpore, liberatus est.

Argumentorum autem de prohibitione tribus modis por-
 citur. Aut enim solvimus fallacias verborum
 vel sententiarum offendendo falsitatem argumenti
 propter defectum, quædam habet in forma, vel in materia

vel in distinctione, constructione, cooperatione, conjunctione, et reliquis eorum modi.

Aut dissolvimus argumentum ostendendo diversitatem subjectorum, principiorum, mediorum, conclusionum. Aut illi vel illis aliter vel aliter inepte, et aliter ad hoc vel illud referri, quod genus dissolutionis apud iuris consultos maxime in usu est.

Aut dissolvimus argumentum improbando ipsum ostendendo ex alijs principijs, rebus necessarijs, falsum esse hoc, quod concludit vel dicit, vel hoc quod illud inconveniens sequi dissolvendo et improbandum rationem argumenti, et destruendo ac improbandum locum, ut quia falsus vel male dictus. Aut negando auctorem vel autoritatem, vel quia auctori non est prae adhibenda vel quia alia vel majori auctoritate repellitur. Aut asserendo aliam rationem potius, vel contrariam. Aut ostendendo aliquam incongruentiam, quod sequatur ex eo, quod in argumento positum est. Aut excipiendo a generali aliqua speciale, ratione exceptis, quibus adjectis ostendendo differentiam vel similitudinem, vel causationem, vel effectum, vel respectum, vel separationem aliquorum inter se, vel ex subiecto vel praedicato, vel modo coherentia ex quorum distinctione et contraria applicatione omnis improbatio et solutio componitur.

Haec est tertia pars principalis horum commentationum, quae est de universali dispositione et applicatione artis, docens quomodo de subiecto aliquo vel generali, cumque re, de qua sermonem facere volumus, per artem istam copiose differendum sit; et haec pars dividitur in quatuor partes, quarum prima est de inspectione, secunda de deductione, tertia de confirmatione, quarta horum omnium habet exempla: de quibus infra quilibet minus dicemus.

Ingressio constat exordio, narratione, divisione.
Hæc autem quoniam non satis doctè ex hac arte
petitur, idcirco qui velit ad præcepta rhetorica
se conferat.

Exordium ipsum quod est principium sermonis con-
ciliat Auditores, cum quod eorum idoneum reddit ad
audiendum faciens eos attentos dociles et benevo-
los, quænam ad hæc ipsa etiam toto sermone
oportet conari.

Attentos reddimus Auditores si pollicemur nos de
rebus magnis, novis inusitatis dicturos, etiam
verbis exultantibus hortando auditores ut attentè
audiant.

Benevolentiam capiamus à nostris, ab auditorum ad-
versariorum persona, et à re ipsa, cum nostras sine
arrogantia, cetera verò citra adulationem pruden-
ter laudamus. Item cum inimicorum odium, ini-
micitiam, contemptum, et invidiam moveamus,
atque cum rem ita proponimus ut ab eo quod dicitur
audire, per id quod diligunt Auditorum animi traduc-
cantur.

Dociles verò reddimus auditores, quatenus si nimiam rei
de qua agimus breviter complectimur, quod pars in
sermonibus Thema vel Thesis, hoc est propositum vel
propositum vocatur: verum hæc omnia, ut agimus ma-
nifeste, vel per insinuationem, et insinuatando, oc-
cultâ interjectione verborum, ad movendum bene-
volentiam Auditorum.

Sumendum verò est quod exordium, ex infirmis ipsis
rei, de qua agitur, ut proprie cohercat cum narra-
tione rei, et ex ipsa natum videatur non omnino
non commune, non nimis prolixum, non superfluum
vel nimium apparatus verbi compositum, nec affe-
ctatum, ne fidem deroget dicenti. Præsertim, ut
omnia rectè peragat, considerare oportet mores

auditorum et coram quibus, quid, qualiter, quia audien-
tiam opinione, quo loco ac tempore et secundum illon-
rationem sermonem moderare ac temperare.

Narratio ipsa, sive negotij sive rei, sive lectionis, vel
qualicunque fuerit, brevis sit et clara, atque credibilis.
Brevis erit si nullo cursu, nullis ambagibus, se solum
nec parvis verbis rem explicemus, cavendo omnem sen-
tentiam et repetitionem.

Clara erit, si qualitates rei proprias ac usitatas verbis
debita et accommodata pronuntiatione, ut illa facile
accipiant, et intelligant significemus.

Credibilis erit si verisimilis, si eorum circumstantiis, sicut
naturae, rei vel negotij et auditorum opinio postulat,
debite observentur.

Divisio est rerum de quibus dicturi sumus breviter:
numeratio, ut certas res ad teneant auditore, quibus
dictis sciant sermonem esse completum. Et haec debet
esse absoluta, paucis, subdistribuentia, ordinata.

Absoluta, ut nihil in ea desit, aut super sit, nullum
assumendo verbum nisi necessarium.

Paucis, ut sola sine speciebus ita genera proponat,
ut nec species tanquam dissimiles generi permisceat,
nec superflua assumens, vel in minutissima dividens,
vel plura quam satis est membra faciens, in eandem
obscuritatem incidat, contra quam divisio inventa est.

Ad distribuentia est, à generibus simpliciter expositio
ad species, cum id res ipsa postulat singulariter ex-
ponenda.

Ordinata usitata una quoque res et prosequatur, quomodo
modum, per divisionem exposita est, vel quod ultimum
distribuantur, quia auditor maxime optare videtur.

Qui autem secundum hanc artem breviori vel breviori
dispositione uti velit, is accepta materia de qua dicen-
dum erit, primum illam auditorum proponat, et
aliquam modorum deductionem prosequatur, aut certe cum
re ipsa, mentio seu causa si nata dicatur, aut impulsiva.

abjiciatur, vel si divisione gradam respicienda sit. Simul gra ratione, quae ordine dicendum sit proponatur, ut attenti et dociles fiant auditores: capta benevolentiam ex personis et rebus pro loca dignis tradita.

Reductio artis est, quae ostenditur proposita vel aut propositione, aut quaestione vel oratione, quomodo sermone, argumenta, probationes accipere debere debemus: ex quo deducimus duplicem deductionis cursum, scilicet sermocinativum et argumentativum.

Itaque in deducendo aliquo subiecto sive scilicet dictum sive oratio, sive propositio sive quaestio, dico enim hic subiectum non solum quod in propositione subiectum est, sed et circa quod versatur animus, quod est objectum intellectus vel cogitationis, quocumque ejus modi proposito, diversi modo deduci potest.

Uno modo plano processu, ex ipsa arte, ordine principiorum servato, coniungendo vel separando subiecta, praedicata, modos, determinationes, tam subiectorum quam praedicatorum, et hoc vario modo vel multiplicando unum terminum ad alium, respectu actionis, passionis, imitationis, alicujus principij, secundum figuram A vel T, faciendo combinationem cum pluribus et singulis terminis, varie combinando: vel per oppositum investigando vel deducendo et variando secundum regulam aliquam, aut quaestionem, commiscendo et principia, secundum duplicem et multiplicem figuram, planam vel illatam, vel secundum alias quodvis inferendi genus constructivè vel destructivè. Aliud etiam notandum est, nunquam tractari aliquid, in quo non sit aliqua regula implicita, secundum quam dicatur id quod dicendum est. Cum itaque res aliqua pro subiecto suscepta, est per artem deducenda, sive dictio incomposita.

vel intentio aliqua vel sententia à proclaro aliquo
 auctore posita, vel aliter suscepta, sive sit aliud
 quodvis thema, de quo sermonem facere intendimus,
 posuimus subiectum hoc deducere per modum
 absolutam et respectivam, faciendo illorum inter se, tum
 ad subiectum ipsum, variam attributionem, aliquo
 verborum diversum mediante, ut per est, inest, fit
 facit, habet, dicitur, possibile est, necessarium est,
 et ejusmodi: qualem differens inter terminos extrinsecos
 ostendimus; active vel passive. simpliciter, multipliciter
 ratione, vel in seipso, vel ad seipsum, vel à seipso, per
 seipsum, vel propter seipsum, vel secundum seipsum,
 vel in quantum est hoc, vel in hoc, vel cum hoc et
 secundum hoc vel ab hoc, et secundum hujusmodi mu-
 tationes, prout possunt accidere, aut ex una parte
 aut ex diversis, per eadem verba, vel alia, ad idem
 vel ad aliud, vel ab alio deducendo, affirmativè, vel nega-
 tivè, nominaliter vel verbaliter, discurrendo propriè
 cipia, et regulas et subiecta, secundum variationem
 de uno ad aliud, de generalibus ad minus generalia,
 et per contraria, ascendendo et descendendo, ut major
 fiat multiplicatio et varietas, mutatis verbis ver-
 bis et propositionibus per quae discursus ejusmodi op-
 tificari potest. Et sicut procedimus in his secundum
 modum simplicem et simplicem, sic etiam procedere pos-
 sumus, secundum modum mixtum et multiplicem
 multiplicando figuras variâ commixtione terminorum.
 Si verò per questionem et regulam rem ipsam deducere
 volumus, sive implicite sive explicitè, hoc secundum
 aliquam questionem et regulam fieri potest: ut si
 de nomine non constet, primo quid nomen investi-
 getur deinde cum nomen explicatum est vel posse
 constet, per questionem. Utrem rem ipsam inve-
 stigamus, discurrendo tunc per oia quae in fig. A et B
 nominantur per convenientem aut inconvenientem, probando
 affirmationem vel negationem ejus quod propositum est,

sumendo, locos plurimos, ex Fig. T. quibus probamus, non
 esse vel non esse. Illud autem considerare oportet,
 nullam regul. secundum se probare totam suam ques-
 tionem, sine alterius commixtione: exempli gratia
 si questio sit, utrum iustitia esset responsio similis
 per T. D. quia misericordia est, quod est contraria
 iustitia, jam emerget regula, qualiteris, in qua simi-
 litudo, contrarietas, quod consistit, soli enim qualitati
 aliquod est contrarium. Quod si responsio sit per T.
 quia Plus est, quod est causa et principium iustitia,
 emergit regula derivationis de quo, et est illa questio
 de quo est iustitia, et secundum eundem modum, ex
 diversis responsionibus et probationibus aliis, ulterius
 colliguntur: caprediti autem his, quae ad Utium. diu
 oporteat, proximum erit investigare, per quod questionem
 quid, secundum oēs species suae, et sic deinceps per aliquas
 oēs questiones, in una quaque questione, illum modum
 servando, qui de utrum explicatus est, et fiat transitus
 de pibus et per oia quae sunt in figura A. et F. ad
 tribendo etiam subjecta vel pp simile, aut diversum, vel
 pp subjecti operationem, vel principia, licet enim subjecta
 ipsa in probationem veniunt, ut si de iustitia dicatur, op-
 tendamus iustitiam esse in Deo in angelo, in homine, iusti-
 tiam. Hoc vel ita facere apud Deum, hominem, angelum,
 et ceteros, commiscendo et multiplicando per singulas
 figuras, et in singulis subjectis, secundum illorum capa-
 ciones, veritates, falsitates, possibilitates, impossibilitates
 aut de esse rei vel de graditate vel qualitate et simili-
 bus, per mixtionem multiplicis figurae.
 Hoc etiam addendum est, mater istarum terminarum in
 bus artis huius discursus consistit, posse unamcunquam
 aliam accipi etiam alienissimam, vel quantum libet
 multas, per quas eodem modo discursamus ad rationem
 questionum, et cum aliquid simpliciter dictum est, postea

Accedit ad haec alius quidam deducendi modus, ut puta
 quod una propositio vel res deducitur per aliam, ut
 si iustitia sit pro subiecto et deducatur per hunc versu-
 culum: Arma virumquecano: dicamus iustitia arma-
 ri hominem contra vitia et tentationes, et per iustitiam reddi
 virilem animam, ne sensuum illicebis mulieribusque afflic-
 tibus succumbat, et hominem pro iustitiam acquirere, sibi
 perpetuam laudem et gloriam, et ab omnibus laudari et
 decantari ad posterum, in bonorum exemplum. Simi-
 li ratione, si sapientia pro subiecto et deducatur per
 illum versiculum: Regina novam cui condere iussi-
 ter urbem: dicamus itaque sapientiam reginam, et
 novam, et non senescentem, et istam condere urbem, vi-
 delicet Ecclesiam, ad qua nobis occurrunt hunc dictum
 salomonis: vocantis eam mulierem, adolescentiam no-
 stra, et istam edificasse sibi domum, septem excidisse
 columnas, et in hunc modum plura. Ex his quae
 iam dicta sunt, satis patet ordo deductionis: sed hoc obser-
 vandum est, ut ordinem commutemus, commiscendosque
 quas, et hinc inde ex una figura transiliendo in aliam
 prout ornatus vel metaphas postulabit, unam regulam
 ex alia trahendo, sic in, ut primum simplicia tractan-
 tentur antequam ad composita deveniatur: deinde
 vero permixtissimi: modo quod tota res simul disperatur
 modum de singulis partibus, multitudine locorum essen-
 tialium et accidentalium, probationum, improbationum,
 demonstrationum, solutionum elegerunt, quod supra
 dicta sunt, adducendo substantia, predicata, et prin-
 cipalia, esse, essentia, actus, forma, potentia, et
 cetera quae in figura Aet. T. includuntur.
 Appo oratorum deductio orationis in confirmationem
 et consolationem distributa est, in quibus tota
 vincendi species rationis per suadendi consistit.
 Confirmatio est proposita narrationis approbatio,
 secundum distributorum membrorum expositionem
 secundum modum argumentandi ex locis et modis
 superius traditum. Consolatio, ex eisdem figuris
 ex quibus confirmatio, nam contrariorum eadem est dispositio

et hoc fit sicut docuimus superius de argumentorum
dispositionibus. Sciendum insuper, propriam
in oī. materia vel ethica, vel politica vel theolo-
gica, tria occurrunt causarum genera:

Demonstrativum, qd fitur in aliquis laudem aut
vituperationem. Deliberativum, ad faciendum vel
dissuadendum. Iudiciale, qd positum in controversia
reges accusationem aut petitionem cum defensione.
Praeter haec genera saepe mixtum agenda occurrunt, saepe
etiam, et si non cum multis, fiat consultatio, vel apud
tribunal, si ab una persona oīa haec genera veni-
unt agenda, ut in predicatione verbi divini, conciona-
tor ipse fit actor, populus tanquam reus, consien-
tia iudex, aut unus ipse supplicat oīum suffragiis
vota. Conclusio est ultima pars totius orationis,
et sermonis terminus auditoris memoriam reficiens et
animum eius commovens, et potest fieri tribus modis.
Vel potissimo a liquo argumento, in quo totum reliquum
sermonis consistat, atque ita concludatur sermo.
Vel fiat per epī. memoriam, ordine colligendo et compo-
nendo, quibus de rebus verba fecerimus: et hoc debet
esse brevis, ut rememoretur, non reintegretur ne
ab exordio vel lectione, secundum directionem, cuj
sumatur initium. Vel amplificatione utendi est
novendo aq. tepentes, et secundo comitoy, qd fit per loca
communio superius narrata: materia secundum diver-
sos modos differendi, diversos modos differendi diver-
sine inferendo, ut puta in theologicis ad finem eter-
nitatis et omnipotentis: in iure, qd equum, bonum et
utile: in oratoria, qd deca, delectet: in mathematicis
qd maxime perspectibile est: in sermonibus devotioni-
libus, ac supplex, lacrymas, vel voluptatem, aut cha-
ritatem. De angelorum sanctorum et ecclesiae, aut
amore proximī, aut parentum fratrum, conjugū
liberorum, familiarium, meliorum, officiorum
divinorum: aut honestatem, et virtutem, maxime

earam, qua ad communitatem horum et liberalitatem
 ac mancipiorum alienationem, et conscientiarum sa-
 renationem valent: aut ad deconum, transferendo
 sensibilia ad intelligibilia, et divina ad mentem,
 et vitam angelicam, et similia, exhortando auditores
 ad ea retinenda, et in eos à quibus hac violata sunt
 incitando odium, et invidiam, deum amorem,
 do miserationem. Haec oia multiplicando prola-
 do, amplificando, per oēs artis partes, scilicet unam
 duplicem et multiplicem figuram, atque ita conclu-
 dendo sermonem, quoniam modum nunc per exem-
 pla ostendetur. Reliquum igitur nunc est, ut
 exemplis quibusdam ostendamus ipsius dispositionis
 ac applicacionis modum, secundum praedicta, ea
 quo in praecedentibus tractata sunt. Primum itaque
 exemplum sit, quale Andreas sanctus tractat
 secundum gloriam ac simplicem reductionem.
 sit itaque ieiunium pro subjecto, atque hoc decon-
 camus primo per figuram A.
 De ieiunio habiturus sermonem, ab hoc evangelio ver-
 bo exordiat: Venient dies cum auferetur sponsus
 à filiis nuptiarum et tunc ieiunabunt.
 Quo verbo intelligimus palam apostolis qui tunc
 praesentes demonstrantur et per eos toti Ecclesiae
 Christianae, constitutum imperatumque esse à
 Domino nostro. Est istiusmodi ipsum ieiunium: si-
 enim et alio loco legimus: quod vobis dico omnia
 dico: vigilate. Tris igitur hoc evangelico atque do-
 minico precepto moritur; non, si ceat ieiunare
 ut ad aeternam, quo ieiunantibus promittitur
 laetitiam perveniat? dicente Domino: beati
 qui nunc esuritis, et cetera. Cum perspexerit
 eam virtutum copiam, qua in ieiunio collata
 est, et qua in ieiunio perficiuntur, et quam recte
 ordinatum ac conditionatum est. Est enim

jejunium abstinentia cibi et potus, quo quidem
 abstinentia ea abstrahit, quo carnis sunt, ut non
 seruet ea, quo spiritus sunt, et faciat observan-
 tiam suam scripto sublimiorem ac ea conjugat
 reddat spirituales. Porro inquit apostolus. Debitor
 res sumus non carni, ut secundum carnem vivamus,
 sed spiritui: si ergo spiritu vivimus spiritus
 et amoremus: qui enim secundum carnem vive-
 rit, morietur. Nunc est quod jejunium unitatem
 cum Deo: nam et Deus spiritus est, et qui adhe-
 ret Deo unus spiritus efficitur, cum Deo: jejunium
 autem, quo quissam Deo unitur, unum
 esse oportet, non divisum, de omnibus et suis partibus
 compositum: cujus integritatem nulla divisio
 quassaverit, ut scilicet sicut corpus jejunat ab
 esca, ita anima a peccatis: sic totus homo ab omnibus
 concupiscentiis suis inordinatis jejunet: capillus
 a superfluo cultu jejunet, oculus ab inani visu,
 et aure a pravorum verborum auditu, a voluptu-
 osis olfactibus nares, et lingua non ab esca otio-
 sa, et sapientum delectamentis, sed et ab omni sermone
 inani et verbo otioso jejunet. Excedat a corde
 omne impium, sordidum, invidia et avaritia,
 et omnis mala libido: hoc enim cor est jeju-
 nium: non targa manus illicite non profici-
 cantur pedes in scandalum, sic enim et manus
 et pedes jejunabunt, hoc enim omnia collectione et
 integritate sua jejunij constituent unitatem, atque
 perfectionem. Quia itaque ad jejunij requiruntur
 perfectionem si unum eorum non fecerit, non
 dicitur recte esse jejunatum, quod paucis verbis
 significat inoprens: non est hoc jejunium con-
 forcare, quasi in circulo caput de se hoc colliga-
 tiones impietatis, restituere injustas, misericordias
 fac in pauperes, et solum enim quod perfectum est
 hoc Deo gratum est, quoniam ipse perfectus:

Unde illud Mathxi secundo: perfecti estote, & c. Levit.
19. sancti estote, quoniam ego sanctus sum et
dilecti: non offeretis mihi mercedem nec mutua-
torem, &c. Omnibus itaque amplexandum est

jejunium, tanquam celeste ac spirituale bonum.
Sed non dicitur jejunium bonum, nisi bene fiat.

Quid enim bonitas, nisi communicatio: bene itaque
jejunat, qui escam sibi mel. abstinet, pauperibus lar-
gitur, non qui velut exactor lupi quod jejunat, pau-
perem affligit, debitoribus suis tunc maxime est ini-
ustus, quod apud Hieronimum legimus: die jejunii ap-
paret voluntas in molestiis debitoribus restri-
tum adjicit: est hoc jejunium, quod elegi, frange
esurienti panem tuum, vagos et inopes recipere in
domum tuam, &c. cetera. Quia bonitas nisi jeju-
nio acceperit, non erit jejunium bonum, sicut
tem jejunium non sit bonum, non erit deo gratus
qui nihil precipit, nec acceptum habet, nisi
bonum, quoniam ab eo omne bonum manat,
et eo genere gratias sibi refundi jubet.

Magnus est jejunium abstinere ab iniquitatibus
quia magna est iniquitas multarum, magna
etiam adversus hominem ipsarum poenarum atque ma-
litia: ut eo major sit in jejunio laus, constrep-
tibus undique tot hostibus, his quidem palam, illi
per insidias, ut apud Prophetam legimus: Doce quod
multiplicati sunt inimici mei, et alibi: Circum-
dedit me, sicut apex: et ex hoc jejunium illud
magis est, quoniam ad animam pertinet: aliud vero
ad corpus, et ad escam, ad autem plus est quam corpus
et peccatum plus quam esca, imo multo pre-
stior est anima corpore.

In jejunio etiam quod
propter eam perseverantiam, iuxta Sacrum illud
proverbum: qui perseveraverit usque in finem,
hic salvus erit: et qui legitime contaverit, hic con-
nabitur. Hinc Moyses acceptum preceptum,

quadraginta dierum jejunium continuavit, non
manducans panem, neque vinum bibens. Ali-
qua alia afferre, perseverantia jejunii exempla
prosem, quae mihi facio. Haec igitur perseveran-
tia si desit à jejunio, ut in alijs virtutibus
laudem evacuat, minuitque meritum et sperat
praemium. Facit autem jejunium prope-
rem suum potentem ad dominandum imperan-
dum quod suis concupiscentijs illicitis: hic est contra-
rio dimittit jejunij impotentem hominem facit hinc
salvator ait: Hoc genus damnatorum non efficitur
nisi in jejunio et oratione. Et apostolus præcipit: ab-
stinere à vino in quo est luxuria: A feminis. Ver-
ter mere astuans, pergit in libidinem. Hoc in
offensum est, qui propter ebrietatem commisit in-
cestum. Hoc in Holoferne, qui cecidit in amplexum
Judith, caputque et vitam amisit. Tabuit
jejunium sapientiam, et vinam et humanam
aut certe disponit ad illam: unde illud proverbium
linguis ventis macer intellectus. Hoc patet jejunio
de Moysse, qui jejunando divinam scientiam et arte
complevit est: jejunando Helias curru igneo erectus est.
Item Daniel et ceteri tres juvenes jejunantes scienti-
am adepti sunt: et apostoli jejunantes receperunt
hujus vitam sanctum. Joannes jejunando in insula
Salthem revelationes accepit, ecclesiasticas.
Jejunium oportet esse voluntarium: ipsa enim
cibi abstinencia, nisi ad electionem fiat, nullam
in se habet virtutem: hinc legitur, Dominus Israel
spiritu sancto intravit desertum. Jejunium vir-
tuosum est, si ab homine virili fortiter sustineatur.
Hinc ad Hebraeos 11. Legimus, quomodo sancti in
cavernis terre nuditatem, miseriam esse jejunium
viriliter sustinuerunt. In veritate autem jejunare
oportet, non in simulatione, unde Dominus in Evangelio

nolite fieri, cum jejunatis, sicut hy pocrita. Insuper
ergo et per jejunii promissum non habebant, et
cetera, unde: v. vobis scribis et pharisais.

Gloriam nullam praestat jejunium, nisi honesta
rei causa deserviat, ut si pro criminum ignominia:
non enim est pro superstitioe jejunandum, ne
pro inani gloria, unde illud: tu autem, cum jejunas,
unge caput tuum, et faciem tuam lava.

Per figuram Idcirco hoc modo jejunium decra-
catur. Jejunium differt inter se, nam aliud spiritu-
ale aliud corporale: quo utraq; in unitate et perfec-
tione jejunij requiruntur, ut unum alterius rotator
suffragio, nam corporale sine spiritali vacuum est,
spiritalis sine corporali sepe difficiliter observatur.

Facit etiam jejunium, hoc differt a bestis, quae suae
appetitui ducuntur, ut neq; in cibo, neq; in potu sibi
temperamentum ponant, neq; ab alia ulla voluptate,
cum delectabilium praesentia objecta habent. Neq; potest
homo recte homo dici: si tunc solum jejunet, cum istis
careat, et non potius in ipsa abundantia modum sibi
ponat: ut de David opulento rege, legimus, qui inter
epulas regias libi positis cinerem tapetam parum
manucebat, et propoculum cum fletu miscebat.

Sicut homo per jejunium discernitur a bestis, ita
conjungitur angelis, et aliquando majus in se habet
quam angeli: quoniam cibi potusq; abstinentia
angelis per naturam inest, quod nullo corpore inveni-
nullo fomento corporali utitur homo autem, quod
in corruptibili corpore spirituales vitam, modulationem
que suscipit, potest angelis vel simili quae, vel major
angelicam in eo imitatus puritatem actione virtutis.
Sicut angelis bonis jejunium commendare facit, jejunatio
ita natos de more expugnat et fugat, quos crapula

libidinosi improbi janitores in atrium mortale hanc
 admiserunt. Unde Salvator ait: Hoc genus demoni-
 orum non ejicitur nisi in jejuniis et oratione. Sic
 de Judo legimus, quod post buccellam intravit in eum
 Satanaz, videlicet quasi craspula segrax. Jejunio au-
 tem multiplex constitui possumus principum:
 nam in lege iustitia, ante peccatum, instituta est,
 ut esset prohibitione et observantia meritum: prae-
 cipit enim Dominus ne de ligno scientiae boni et mali
 comederent. Institutum est post peccatum in penam
 dicente domino: in pedore vultus tui respiciam
 ne tuo quo sappe fraudaberis, et cetera. Similiter quae
 vngesimale jejunium invenimus in Moyse insti-
 tuta, in Christo, in iudaica observantia, item in Apo-
 stolis, in pontificibus et sanctis patribus
 institutum. Jejunium est medium, coniungens
 in homine ea quae inter se frequentem pugna certat
 animam scilicet et corpus, ut inquit Apostolus: Caro con-
 cupiscit adversus spiritum, et cetera: quare nisi je-
 junio compefcatur, sub spiritus imperio difficile
 continetur: quod sapienter in parabolis in multis dicitur.
 Qui delicate mulierem suam, inveniet eam contumacem
 sicut jejuniis est, ut corporis affectus huiusmodi possint
 ut autem non impotentia declaratione craspula, liberior sit
 ad suum officium exercendum. Similiter hanc ali-
 qua invenienda de ultimo triangulo. Per figuram
 autem de deducimus jejunium, quodendo de eo per
 diversas quaestiones et diversimode, utrum jejunium
 est bonum. utrum bonum sit jejunare, quid est je-
 junium, quid est in jejunio, et in quibus est, quid opera-
 tur jejunium in homine, quid tenetur jejunare. Quis
 non de quo, est jejunandum, quare institutum jeju-
 nium, quare debet esse jejunium, quantum debet esse
 quod jejunandum, ubi jejunandum, ubi fuit institutum

jejunium, à quo fuit institutum, quomodo jejuandum
 Cui jejuandum, quoties est jejunium, quoties
 jejuandum: et sic de similibus, accipiendo solutiones
 questionum ejusmodi secundum regulas suas misendo
 figuram. Aet. I. ut supra docuimus.

Ultimum nunc exemplum esto quod ponit ipse Gargamus
 in sua Rhetorica. Societas ille, philosophorum
 princeps facile, et pater omnium, adolescentem quens
 dam ingenuam et liberali forma, praeditum intuentem
 cum is quidem tacitus o'istatute adstaret: quin ingens
 loquere age ut te videam o' adolescentem: scilicet. Super ad
 et oratione magis, quam specie exteriori iudicari in
 ratus. Atque eundem nunc quoque tractat aliter conspici
 excellentiam quam doctor egregio, seu potius omni
 vos, qui adestis: unus enim pro omnibus locutus est.
 velle animi ingenioque meum ex oratione periculum fa
 cere. Et eundem tamen nunc vereor, ut expectationi
 vestra parum satisficiam, hi quia non possumus
 omni dicendi honeste averfari, in eum enim, retro
 dicendi campum, ut Gorgonio more, quacunq; de re veli
 tis, dictumque spondendum, nec mihi nunc iudicium
 retro licet referre, quippe quatuor, sero quidam
 tes. Esto igitur, quod mihi excellentia tua propositum
 dictionis huius thema, ex media philosophorum ac
 dialecticorum schola deproptum. Accidentia
 conferunt magnam partem, in eo quod quid est. Et
 quoniam non brevitate dialectica, quin oratorio sy
 mate propositum hanc tractare contendimus: pri
 mum omnium disquiramus, sintne accidentia, et quid
 sint: deinde quid tibi velit hoc, quod quid est: ac pos
 tremo, quomodo magnam partem accidentia in eo
 quod quid est, consequantur. Et Accidentia quodam mo
 do non similiter tractant philosophi, de quod accidentia
 per vulgata dictis declarat: quippe accidentia est quod
 potest ad se, et ad se, mater subjecti coniungit se.

Siminum igitur esse accidentium à subjecto dependet,
 ita sane, ut absq[ue] subjecto omnia quidem non sint:
 cuius ratio est, quia sunt in alio et non quidem ut
 pars. Impossibile est tñ ipsa esse absq[ue] et in
 quo sunt: commensurantur igitur subjecto, et subjecto
 numero etitate numerantur. Sic nempe hoc albedo et
 hoc triangularitas sunt, quatenus hoc aut hoc cui in partem
 subjectum permanet: simulq[ue] cum eo utilitatem, et
 dolescent et senescunt et intereunt, et locum mutant
 et circa se feribuntur, et peregrinantur, et secent, et com-
 plicantur. Atque ad hunc quoque modum saepe nūc
 impicem cedunt: scil. calore quasso frigore admittitur,
 et calamitosam paternitatem quassat excipit: et sic
 a olim conjugium, fusti rediuitate mutatur. Im-
 verò ex his quae de accidente dicta sunt, ingratum quid
 est, quid aut cuius modi sit, patere arduum: non solum
 enim subjecti mentionem fecimus, cui, quantum
 est, ut ita loquar, entitatis ratio proprie convenit
 ut q[uod] sua entitatis robore accidentia sustinet et
 fulcit atq[ue] sustentat: quippe à substantiando haud dubi-
 um substantia nomen decorum est: et prima quidem
 substantia, quae principaliter et maxime subsistere di-
 citur. Hoc itaq[ue] q[uod] substantia est his quae ei accidunt
 per se saepe cognoscitur: si quidem substantia intelligibi-
 lis est, accidentia fore sensibilia, quae sensibus interiori-
 bus exteriorib[us]q[ue] percipiuntur. Ut autem sensus
 nostri sunt intellectus: sic ea quoque, quae sensibus
 percipiuntur ministerio quodam ad e[us] cognitionem
 q[uod] intelligibile est, quasi manu ducunt. Eimvero
 ut multiplex est accidentium varietas, sic multiplex
 quoq[ue] ad cognitionem e[us] q[uod] quidem est, insinuat[i]o.
 Hanc autem accidentium varietatem novem philo-
 sophi distinguere capitulis, quae principia pythagorae
 mente appellat:

mirum quod illud est in tanta ipsorum varietate, summam
ad hoc esse concordiam, et affectuam, rursus inimicitiam.
nam id verbi gratia dicamus, calor et frigus conveniunt
quoniam maxime, nam sub eodem sunt genere qualitatis
et maxime quod discrepant, nam mutuo se expellunt,
neque invicem se compatiuntur, capitqueque omnino
est inter accidentia principalia, seu extrema dissidium:
nam media quoniam utrumque non pariter possunt, in
apociter invicem confligunt. Omnino vero, ut in ma-
liando, quod efficacius est, attritum prius atque expugnat
in quo eius locum succedit: at ubi equo Marte pugnat
longius est certamen: sic hinc in his, quae contrariis
composita sunt, asidua est belligeratio et hic illa
Historica, donec nullum solvatur et compositio ea la-
befactetur. Sicut autem hoc quae diximus hactenus
valde quoque philosophantium notitia et quae scholasti-
cum, siquidem sentiant praesentes et tabulata percellat
at siquidem libet alius audire, iniquitatibus vestigiis
accommodatus alia ratione hanc ipsam propositionem
pertractemus. Accidentia nunc itaque libet agnoscere
omnia quae extra Deum sunt et quae Deum non sunt.
Solum autem Deum id quod quid est. Atque ne id nove-
at affectativè nimirum dicere videatur, Deum Moyses
loquentem unum asseratur verbum: Interrogavit Moyses
Domum, quidnam esset, et quid haberet nomen. Ille autem
ego, inquit, sum qui sum: sic loquere filii Israël,
qui est, misit me. Propterea quod quid est, bonum hoc
necesse est, solum autem Deum bonum, solum igitur Deus
est, qui ergo non sunt Deum, hanc inesse hanc confiden-
tione accidentia dicemus. Sed bonitas creata est illius
increatae bonitatis velut umbra quodam. Nempe illa
immensa est atque aeterna: haec autem finibus certis

circumscripta, et temporis angustia inclusa. Plebs
 illa divina quidem bonitas, atque miranda sub
 sistere, humana autem absque divina nequaquam.
 Atque hoc testatur Simonides ille, noster cum ait:
 Aperiens te manum suam, oia implebuntur boni
 tate. Jam vero cognitio et industria quae aliis quidem
 rebus aliqua quodam modo inest, his siquidem clari
 us, autem obscurius: similiter quod apud et studium sci
 entiae aut rerum similitum, est convenientium oia haec sunt
 ex cognitione, amoreque divino expressa, sed adeo sane
 longe, ut respectus huius illius, quo solem vincit, clamo
 ris flagrantis tenebrae cineris, et gelu glaciaceo, pop
 uli appellantur. Quis dicam de virtute quocumque
 ea, rebus inest, nisi divina sit virtute fulcita, nonne
 oia fragilis est et caduca? fallaces vero rerum cognitio
 nes, et instabiles, ubi ita loquar? statim, quis non videt,
 nisi qui sciens ac volens, quocumque se vertat corporis
 oculos claudit? O vanas horum species, o desiderata
 caeca, qui inter tantam tamque insignem rerum omnium
 fragilitatem gloriae stuant, qui in his, quae diti, acci
 dentibus firmamenti aliquid collocant, et non potius
 in eo quod est. Astruit ille ois marmore, pario, et sua
 mo, aut lacunaria obducit: caecum alius montes et
 abdita inde eruit metalla: alius agris atque hortis
 colendis studet: et frequentius alius cogit armenta,
 multo vero magis plerique homines sui potestatem suam
 redigendis incumbunt et nec suo, nec alieno, dum
 id efficiant, sanguinem parcunt. Quod si quis est ad
 paulo erectiore, ad eum contempletur, cuius intellegentia
 siquidem appellant, investigat. Sed non est studium
 fructus, si quis in eo subsistit: quin magis fuerit opus
 precium, in eis, qui est cognitionem perire, exacciden
 tium, bonum contemplationis: magnam quidem partem
 conferunt in eo quod quid est, hoc est, ad eum quod

est cognitionem. Invisibilia enim DEI sicut ait Paulus
ad Romanos 1 a creatura mundi, per ea, quae facta
sunt, intellecta conspiciuntur: scilicet domorum, atq[ue]
turrium, praesidia, quibus civitates privatim, pub-
licè q[uod] firmantur, Num. regum, oïum ostendunt
praesidem esse, monstrantq[ue] tutorem: quippe signa
in his praesidij est, quo manus fabricantis humani
quanto magis in eo, qui ipsas hominum fabricatus est
manus. Beek. igitur propheta ille Psalmographus.
Sicut inquit, Dominus edificavit domum, in vanum
laboraverunt, &c. Expositi ab ip[s]is, quo artificis conspectus
ad naturam magis libet accedere, per q[uod] q[uod]q[ue] ostendunt
demus, aliqua eorum, quae nos in eis, qui est, cogni-
tionem adducant, scilicet sicut verbi gratia aliquam altitu-
dinem in exhausta fontium scaturigine indefici-
entem nos credere movent DEI bonitatem, quae
apud ea largitione, nihil minuitur, aut evacua-
tur: ceu fontes perpetua aquarum emanatione
non deficiunt unquam, neq[ue] siccantur. Terra
verò ipsius latitudo, seu amplissima dixerim celi
capacitas, immensam DEI imaginem testatur.
Nam vero perpetua haec elementorum inventa, mi-
nimè senescentem DEI indicat aeternitatem. Quid
innumera arborum et plantarum vires vim ne DEI
omnipotentem approbant? Minime haec si theologi
ex hanc contemplatione, impositione divina ad
mirationem non rapiuntur. Alia verò multò luculen-
tius, cum, qui est, nobis ostendunt, ne nipe formica
ceps, felis, canis, milites huius generis, industria filii
ingenio Creatoris sapientiam, quancquam multo
prodicare videntur. Nunc salomon, sanguis non
sapientia eximit in domus exaltisq[ue] verticibus?

cursu alia quoque affectibus divini animi quaedam
 exhibent notae, pugnant quippe pro catholice
 conjugia sua particularibus defendunt. Virtutes
 autem divinas nullum aal tam clare exprimit,
 quam homo: in eo enim iustitiae misericordiae pro-
 dentia: ita quidem ut si semel homo seculo con-
 templetur, proposit bonam magnamque partem
 cognitionis eius qui Est, ex suis ipsius consideratione
 venari. Nec mirum: esse enim ad imaginem et
 similitudinem Dei factus, sive enim inferiora se,
 sive semetipsum. Homo rimetur, abunde inveniet,
 quibus in eius, qui Est, cognitionem aliquam adu-
 tos si suscipiat, et in ea, quae supra sunt, oculo-
 rum, mentisque aciem dirigat, prope quanto inspi-
 ring eam. Qui Est, cognoscat: Caeli enim enarrant
 gloriam Dei. Et certe veritatis divinae haud ubi
 alibi tam clara sunt, quam in caelo documenta:
 ubi stelle etiam quae errones appellantur, mini-
 me errant, sed lege certissima orientur et occidunt.
 Siquidem is qui mihi soepe vocatur ad partes, Da-
 vid propheta ait: Sol cognovit occasum suum.
 Denique praedictur nobis angelos penitus cognoscere,
 ubi omni perspicacitate. Dei gloriam intueremur
 sunt enim seu specula certissima, nulli obnoxia
 corruptioni, quae divinitas absque sui contemplatione
 nitidissime expolivit. Sed iam quidem diutius ac pro-
 positum fuit, in accidentium serie immorari
 sum, et multo in minus quam res ipsa postulat:
 nullus enim dicendi finis esset, si quis velit, quod in rebus
 sunt, divinitatis imagines singulas persequi. Et
 omnino Auctore Dionysio de rebus sacris perfectissime
 loquendum est. Ergo postquam accidentia magnam
 partem conferre in eo, quod quidem est, monstravimus,

idemque et mathematici et theologicis fieri admonuimus
 modo quo in eandem sententiam lex medicis et philo-
 sophis consultis dici possent, consulto omittimus, hinc
 quod ex his, quae dicta sunt, plenius horum trahuntur
 nam ne ad obliuionem, quae apud declamantes, potius
 ab integro sermone ordinamus.

Uno autem longiori exemplo hanc artem plani-
 orem faciemus. Si itaque hoc pro themate:

Spiritus Domini replevit orbem terrarum.

Pro deductione, huius aliorumque similium sequens
 propositus advertatur, incipiendo per regulam enti-
 tatis ac quoniam utrum, ostendens primo spi-
 ritum ipsum esse, hoc modo, ut sequitur exordiendo.

*Communus est omnibus opifex Deus, aeternitatis Do-
 minus, pater et origo iustitiae, qui omnia fecit et cre-
 auit, non in tempore, neque ex tempore, sed ex o-
 mnibus suis, simul etiam temporis dedit initium:*
 quod quidem opus extra suam naturam et substantiam
 non est, quoniam non est murus, necque
 aliquid aliud. Deus enim ante mundi huius opifi-
 cium credi aut intelligi non potest, aut otiosus
 fuisse, aut solus, quasi per hoc aeternitatis tempus
 à se aeternis saeculis ab ipsa aeternitate, compa-
 ratus sit, quid se facere oporteret. Est ergo in Deo
 actio quodammodo intrinseca, natura et substantia
 consors, quam recte Spiritum Domini nominavi-
 mus. Neque enim sine spiritu Deus esse, fieri pos-
 test, si Deus ipse est, et si aliqua suorum dignitas
 tum in ipso vere esse, dici possit: Esse enim divinum
 cum sit natura bonum et ipsamet bonitas, incannu-
 nicabilis esse non potest: esse enim bonitas, ratione
 cuius, bonum est bonum, et bonum agit bonum,
 quod nisi in communicatione esse non potest: itaque

quomodo ab aeterno Deum bonum esse dicimus, qui
 nullum bonum agit, nullum spiritus bonum. Spiritum
 sicut ipse est bonus? nam et Deus spiritus est,
 et ex seipso spiritum spirat, non separatum, quia
 ex sua substantia est, quae indivisibilis est, sed sibi con-
 junctum atque ejusdem secum immensitatis et
 aeternitatis. Nam si infinitus est Deus, infinitum
 aliquid esse producit: hoc autem non est mundus,
 qui certos suos habet terminos, certa sua latitudine
 ac longitudine descriptus: similiter non terra, non
 ignis, non aliquid horum, quae conspiciuntur siderum,
 haec enim omnia finita sunt: sed Deus ipse, aequè infi-
 nitum aequè immensum, incomprehensibilem quae
 spiritum ex se spirat, spiratione veniente ex illa
 immensitate, et tamen ab illa immensitate non egreden-
 te: quoniam et ille immensitatis capax. Etiam cum
 aeternus sit Deus, et otiosus vel solus esse non possit,
 bonitas facit aequalem sibi ac coaeternum producere.
 immensitas ipsa, aeternitasque concedant, ab aeterno autem
 mundus non fuit: spiritum ergo habet Deus, qui ut
 est immensitate coequalis, ita duratione coaeternus.
 Sed posset quis opponere istis: Si Deus est immensus
 et infinitus: ergo nihil producit à se ab aeterno re-
 aliter distinctum, sed ab aeterno solus Deus. Item
 cum nullum aeternum sit principiatum, spiritus
 verò principiat: igitur non aeternus. Probatur
 hoc: nam quod quid aliud producit, prius est eo quod
 producitur: sive fiat necessitate aut voluntate vel
 natura, sive etiam sit extra naturam, etiam si producat
 sit idem cum producente in substantia, ut rivus cum

fonte, si ille, natura prior est: Similiter in productione voluntatis, electio precedit actum; ergo coeternus DEO Spiritus esse non potest. De huiusmodi oppositionem dissolvit ipsa differentia seu diversitas actionum DEI altissimi que rerum agentium: nam omnes operationes divinae, secundum modum operationum divinarum, simul sunt cum ipso Esse divino: quicquid enim per suam formam agit, et opus suum per suam formam est, neque prius est et agit, neque prius agit hoc quam illud, cum simul omne suum esse complectitur propter immensitatem omnem durationem suam, propter aeternitatem omnem etiam actum suum propter omnipotentiam: Spiritus aliquis divinus est, et divina formatione ac substantia coessentialis, ipse idem quod et unus cum DEO, vel non possit ab eo separari, praeterquam per eum modum qui rationis est: Sic enim a DEO differt ipse DEUS. Possibile itaque est cum DEO spiritum esse, qui sit sua sapientia, et certa, sua sapientia amor, item ipse DEUS, virtus DEI manans ex potentia, veritas ex sapientia, gloria ex bonitate, vel sicut in ipso DEO sit simplicitas extra omnem summam commixtionem, et unitas omnimodae simplicitati repugnans, similitudo sine similitudinis diversitate, aequalitas sine aequalium disjunctione, sicut in ipso DEO summa distinctio est, nam origines Deum ac nihil agentem velut quicquid dicitur esse non potest, agit ergo aliquid, et actus quidem alius ab agente, quam non aliud aliud secundum substantiam. Si et cogitat Deum et cogitatio non est cogitans, et diligens DEUS et dilectio non est diligens: ergo Spiritus DEI a DEO est, alius quidem personaliter ab eo distinctus, spirando aliam personam, spirando idem secundum essentiam. Referant enim ad idem, spirans

et spiratum, et id oppositionis genus, quod secundum relationem est, solum in Deo considerare licet, et alia oppositione remota. Offensum est per regulam ubi et figuram A, spiritum ipsum esse. Idem modo offendere possumus per eandem regulam et figuram B. hoc modo: Denique divinam spiritum esse, tota mundi series, ab ipso suo ducta principio aperiissime monstrat: nam cum Deus ipse est aeternus, et ipse aut solus aut otiosus esse non potest, creatura vero nullum est aeternum, est ergo spiritus aliquid Deo et ipsi Deo coaeternus: non enim potest bonitas Deo esse bona, nisi spiritus: neque immensa, si non ex maiore et infinito illo bono, immensa atque infinita actio procedat, coeterna, et coequalis suo principio. Quid enim Deum posse dicimus, qui nihil agat? quid cognoscere, qui nihil cogitet? quid velle, qui nihil amet, hoc autem totum spiritus est, sive diligere, sive cognoscere, sive agere. Angelus etiam à Deo creatus, ceteris creaturis superior, et spiritualis naturae, ostendit Deum spiritum esse et spiritum spirare: nihil enim est creatum, cuius non sit in creatore idea. Angelus spiritus est, igitur in Deo exemplar suum habet, ut divinum spiritum esse oporteat: quid enim in angelo spiritualis bonitas, nisi ex Deo bonitas in ipso spirata? quid spiritualis magnitudo in angelo, nisi maiestatis spiritus magnificè spiratus à Deo? quid quod in angelo duratio, si non in Deo sit aeterna, et perpetua spiritio? Caelum ipsum spiritu movetur sive ille angelicus sit, sive ipsi caelo intellectus insitus, quem nonnulli caeli animam vocant, semper hic à Deo est, et divinum spiritum ostendit: nam quo pacto tanta caeli magnitudo perpetui

legibus consistere possent, si non maximus ille Deus
etiam huic machina praesideret, hoc vero ita po-
medium spiritum fieri oportet, actus enim omnis
est in fluxu sive manenti sive egredienti.

Videmus etiam hominem spiritu vivere, et diversis in
hominis spiritus esse, alium alio majorem, atque una
alteri praesidere: quare ad verum supremum spiritum
qui divinus est pervenire oportet, ut in omnibus
magnis ad aliquod maximum, quod sit infinitum
et in omnibus durabilibus ad aliquod aeternum. In
ipsis ergo spiritibus etiam quos subordinatos in homine
videmus, ad unum summum et immensum spiritum
ad quod fluxus cum pervenitur, pervenire oportet.

Sic etiam in alijs viventibus considerare licet, si-
perfecta sive imperfecta sint, imaginativa aut
sensitiva: nam sine spiritu neque vivunt neque mor-
ventur. Vegetabilia etiam ipsa, quod excreantur et
crescunt, et sic modo vivunt, spiritu quodam hoc
aguntur, per humores ascendente. Elementa etiam
ipsa, quodammodo inter se separata sunt, et aliud terra
sit aliud aqua, sic sic in ipsis spiritus immixtus
est, ut sine illo esse non possint. Legitur itaque
Deum habere spiritum sibi intimum, quo se moveat
sine mutatione, operetur sine passione: quo mediant
etiam fieri ad intrinsecum spiritus habet in Deo,
quo agat, faciat, regat spiritus omne opus suum,
et quod quid in universo suo opere administrat.
Manifestum est ergo spiritum esse divinum, uti et
alii spiritus spirituum quod operationes compenduntur.
Satis nunc ostensum est spiritum ipsum esse. Deum
et hic spiritus, modo videndum est. Primum ad
eius definitionem accedamus, divisione uti oportet
quoniam diversis modis hoc nomen spiritus in sacris
litteris positum reperitur.

Est itaque ex spiritibus creatis, spiritus angelicus cor-
 pori non conjunctus, qui quoniam non materialis,
 non corporeus est, suum esse nullo vocabulo ap-
 propriè explicari potest, quam quod dicatur spiritus: Hinc
 apud Prophetam. legimus: Qui facis angelos suos
 spiritus; et inter hos spiritus multa varietates
 sunt, tum ordinis et officiorum, tum morum et
 qualitatium, quo haec loco praeterenda sunt. Est
 alius spiritus humanus, et ille est corpori conjunctus,
 non si corporeus: immortalis, incorruptibilis,
 materialis quoniam forma est homini, cui corpus ma-
 teria est: Et hunc spiritum, animum appellamus,
 qui est principium vitae, sensus, motus, intellectus
 in nobis imaginem divinam maxima felicitudine
 praeseferens, non ductus de potentia materiae ut
 cetera forma, sed in se incorruptibilis, inextingui-
 bilis, separabilis a corpore et abigendo etiam corpus suum
 quod deseruit reasumpturus. Et de hoc spiritu inquit
 Apostolus: Si spiritu vivimus, spiritum et ambulamus
 et alius: Caro concupiscit adversus spiritum. Et
 Jacobus: Corpus sine spiritu mortuum est. Et Gen.
 legitur: fecit Deus hominem de limina et inspiravit
 in faciem eius spiraculum vitae. Est praeterea
 spiritus animalis, qui omni animali post hominem in-
 est, etiam ipsi homini, et in hoc spiritu conservantur
 virtutes corporis, itaque a suis fontibus per totum corpus
 manant, sive animalia, qui sensum et motum mi-
 nistrant, quibus a cerebro dicitur esse principium
 sive vitales sint, quibus a corde prima sive
 naturales, a quibus nutritio, digestio, et generatio des-
 cendantur, inter quem spiritum etiam quod videtur
 per Angustissimum de spiritu etiam plurimae sunt sententiae.
 Est praeterea spiritus ille, quem ore, et naribus tra-
 himus, quomodo eo carere non possumus, re:

refocillatur enim cor, neque tñ est spiritus naturalis,
 quandiu copiosus non est per nutritionem.
 De hoc spiritu legitur apud Job: spiritus meus
 attendabitur. Et sapientia sic: cave tibi ab hōe
 cum spiritus est in naribus ejus. Est quidam
 alius spiritus elementalis, ut est aer maximè
 si moveatur, ut apud prophetam: flabit spiritus
 ejus et fluent aquae. Omnes quidem hi spiritus
 divini sunt, sed ille maximè spiritus Domini
 est, qui est divinus et ipse Deus, de hoc namque
 sermo est, cujus descriptio nisi relative dari
 non potest, spiritus enim vocatur ad spirantem
 et est quidem duplex est respectu, unus primus
 passivus et ille intrinsicus in spirantem: alius
 accidentalis et secundarius, qui proprie dicitur in
 extrinsecus. Spiritus igitur Domini duplex est, alius
 intrinsicus, alius extrinsecus. Intrinsicus est ille
 qui ipsi divina substantia et natura. confor-
 matus est, idem ipse Deus, divina intuitiva quod in Deo
 vocatur spiritus et quoniam ille spiritus est Deus
 et spiritus Dei dicitur: spiratur enim à Deo, et
 in à Deo non egreditur neque exit, sed in ipso manet.
 Extrinsecus vero spiritus Dei est, non diversus quod
 à priori per essentiam, sed solum secundum na-
 tionem et de hoc spiritu presens sermo est,
 quando dicitur: spiritus Domini replevis or-
 bem terrarum; et alibi de eodem dicitur: Virtus
 Domini caeli firmati sunt, et spiritus omnis ejus
 omnis ornatu eorum. Agit enim Deus per
 essentiam suam, et agere suum est suum esse
 et posse, quod in nulla alia re inveniri potest:
 neque enim quam loquitur Deus ita loquitur, quod
 solum loqui non etiam Deus sit, quamvis hoc ipse
 quod sermone efficitur extrinsecus, operamini namque
 in Deo, ergo ille idem spiritus extrinsecus

divinus est, qui est intrinsicus. Sed diverso respectu.
 Est itaque spiritus Dei intrinsicus, ignis amorque
 ex mente veritatis divino procedens in ipsam
 mentem divinam, cum est spiritus Domini et spi-
 ritus sanctus: nihil enim est in Deo, quod non vide-
 Deus sit: nullum in eo accidens, nisi propa-
 tionis, realis autem inhaerentis nullum, quia est
 forma simplex et actus purus. Sed spiritus Do-
 mini secundum relationem extrinsecam, est divina o-
 peratio, immediate ex divina essentia, et virtute pro-
 cedens, ac producendum aliquid creatum. Neque
 enim ullo modo est medium inter Deum et spi-
 ritum suum essentialem, neque inter spiritum Dei
 et proprias operationes divinas medium interve-
 nientem, in Deo est virtus dispositiva operativa
 et omnia illa, quae ad perfectionem operationis requi-
 rentur. Nam cum actio sit a maiori ad passionem
 sibi proportionatam, et Deus ipse omnibus rebus maior
 est, et omnis res minor Deo, non potest aliqua
 res esse resistens operationi divinae, aut si capax
 operationis eius, ergo neque aliena dispositione,
 vel administratione utitur in actibus suis. De hoc
 itaque spiritu eo quod modo spiritu misero, replente
 et operante, diversis in locis sacrae scripturae libenter
 legimus, et illud: Spiritus Domini replevit orbem terrarum.
 Et alibi: Ingressus est spiritus sanctus in desertum.
 Et alibi: effundam de spiritu meo super omnes carnes.
 Et de Antichristo legitur in Apocalypsi: Quoniam
 interficiet illum Deus spiritu ignis sui, quod omnia
 loca ostendant spiritum ita vere describi posse ut
 descriptus est intrinsicè et extrinsicè. Unde illud Ioan-
 nis de spiritu intrinsicè: Spiritus sunt qui dant testi-
 monium in caelo, Pater Verbum et Spiritus sanctus
 et hi tres unum sunt. De spiritu extrinsicè sic:

Et tres sunt qui dant testimonium in terra. Spiritus
 aqua, et sanguis et hi tres unum sunt. Sed ut
 apertius quod ille divinus Spiritus sit intelligamus
 quia totus et plane explicari, nec verè describi po-
 test, multiplici circuitione naturam ipsius ambiamus.
 Est itaque Spiritus Dei, prout divina bonitatis enar-
 ratio communicata cum essentia divina et operatione.
 Est Spiritus Dei, magnitudo amplitudinis divinae,
 per quam neque spirando magnificatur Deus, neque
 ex seipsa producendo diminuitur, quoniam non est
 illi immensitas diminutionis lapax, aut unitas na-
 litudinis, aut sublimitas inaequalitatis, cuius virtus
 in Deo ita est quae in Spiritu ipsa. Inspiratione
 ostenditur, ut idem sit Spiritus cum Deo, atque eundem
 Deo aequalis, atque illius etiam unitatis et aequalita-
 tis nexus, perpetua firmitate eos coniungens. Est
 itaque hic Spiritus divino potestatis exemplum et
 actus ipse, quo divina potestas ostenditur, actus videli-
 cet extrinsecae operationis. Ergo Spiritus sanctus sicut
 actus est divina potestatis, ita est immemoratio di-
 vine sapientiae, dilectio divina voluntatis, divina
 virtutis operatio, exemplar veritatis, gratiae gloria,
 plenitudo diffinitionis, concordantia unionis
 sine oppositione, medium conjunctionis inter prin-
 cipium paternitatis et finem filiationis summaque
 aequalitas omni maiestate et minoritate remota,
 et ita filius cum filio maiestatis Deo ad creaturam,
 minoritatis vero creaturae ad Deum aequalitatis quodam
 inveniatur non extra sed intra Deum, et ea est
 Spiritus sanctus. Est itaque Spiritus sanctus, por-
 tio quaedam divina substantiae et naturae, non par-
 tita neque divisa à Deo, sed sola relatione distincta
 procedens interiori, missa et repleta exteriori.

operata interior, operans exterior, in opere id quod
operatum est: et hic spiritus replet orbem terrarum,
repletionem operativam et conservativam. Satis nunc
de spiritu locuti sumus, quamvis adhuc plura dici
posset. Sed reliquum nobis est, ut quomodo hic spi-
ritus repleverit orbem terrarum, videamus. Vnus
gram vero id aggrederemur, quid per orbem terrarum
significetur, ostendimus: Epe namque orbem terrarum
primum ostendit bonitatem operantis, qui non solum
aliquid fecit intrinsecum, sed et extrinsecum: et quo-
nidiam videtur extrinsecum, ideo magnum spiritum fecit
sed non infinitum: ita etiam durabile, sed non aeternum,
ita etiam agens influens et operativum, ultimum propter
talem vim ostenderet: ita cum aliquid fecit ex nihilo,
sua sapientia considerationem, ita dilectionem, sua
in tanta tam confusa machina, conservatione, vir-
tutem in agendo, veritatem in existendo, gloriam in
quiescendo demonstrans. Nichil enim aliud ortus ter-
rarum hoc loco nobis insinuat, quam aliquid materiale,
confusum, vacuum formis chaos. Nam cum mani-
feste videamus esse aliquid commune materiale, pos-
sibile, in hoc orbe terrarum per diversas species communi-
catum, facile ea hoc intelligimus communem gran-
dam et confusam materiam fuisse principio, quo
postea formarum diversitate distincta est: Nam ac-
tum et cetera omnia quae sub caelo sunt, omnia habent
aliquid corporale, sensibile, mobile, mutabile, quibus
in gradibus. Haec autem omnia secundum materiam
non secundum formam proveniunt. Apparet itaque
materiam aliquam, his omnibus inesse communem, quae
essent aliqua bonitate bonificanda, magnitudine mag-
nificanda, distinctione distinguenda, repletionem formis
quae omnia deus apte natura esse nec fieri possunt.

Sed per Spiritum Domini fieri necesse est. Nihil enim
 si apte natura confusum, per se distingui potest:
 insurgunt enim se mutuo distinctio et con-
 fusio ne unum alteri principium esse possit:
 Confusio enim materiam habet proxime, distin-
 ctio vero formam seu efficientem. Posita itaque
 est in orbe terrarum, scilicet opere creato et op-
 erum suarum distinctio, quae separat compositum
 à simplici, materiale à puro formali, commixtum
 à commixto, similiter omnium illorum inter se unio
 videlicet materiae et formae atque concordantia in
 contrarietate. Sic etiam ipsa terra, ut pura materia
 principium habet ad formam ratione aptitudinis
 quae medium est, quae pervenitur ad perfectionem
 finem operis: atque per hunc medium adhuc in con-
 fusio terrarum orbe est aequalitas confusorum et mix-
 tionum, maiestate et minoritate secundum distinctionem
 disposita pro nobilitate formarum, quibus orbis
 terrarum repletur per Spiritum Domini, repleti-
 one videlicet operativa et conservativa.
 Ipse enim Spiritus divinus simplex forma est, orbis
 vero terrarum informis materia: recte itaque con-
 siderare possumus in Spiritu divinam bonitatem
 diffusam: in orbe vero terrarum, malitiam in-
 gentem: in Spiritu magnitudinem finitam, in
 terris corruptibilitatem et mutationem: in Spiritu
 potentiam agendi, in terris passibilitatem patiendi:
 in Spiritu potentiam rectricem, in terris imperfec-
 tionem errantem: in Spiritu libertatem, in terris
 necessitatem: in Spiritu virtutem, in terris viti-
 um: in Spiritu veritatem immutabilem in terris figu-
 ram corruptibilem. Spiritus in se orbem terrarum
 et in ipso existens, semper unus atque idem manet
 ac operans in orbe terrarum, ab illo nunquam immutatus.

sed illum immutans, faciens illum ex malo bonum,
 ex parvo magnum, ex mutabili durabilem, ex
 confuso distinctum. Hoc est suum replere, quo
 recte dicimus, Spiritus Dom. replevit orb. terrarum.
 Unde evenit, ut sicut divinum quendam spiritu
 esse oportet, qui ut procedit, intrinsicè, ita ope-
 ratur extrinsecus: sic et orbem terrarum esse
 dicimus, ut in illum operetur, illum repleat,
 ut scilicet ipsum orbem terra. qui de se bonus est
 sua repletionem bonificet, immensitate sua exten-
 dat ac multiplicet, aternitate sua confirmet, potes-
 tate contineat, sapientia regat, amore diligat,
 virtute operandi vim tribuat, veritatem certa
 lege conscribat, gloria in fine suo congruere
 faciat, distinctione quæ confusa sunt separet,
 concordia distincta oppositaq. connectat, prin-
 cipium sit influens, modum perfluens, finis
 affluens et refluens: quam repletionem si ab or-
 be terrarum sustuleris, majoritas ejus tendet ad
 minoritatem, omni equalitate remota.
 Jam verò divinum esse spiritum, orbemq. terrarum
 tota mundi series ab ipso suo ducta principio
 apertissime monstrat, et eundem spiritum ipsum
 orbem terrarum repleve, consequitur ut ipsum
 bonificet: omne enim bonum nã sua diffusi-
 vit, suum enim et esse et posse natura partici-
 pant, et quo plus habet de essentia boni, eo am-
 plius habet de potestate bonificandi. Cum itaq.
 spiritus Domini bonus sit, opus suum est boni-
 tatem communicare. Itaq. spiritus Domini bonus
 ab ipso bono participans atq. eidem semper con-
 junctus, principians in orbem terrarum bonitatem,
 potenter ac sapienter replet illum, secus terrarum

potentia et essentia tenderet ad corruptionem. Et
 tanquam spiritus ille distinctus sit à terris,
 tanquam infinitus à finitis, æternus à mutabi-
 libus, perfectus ab imperfectis, mira in conti-
 nuitate ipsi orbi terrarum intimus est pene:
 trans sua bonitate omnes punctos essendi in
 toto illo orbe transfusus, penetrat oia, et in
 non comprehensus. Sed opponet forte aliquis
 spiritum æternum esse orbem vero terrarum
 non ex tempore sed in tempore creatum: sic
 spiritus æternam bonitatem esse temporalem voca-
 cam, quæ est orbi terrarum: Item spiritum istum
 otiosum dici non posse, quoniam neque Deus ipse
 otiosus est, cuius est ipse spiritus terram autem
 repleri non potuisse, quod orbi terrarum nequid erat.
 Porro etiam, cum opus illud distinctionis et separationis
 in orbe terrarum operatus est spiritus, neque habet
 quod amplius agat. Nunquid ad eundem redisse dicitur
 spiritus, præsertim qui actus et forma est, quies
 bonitas, semper bonificans, magnitudo semper magni-
 ficans, potestas semper agens, sapientia semper
 regens, voluntas semper diligens et tamen legimus
 deinde spiritus Dei replerit orbem terrarum scilicet æ-
 ternaliter. Sed ut hanc oppositionem evitemus
 distinctione opus est consideranda quod varietas respec-
 tum ipsius spiritus ad orbem terrarum, quædam
 respectus alius est idealis, alius operativus, et ille
 quidem alius creationis, alius sanctificationis, alius
 conservationis, alius conformitatis de quibus in
 epistola misare pro modo nimis longum est.
 Ergo dicamus, quoniam secundum idealem respectum
 spiritus deinde replerit orbem terrarum æternaliter
 ipsa mente divina, in ipso unico spiritu, qui à mente

illa effluit. Sic enim atempum est orbis terrarum
 exemplar, ad cuius similitudinem, exiguus orbis
 terrarum formatus est, non per similitudinem im-
 perfectionum, sed perfectionum: non conversionis,
 non malitiae, non defectus eius qui in exteriori est
 exemplar aliquod in Deo est, atque hunc ab aeterno
 replevit spiritus Dei: sed quicquid est perfectionis
 in eo est quod exteriori productum est, perpetua uero
 in Deo servatur et manet. Et hoc est quod propheta
 commemorat dicens: Mea sunt omnes fere hylvarie,
 et pulchritudo agri meum est. Et sic spiritus Dei
 replevit orbem terrarum ab aeterno interiori in ipsa mente
 divina. Replevit autem tunc exteriori, cum novum
 aliquod faceret, ut in creatione, in distinctione, in
 conservatione, in quibus replet quod est orbem terra-
 rum: Qui in ipsa est, et ipse in illo nunquam
 otiosus et cum illo intimitur illi, secundum Ephe-
 agere, subsistere, et cetera similia. Replet autem
 non occupative, quia non corporeus, nec impulsivus
 ut aer, neque successivè per motum, neque ut spiritus
 angelicus, qui licet immaterialis et in circumscripti-
 bilis sit, diversis in locis simul esse non potest.
 Sed pro immensitate sua et cum illa uero ipse omnia
 replens: et sic oportet intelligere: spiritus Dei re-
 plevit orbem terrarum. Hinc Propheta Psalmo 80
 triplici nobilissima denominatione. Spiritum ipse
 qualificat et describit, vocans eum rectum, san-
 ctum, et principalem: Rectum quia nulla com-
 mixtione incurvatur à natura sua dignitate:
 sanctum quia absolutus ab omni compositione: prin-
 cipalem, quia quod bonitatis, virtutis, perfectionis
 principium est. Sed ut a nobis per sermonem

hunc trahamus quoniam orbis terrarum nobis gente
 ac populum atque ipsum hominem, qui minor mundus
 dicitur ac ipsam adam lassam ac peccatis confusa
 significat; ideo spiritum implorentes divinum
 ostendendo terrarum nostrarum tenebras infirmi-
 tates, defectus, deformitates supplices supplicemus,
 ab ipso spiritu repleri gratia et misericordia, ut nos
 mala bonificet, depreha exaltet, mutata stabili-
 as, debilia confirmet, singula corata, legataque
 resolvas. *Finis.*

De incertitudine et vanitate scientiarum atque artium
 pag ultima est 239

94
2
1

D 10

ksiaznica@kc-cieszyn.pl